

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * SEPTEMBER * WRZESIEŃ 1996 * Č. 9 (460) * CENA 85 GR. (8500 zł)

Spoločný záber účastníkov zájazdu krajanskej mládeže zo Spiša a Oravy do Varšavy. Podrobnejšie o zájazde na str. 16-17. Foto: J.Šternogá

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SLOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 34-11-27, fax: 33-09-41

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík,
Ľudia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład, łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 85 gr (8.500 zł)
kwartalnie - 2.50 zł (25.000 zł)
rocznie - 10 zł (100.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

MILÍ KRAJANIA!

Pri príležitosti 90. výročia narodenia významného jurgovského rodáka, kanonika Jozefa Vojtasa, sa v Jurgove 15. septembra t.r. o 11. hod. uskutoční slávnostná sv. omša, ktorú odslúži administrátor spišskej diecézy, otec biskup ThDr. František Tondra. Srdečne pozývame!

V ČÍSL E:

Súdna ochrana menšíň v medzinárodnom práve	3
Z dejín Jurgova	5
Návrat k tradícii	6
Starý rektor z Podvln	7
Obec Šoltýsovcov	8
Oravské leto '96	9
Sviatok športu vo Fridmane	11
Krátko z Oravy	12
Rozhovor Života s Miss Slovenska '95	13
Parohatý koníček	14
Z minulosti Oravy - Harkabuz	15
Krajanská mládež vo Varšave	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	19-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poraďňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

AKO SME ZAČÍNALI

MARGITA
BONKOVÁ
z Podsrnia

Ani sa nechce veriť, že naša krajanská organizácia bude mať onedlho už 50 rokov. Spomienky na obdobie jej vzniku sú pre mňa dvojaké. Pekné, to na jednej strane, ved' sme boli mladí. Ale aj smutné, pretože mnoho dobrých ľudí z tých čias dnes už nežije. Pomaly tomu bude už rok, čo ma opustil aj môj manžel, Jozef BONK, ktorý patril medzi tých, ktorým obzvlášť ležal na srdci osud Slovákov. Aj preto sa po skončení vojny spolu s Albínom Chovancom, neskorším predsedom MS v Podsrni, Jozefom Harkabuzom, Jozefom Jurčákom a inými zapojil do organizovania krajanskej činnosti. Bol veľmi rozhorčený a pobúrený z toho, že Orava a Spiš znova pripadli k Poľsku. My sme vtedy boli manželmi len tri roky. Nás prvý syn sa narodil v januári 1945, takže som sa o to viac strachovala. Manžel bol aj členom oravskej delegácie, ktorá sa vybrala za vtedajší československý konzulom dr. Matejom Andreášom do Katovic. Pamäťam sa, že bola vtedy veľká zima, a ja som s malým synom zostala sama doma. Cesta však bola úspešná, ved' prvé slovenské spolky na Orave začali vznikať už v roku 1946.

Raz dostał manžel predvolanie z milície v Rabe Wyżnej. Aj som ho prehovárala aby nešiel, ved' sme nemohli vedieť, či a kedy sa vráti. Ráno však odišiel, ale už na druhý deň sa našťastie vrátil. Vyšetrovali ho dlho, ale pretože mu nič nemohli dokázať, tak ho na druhý deň prepustili. Chodil tiež na mnohé krajanské stretnutia. Niekoľko sa zišli aj u nás, ale častejšie u Albína Chovanca, či u Harkabuza. Pamäťam sa na prestrelku v Podviku, ved' guľky lietali až k nám. Bála som sa, že nejaká zblúdená strela prebije okno a zraní dieťa alebo mňa. Manžel so svojimi priateľmi sa vtedy skrýval v okolitých lesoch. Domov sa vrátil až po skončení bojov pri podvličianskom kostole. Vtedy sme aj rozmyšľali, či neodísť na Slovensko. Moja sestra Jolana Rapáčová a ďalší vtedy odišli, ale my sme nechceli riskovať najmä kvôli nášmu malému synovi, takže sme nakoniec zostali doma. Mali sme veľkú radosť, keď u nás neskôr vznikla slovenská škola. Manžel bol po vzniku Spolku roky podpredsedom MS v obci, tajomníkom i predsedom revíznej komisie, viedol divadelný krúžok a založil aj ľudovú kapelu. Škoda, že vyučovanie slovenčiny, o obnovenie ktorej sa zaslúžil, v posledných troch-štyroch rokoch u nás nefunguje. Či teraz nemá kto pochodiť po krajanských ro-

dinách a presvedčiť rodičov o jej nevyhnutnosti pre ďalší rozvoj slovenského diania u nás?! Bola by veľká škoda, keby dobré tradície vinou nezáujmu niektorých ľudí vysli postupne navnivoč. Nemožno predsa premárniť dielo ľudí stojacich pri vzniku krajanského hnutia, ľudí, ktorí bojovali za slovenskost' Oravy.

JAKUB
KAČMARČÍK
z Krempách

Krajanské hnutie v našej obci začali v podstate mladí ľudia. Aj ja som sa zapojil do činnosti MS hned po skončení vojenčiny. Ako sme zakladali Spolok Čechov a Slovákov? Nuž normálne. Ked' sme sa dozvedeli, že takáto možnosť existuje, pustili sme sa do príprav k jeho založeniu. Nikoho nebolo treba zvlášť presvedčovať. Kto chcel, mohol sa do Spolku zapísat'. Aj sa zapísali. Ked' sme teda mali členskú základňu zabezpečenú, urobili sme schôdzku, ktorá sa, ak sa dobre pamäťam, konala v súkromnom dome Valenta Krištofka. Na tejto schôdzi sa členovia dohodli, že pôjdu na Okresný úrad v Novom Targu, aby získali povolenie pre spolkovú činnosť. V decembri 1948 sme povolenie dostali. Potom sa konala druhá schôdza, na ktorej bol zvolený riadny výbor MS. Predsedom sa stal Valent Krištofek, ja som bol zvolený za tajomníka. K zakladateľom patrili aj Valent Surma, Ján Kovalčík, Valent Paciga, Ján a Andrej Petráškovci a ďalší. Splnili sa teda očakávania našich krajánov. Podobne bolo v iných obciach, s ktorými sme udržiaval stály kontakt a pravidelne sme sa stretávali, zakaždým v inej obci, teda nielen v Krempachoch a Novej Belej, ale aj v Nižných Lapšoch, Jurgove, Repiskách a pod. Nikdy na to nezabudnem, keďže sme na tieto schôdzky chodili pešo, bud' vozom. Rokovalo sa o rôznych krajanských otázkach. Patrila medzi ne požiadavka týkajúca sa založenia svojho časopisu, organizovania súborov a inej kultúrnej činnosti. Na týchto schôdzkach odzneli taktiež požiadavky týkajúce sa zavedenia poriadku v účasti krajánov v samosprávach a pod. Veľa z toho sa krajandom podarilo dosiahnuť. Čo by som si dnes prial pri našom jubileu? Aby Spolok rozhýbal kultúrnu činnosť, ktorá v poslednom čase značne ochabla. Ide mi najmä o ochotnícke divadlo, ktoré sa dodnes teší veľkej obľube medzi Krempašanmi. Možno, že by sa tak podarilo získať ešte viacej krajanskej mládeže.

VIKTOR
KOLODZEJ
z Podsklia

U nás v obci k prvým organizátorom Spolku patrili krajania: Jozef Hosáňák, Štefan Lopúch, Ján Nedospal, Mária Králová, bratia Ján a Jozef Jurčášákovci, Ján a Ignáč Pytelovci a môj otec Ján KOLODZEJ, zapálený Slovák a veľmi skúsený človek, v tom období už 47-ročný. Spolok sa u nás však nerodil ľahko. Nová situácia, ktorá nastala po vojne, t.j. znovupripojenie k Poľsku, spôsobovali mnoho problémov a vyvolávali odpor medzi ľuďmi. Pamäťam sa, že vtedajší pán farár bol veľmi nepriateľsky naladený proti Slovákom, a čo je smutné, vŕsil sa niekedy aj na ich detičoch. Môj mladší brat neraz prišiel domov s plácom, že musel hrýzť trstenicu za to, že je synom Slováka. Pokoj sme však nemali ani po vzniku našej krajanskej organizácie. Otec i ďalší Slováci sa dosť napočúvali napríklad takéto reči. Presídime vás odtiaľto, chod'te si na Slovensko, keď sa vám niečo nepáči a podobne. To najhoršie však prišlo na jeseň 1950, kedy otca zobraťi. Nevideli sme ho a nemali sme správy o ňom vyše pol roka. Až na jar 1951 sa vrátil z tzv. pracovného tábora, kde bol asi na „prevýchovu.“ Po návrate sa však s ešte väčším úsilím pustil do krajanskej činnosti.

Vráťme sa však do obdobia pred vznikom Spolku. Po obsadení Oravy poľskou armádou a udalostach pri kostole v Podviku sa krajania v Podsklí pustili do príprav na založenie svojej organizácie. Začali spisovaním členov - Slovákov. Prihlásilo sa vyše 90 % občanov, ktorí pochopili potrebu zjednotiť sa bez nejakej väčšej agitácie. Veľmi dobre sa totiž pamäťali na nedávne obdobie, keď sme boli pri Slovensku. Hoci bola vojna, mali sa vtedy oveľa lepšie, ako predtým, ba aj potom. Prvé stretnutia a schôdzky sa konali v tajnosti. Viackrát sa zišli aj u nás, i u Lopúchovcov, Hosáňákovcov, a často chodili aj do Jablonky. Kontaktovali sa s Jánom Ďubekom z Peckníka a samozrejme s Eugenom Kottom a Jánom Kovalíkom z Dolnej Zubričice a inými. Štefan Lopúch, neskorší pokladník Spolku, ani ďalší sa nebáli v kostole spievať a modliť sa po slovensky už v tej dobe. Písali tiež listy dr. Matejovi Andreášovi, vtedajšiemu československému konzulovi do Katovic, ktorý vtedy osobne prišiel do Jablonky na stretnutie s krajanmi. Postupne sa vytvárali všetky predpoklady pre vznik organizácie. Stalo sa to v roku 1947. Neskôr boli schválené stanovy, začali vznikať súbory, slovenské školy a podobne. V opus-

tenej chalupe v Podsklí-Kovalčovke sa konali prvé krajanské zábavy, získali sme aj priepustky k prieschodu na Slovensko. Toľko teda z histórie zakladania Spolku u nás v Podsklí. Je dobre, že sa mnoho z toho, čo začali krajania pred polstoročím, zachovalo do dnešných čias. Len tak ešte rozbehnúť u nás aj vyučovanie slovenčiny...

L'UDMILA
MAJERČÁKOVÁ
z Novej Belej

Spolok Slovákov a Čechov v Poľsku vznikol v pohnutých povojnových časoch, za neistých spoločensko-politickejších pomeroў. O akékoľvek právnej ochrane občanov sa vtedy nedalo ani len myslieť. Najhoršie bolo vyčíhanie bandy Ogňa na Spiši, ktorá prenasledovala slovenské obyvateľstvo. Prvý národnostný spor u nás vznikol práve tam, kde by nemal byť - v kostole. Po nútenom odchode F. Móša z našej farnosti, prišiel na jeho miesto poľský kňaz Kwašny, ktorý nám hned' na začiatku zakázal spievať slovenské piesne. Utkvelo mi to navždy v pamäti, keďže som vtedy spolu s organistom Cervasom začínala slovenský spev. Možno aj preto, ako som sa onedlho dozvedela, dostala som sa spolu s ďalšími Beľanmi na známu čiernu listinu Ogňa. Preto som sa, z obavy pred smrťou, musela skrývať a každú noc som spala inde.

Ani po Ogňovej smrti perzekúcie slovenského obyvateľstva na Spiši neprestali. Ogňa vystriedala bezpečnosť a milícia, ktorej bezohľadnosť a surovosť pocítili mnohí Slováci na Spiši a Orave. Situácia sa trochu znáralizovala až po roku 1956, čo vyústilo v zjednotenie nášho krajaninského hnutia a založení v roku 1957 jednej celoštátnej organizácie. Vrátim sa však k jej začiatkom. Myšlienka o jej vzniku sa vykľula hned' po vojne. Pamäťam sa, že k nám do Novej Belej prichádzali krajania z Kacvína, Nižných Láps, Repíšk, Čiernej Hory, Jurgova a debatovali o vytvorení Spolku, ktorý by bránil záujmy Slovákov. Potom sa začali robiť súpisy a vôbec nábor členov. Kdesi v lete 1948 sa uskutočnila riadna schôdza, na ktorej bol zvolený výbor MS. Prvým predsedom sa stal Alojz Kalata. Keďže však ochorel, krajania za nového predsedu zvolili môjho svokra Jozefa Majerčáka. V tom istom roku vznikla u nás slovenská škola. Výrazne sa rozprúdil spolkový život a kultúrna činnosť. O členské legitimácie bol veľký záujem. Ich odozvávanie členom bolo mimoriadne slávostné.

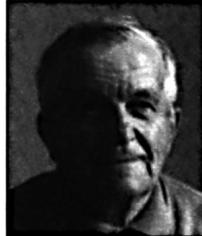
KAROL
FULA
z Chyžného

Blížiace sa 50. výročie založenia našej krajaninské organizácie je dobrou príležitosťou zaspomínať si na časy, keď naši otcovia po skončení II. svetovej vojny bojovali za práva Slovákov na Orave. K tým, čo u nás stáli pri zdroji Spolku Slovákov patriili: Ján Svidroň, Karol Capiak, Mária Zbelová, Anton Koval, Ignáč Laciak, Ján Tisončík, Ján a Karol Červeňovci, Ján Záchymský a môj otec, Andrej FULA. Mnoho z toho, čo sa diaľo pri začiatkoch nášho Spolku poznám len z jeho rozprávania, ved' vtedy som mal len 5 rokov.

Otec, ako presvedčený Slovák, sa do organizovania krajaninského hnutia zapojil medzi prvými. Veľa mi hovoril aj o mnohých stretnutiach, ktoré sa konali u Červeňovcov, Svidroňovcov i v Jablonke, kde bolo neskôr vytvorené aj centrum krajaninského Spolku. Miestnu skupinu v Chyžnom začali organizovať v roku 1947 a plnú organizačnú a kultúrnu činnosť vyvinuli po roku 1948, kedy boli na Okresnom úrade v Novom Targu zaregistrované Spolky Čechov a Slovákov na Orave a Spiši. Otec spolu s ďalšími krajanmi sa zaslúžili o.i. aj o to, že už 1. septembra 1947 (bolo to v pondelok), sa u nás prvýkrát začalo vyučovať v slovenskej škole.

Prvú klubovňu sa sice podarilo v Chyžnom otvoriť až v roku 1960, ale už skôr vznikol prvý súbor, ktorý u nás viedol Jozef Omylak. Mali sme vtedy sláčikovú kapelu a dychový orchester, ktorý však postupne prestal fungovať a zanikol. K dobe pred založením Spolku musíme ešte spomenúť aj to, že po vojne vznikala v mnohých oravských obciach slovenská milícia, ktorej členovia boli určitú dobu sústredení aj u nás, v Chyžnom. Potom poľské vojsko obsadilo Oravu a mnohé rodiny odišli na Slovensko, aby sa vyhli prípadnému prenasledovaniu zo strany úradov. Ved' vtedajšie bezpečnostné orgány sledovali snahy krajanov, ktoré chápali ako protištátну činnosť. Prekážky sa však postupne podarilo prekonáť, a tak už nič nezabránilo legálnemu vzniku našej organizácie a rozvoju spoločensko-kultúrnej činnosti.

Je dobre, že sa u nás darí vyučovaniu slovenčiny, ktoré už roky úspešne vede učiteľ Jozef Páleník. Máme tiež vynikajúci súbor Rombaň, takže, myslím si, že snahy zakladateľov Spolku spred päťdesiatich rokov sa darí nielen udržiavať, ale aj rozvíjať.

JÁN
KUBÁSEK
z Kacvína

Krajanské hnutie v Kacvíne sa rozhýbalo ako jedno z prvých na Spiši, preto neprekva-puje, že Kacvín bol a je sídlom spišského obvodu Spolku Slovákov v Poľsku. Kacvínski krajania mali po 2. svetovej veľmi silné národné povedomie. Ved' ako sa pamätám, v roku 1945 sa uskutočnil národnostný súpis v našej obci, a vtedy sa ukázalo, že k poľskej národnosti sa prihlásili len tri rodiny. Niekoľkí si uviedli spišskú národnosť a ostatní, teda vyše 95%, sa po-važovali za Slovákov. Na tomto základe sa krajania usilovali udržať svoje národnostné práva. Nebolo to také ľahké. Prvý problém vznikol pri jazykovom usporiadani bohoslužieb. Väčšina veriacich chcela, aby sa pos-tupovalo podľa percentuálneho zástupenia národností. Vtedajší administrátor kacvínskej farnosti Antoni Sikora však rozhodol, že polovica bohoslužieb bude v slovenčine a polovica v poľštine. Krajania sa snažili rozvíjať slovenské školstvo a búrili sa proti vtedajšej politike na vidieku. Dnes sa to zdá smiešne, ale vtedy nám nebolo do smiechu, keď napr. vtedajšie úrady dávali rovnaké prídeľy umelých hnojív všetkým roľníkom. Majet-nejším potom hnojivá chýbali, kým druhí, čo mali malé gazdovstvá, nevedeli, čo s hnojivami robiť. Preto boli viacerí krajania za odpor proti takým poriadkom odvedení na žandársku stanicu v Nedeci a nezriedka aj bití a väznení. Reštrikcie nás nezlomili, ale nao-pak - upevňovali národné povedomie krajanov.

V tom čase aj v Kacvíne dozrieva-va myšlienka založenia krajaninské organizácie. Po nutných organizačných prípravách bola naša MS založená v decembri 1948. Jej prvým predsedom sa stal Ján Pivočák, ktorý bol aj prvým obvodným predsedom Spolku. Za podpredsedov krajania zvolili Pavla Pčelára a Michala Šiškoviča. Za tajomníka Jána Mageru a pokladníka Jozefa Sulíra. V tom istom roku, v de-cembri 1948, bola založená aj slovenská škola, na ktorej pôsobili medziiným takí učitelia, ako Ján Páleník z Jablonky, Felicitas Ištóková z Le-voče, Viera Kuzmánová, Alojz Jelínek a ďalší.

Krátko po založení MS vznikol v Kacvíne folklórny súbor, ktorý viedol kapelník Ján Vojčík. Úspešnú činnosť vyvýjalo aj ochotnícke divadlo. Napokon - čoho sa krajania na Spiši často dožadovali - sa nám od roku 1958 podarilo vydávať vlastný slovensko-český časopis Život. Bol to veľký úspech, preto si ho držme!

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK

SÚDNA OCHRANA MENŠÍN V MEDZINÁRODNOM PRÁVE

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Takúto možnosť zabezpečuje čl. 1 Opčného protokolu k MPOPP, podľa ktorého jednotlivci môžu postúpiť sťažnosť Výboru pre ľudské práva v Ženeve v tom prípade, ak štát, z ktorého pochádzajú, pristúpil alebo ratifikoval ako pakt samotný, tak Opčný protokol k tomuto paktu, ktorý nadobudol platnosť 23. marca 1976. Výbor OSN pre ľudské práva (ďalej „Výbor“) je v zmysle paktu nezávislým orgánom zloženým z 18 nezávislých expertov, ktorí má právomoc preskúmať individuálne podania a vyslovit konečné rozhodnutie o merite veci. Tieto rozhodnutia sú chápane ako rozsudky, aj keď nie sú právne záväzné. Konanie pred Výborom je podrobne upravené, avšak vcelku jednoduché. Po podaní sťažnosti musí Výbor najprv rozhodnúť o priateľnosti príslušnej sťažnosti. Okrem kritérií rationae materiae a rationae temporis, musia autori sťažnosti preukázať, že využili všetky dostupné domáce opravné prostriedky a tiež to, že v danej veci nekoná iný orgán. Ak je sťažnosť prehlásená za priateľnú, Výbor o tom upovedomí obvinený štát. Tento štát má podať do 6 mesiacov písomné vyvetlenie, vrátane prípadných opatrení na nápravu, ktoré urobil. Sťažovateľ má právo vyjadriť sa k realizovaným opatreniam ako celku. Závery Výboru sú prezentované ako „Názory Výboru“ (Views) a sú publikované v každoročnej správe Výboru Valnému zhromaždeniu OSN pod názvom Vybrané rozhodnutia Výboru pre ľudské práva (Selected Decisions of the Human Rights Committee) je tajná a písomná. Hoci Opčný protokol nevylučuje vypočutia strán, ani ich nepredpokladá. Možno i z tohto dôvodu sa v praxi Výboru vypočutie strán ešte neobjavilo.¹²

Podľa Opčného protokolu sa teda môžu pred Výborom dovolávať svojich práv iba jednotlivci. Nie je teda možné posudzovať nároky skupín, ako sú menšiny alebo národy. Avšak individuálni členovia spomenutých skupín môžu podať sťažnosť, týkajúcu sa ich individuálnych alebo kolektívnych práv.¹³

Jurisprudencia Výboru v oblasti menšínsa neustále vyvíja. Základným problémom sa tu javí otázka beneficiára menšinových práv. V pakte samotnom, a ani v akejkoľvek inej platnej norme medzinárodného práva totiž nenájdeme definíciu menšiny. Aj napriek mnohým pokusom (Capotorti, Deschenes a pod.)¹⁴ takáto definícia skutočne nebola prijatá. V zmysle travaux préparatoires MPOPP je však zrejmé, že čl. 27 je orientovaný na špeciálnu ochranu menšínsa v zmysle, v ktorom jednotlivci sú štátymi príslušníkmi

štátu, v ktorom sídlia a sú pokladaní za odlišných prostredníctvom etnických, náboženských alebo jazykových čít. Ustanovenia čl. 27 sa teda netýkajú migrujúcich robotníkov, cudzincov, utečencov a prisťahovalcov. Uvedené skutočnosti však môžu byť spochybnené alebo dokonca vyvrátené budúcim vývojom. Najbližšiu zmenu možno očakávať po vydaní tzv. Všeobecného komentára Výboru k čl. 27 (General Comment), ktorý by mal vysvetliť dôsledky článku pri praktickom použití.¹⁵

Pripady, ktoré Výbor doposiaľ prejednával, sa týkali hlavne etnických menšíns alebo skupín, ktoré však v zmysle existujúcich nariem¹⁶ môžeme zaradiť k tzv. indigenous peoples (domorodé národy, ktoré používajú osobitnú medzinárodnoprávnu ochranu), menovite kanadských Indiánov a Laponcov vo Fínsku a Švédsku a taktiež jazykových menšíns ako Bretónci vo Francúzku. Pozostavíme sa pri dvoch prípadoch: V prípade Lovelace verus Kanada mal Výbor zistiť, či kanadská legislatíva, popierajúca ženy - etnickým pôvodom indiánke z kmeňa Maliseetov, jej menšinové práva, porušuje čl. 27. Pani Lovelace sa vydala a neskôr rozviedla s neindiérom a tým podľa kanadských zákonov stratila napr. také práva, ako právo sídliť v rezervácii a právo prístupu k federálnym programom pre indiánske skupiny. Kanadská vláda sa operala o argument, že spomínaná právna reštrikcia je nevyhnutná na ochranu integrity kmeňa Maliseetov a na zabránenie možnosti neindiérov získavať práva v rámci rezervácie. Výbor však napriek tomu konštatoval, že strata kultúrnych stykov s komunitou, ktorá bola legislatívou spôsobená paní Lovelace, bola porušením čl. 27. Tento prípad ukazuje, že Výbor je pripravený ignorovať domácu legislatívu, aj keď je zameraná na ochranu menšíns a môže priať nezávislu a kreatívnu interpretáciu článku.¹⁷

Priamym dôsledkom „Názoru Výboru“ bola novelizácia Indiánskeho zákona kanadským parlamentom v zmysle uznania práva pani Lovelace sídliť v rezervácii.

V prípade Kitok verus Švédsko podal sťažnosť Ivan Kitok - člen laponskej (Sami) rodiny, ktorá chovala soby viac ako 100 rokov. Podstata Kitokovej sťažnosti bola v tom, že menovanému, ktorý zdelenil právo na chov sobov, pôdu a vodu v laponskej dedine Sörkaitum, bola podľa švédskeho práva potretá možnosť výkonu spomenutých práv, pretože stratil pobyt resp. príslušnosť k dedine. Švédská legislatíva totiž delí Laponcov na tých, pre ktorých je chov sobov hlavným zdrojom príjmov a na tých, ktorí sa živia inak.

V tomto zmysle sa chov sobov vo Švédsku považuje za jeden z nevyhnutných predpokladov pre ochranu a zachovanie laponskej kultúry. Preto prvá spomenutá skupina Laponcov požíva značnú podporu a ochranu (približne 2500 osôb). Na druhej strane tí Laponci, ktorí sa neživia tradičným spôsobom (15-20 000 osôb), nemajú podľa súčasných švédskych zákonov špeciálne práva, čo spôsobuje ich postupnú asimiláciu. Výbor v tomto prípade konštatoval, že nedošlo k porušeniu čl. 27, avšak vyslovil vázne pochybnosti o niektorých ustanoveniach švédskej legislatívy, najmä ohľadom nevhodne reštriktívnej definícii benefičiára menšinových práv s tým, že pán Kitok by mal dostať možnosť chovať a obhospodarovať svoje soby, loviť a zaoberať sa rybolovom tak, ako jeho predkovia.¹⁸

Druhým systémom, ktorý umožňuje súdnu ochranu menšíns, je systém vytvorený Medzinárodnou konvenciou o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie v r. 1965 (ďalej „Konvencia“). Základným rozdielom oproti MPOPP tu skutočnosť, že sťažnosť v zmysle tejto Konvencie môžu podávať okrem jednotlivcov i skupiny osôb, teda aj predstaviteľia menšíns. Táto Konvencia sa zaobera rasovými skupinami vo všeobecnosti a nie špecificky menšinami. Menšíny sú však prirodzenými obeťami rasovej diskriminácie a v tejto súvislosti aj často bolo o veci diskutované v rámci jednej z procedúr konvencie. V zmysle tejto procedúry štaty popisujú vlastný progres urobený v oblasti legislatívy a správy pre otázky menšíns, ak sa ich konanie týka. Táto procedúra je pravdepodobne lepšie prispôsobená pre zaistenie prehľadu o skupinových problémoch ako užšie orientovaná procedúra individuálnych sťažností, pretože zdôrazňuje kolektívny aspekt diskriminácie, ak sa týka menšíns.¹⁹

Výbor OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie (ďalej „VPORD“), ktorý obe procedúry realizuje, si v rámci prvej z nich vyvinul prax požadovania informácií od jednotlivých štátov ohľadne etnickej štruktúry ich populácií. Prax VPORD je v tejto oblasti dosť podobná praxi Výboru pre ľudské práva vytvoreného MPOPP, pričom veľký počet problémov, ktoré sa objavujú pred týmito orgánmi, je rovnakej povahy. V rámci procedúry individuálnych sťažností, sa etnické menšíny môžu dovolávať ustanovení Konvencie, ak sa ich sťažnosť týka diskriminácie na základe ich etnického pôvodu. Procedúra prešetrovania sťažnosti podľa čl. 14 Konvencie je podobná procedúre MPOPP a jeho Opčného protokolu. Zmluvný štát teda v zmysle tohto článku môže kedykoľvek vyhlásiť, že uznáva príslušnosť VPORD na prerokúvanie oznamení jednotlivých osôb alebo skupín osôb podliehajúcich jeho jurisdičii, ktoré sa sťažujú, že sa stali obeťou

porušenia ktoréhočkoľvek z práv vyhlásených a garantovaných v Konvencii. VPORD nepríme oznamenia, týkajúce sa zmluvného štátu, ktorý neurobil takéto vyhlásenie.

Konvencia poskytuje pre ochranu menšíns nasledovné ustanovenia:

Článok 4 Konvencie stanovuje:

„Zmluvné štáty odsudzujú všetku propagandu a všetky organizácie, ktoré sú založené na myšlienkach alebo teóriách o nadradenosť jednej rasy alebo skupiny osôb jednej farby pleti alebo etnického pôvodu, alebo ktoré sa pokúšajú ospravedlňovať alebo povzbudzovať akékoľvek formu rasovej nenávisti a diskriminácie a zaväzujú sa, že prijmu bezodkladné a pozitívne opatrenia na odstránenie akéhokoľvek podnecovania k rasovej diskriminácii alebo činov a na tento cieľ... vyhlásiť za činy trestné podľa zákona akékoľvek rozširovanie idei založených na rasovej nadradenosnosti alebo nenávisti.“

Doposiaľ však výbor nedostal žiadnu sťažnosť v súvislosti s porušením tohto ustanovenia. Podobne doposiaľ nevyužívaným je aj ustanovenie čl.2 ods. 2 Konvencie, ktorý znie:

„Zmluvné štáty vykonávajú, pokial' to okolnosti vyžadujú, osobitné opatrenia v oblasti sociálnej, hospodárskej a kultúrnej, ako aj v iných oblastiach, za účelom zabezpečenia primeraného rozvoja a ochrany rasových skupín a ich príslušníkov, aby im bolo zaručené plné a rovnaké používanie ľudských práv a slobôd.“

Národnostné, etnické či rasové menšiny teda môžu využiť relativne široké spektrum možností, ktoré im uvedené články poskytujú. Doposiaľ sa tak v zmysle procedúry individuálnych sťažností ešte nestalo pravdepodobne z dôvodov neinformovanosti alebo i z neuvedomenia si potenciálu uvedených ustanovení.²⁰ Procedúru takto fakticky zväčša využívajú cudzinci, ako tomu bolo v prípade A. Yilmaz-Dogan proti Holanskmu (1984)²¹, alebo v prípade Demba Talibe Diop proti Francúzsku (1989)²², kde VPORD formuloval svoj názor (Opinion) za využitia diktie iných článkov Konvencie.

Inou formou prístupu jednotlivcov k orgánu OSN súdnej povahy sú tzv. upozornenia na situáciu rozsiahleho, dlhodobého porušovania ľudských práv väčšieho okruhu ľudí, inak známe procedúry 1235, 1503. Uvedené procedúry vypracovala Subkomisia pre zabránenie diskriminácie a ochranu menšíns a sú obsiahnuté v Rezolúciach 1235 a 1503 Hospodárskej a Sociálnej Rady OSN (ďalej „HaSR“). Uvedené procedúry sa líšia od prechádzajúcich systémov najmä tým, že umožňujú skúmať upozornenia na situáciu v oblasti ľudských práv (teda i práv menšíns) vo všetkých členských štátach OSN. V tomto zmysle obe Rezolúcie poverujú Komisiu OSN pre ľudské práva a Subkomisiu pre

zabránenie diskriminácie a ochranu menšíns právomocou skúmať informácie týkajúce sa masového porušovania ľudských práv.

Takto rezolúcia HaSR 1235 poveruje uvedené orgány skúmať informácie týkajúce sa hrubého porušovania ľudských práv a základných slobôd, ako sú politika apartheidu praktizovaná v Juhoafrickej republike alebo rasová diskriminácia, ktorá existovala v bývalej Južnej Rodézii (dnešné Zimbabwe). Podobne podľa súvisiacej Rezolúcie HaSR 1503 majú spomenuté orgány možnosť zaoberať sa príslušným upozornením, ak existujú závažné dôvody veriť, že toto upozornenie môže odhaliť prípady hrubého a dostatočne potvrdeného porušenia ľudských práv a základných slobôd, zahŕňajúc politiky rasovej diskriminácie, segregácie a apartheidu v akejkoľvek krajine včítane koloniálnych a iných závislých krajín a národov.²³ Situácia je spravidla v prvom štádiu posudzovaná pracovnou skupinou Subkomisie, ktorá potom rozhodne, či bude potrebné, aby daný prípad porušení ľudských práv posudzovala Komisia. Ak sa prípad dostane pred Komisiu, táto môže pre prešetrenie veci vytvoriť Výbor ad hoc (za predpokladu, že s tým zainteresované štáty súhlasia), alebo vec so správou a odporúčaním postúpiť HaSR. Celé konanie je tajné až dovedy, kym Komisia nerozhodne o postúpení veci HaSR. Napriek uvedeným možnostiam sú uvedené procedúry skôr sklamánim. Komisia sice na jednej strane poukázala na viaceré záležitosti politického väznenia, vrážd, mučenia a dokonca aj genocidy. Na druhej strane, žiadne z týchto odporúčaní sa nedostalo pred HaSR. Pravdepodobne žiadna z aktivít uskutočňovaných na úrovni OSN tak jasne neukazuje hlbokú pripasť medzi prístupom OSN k ochrane ľudských práv v teórii a ich ochranu v praxi.²⁴

Poslednou formou iniciatív poškodených jednotlivcov a skupín smerom k orgánom OSN je už spomenuté petičné konanie v prospech menšíns pred bývalou Radou SN a obyvatelstva začlenených do poručenského systému OSN. Obe tieto konania sú už vlastne historickou záležitosťou. Prvému zo spomenutých konaní sme už venovali priestor v úvodnej časti príspevku. K druhej forme petičného konania je potrebné uviesť známu skutočnosť, že poručenská sústava OSN dnes už fakticky nejestvuje. Pre ilustráciu spomeňme, že poručenská sústava OSN nahradila tzv. Mandátový systém prvej Spoločnosti národov, ktorého účel bol prakticky totožný, teda šlo iba o zmenu názvu po vzniku OSN. Cieľom oboch týchto systémov bolo zaistiť pokrok obyvatelstva bývalých koloniálnych území a ich postupný vývoj k samospráve alebo nezávislosti. Poručenský systém sa týkal niektorých koloniálnych území, ako napríklad Nová Guinea, Namíbia, Západná Samoa, Naura a pod., s tým, že poručníkom

(správcom) daného územia bola vždy príslušná koloniálna mocnosť. Pre kontrolu správy poručenských území bola v zmysle Charty OSN zriadená Poručenská rada OSN, ktorá ako jeden z hlavných orgánov OSN existuje dodnes i napriek skutočnosti, že všetky bývalé poručenské územia získali príslušnú formu samosprávy (autonomiu, vlastný štát a pod.). Napriek tomu je iste potrebné konštatovať, že poručenská sústava OSN zohrala svoju historickú úlohu so spomenutým petičným konaním, ktoré bolo súčasťou jej mechanizmu. Pre informáciu uvedieme, že právo prijímať a preskúmať petície od obyvatelstva poručenských území má Poručenská Rada OSN v spolupráci so správnymi mocnosťami.

JUDr. JURAJ JANKUV
Právnická fakulta UPJŠ, Košice
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

P O Z N Á M K Y:

- 12/ Pozri De ZAYAS, A.M.- MOELLER, J.T. - OPSAHL, T.: *Application of the International Covenant on Civil and Political Rights under the optional Protocol by the Human Rights Committee*, 28 GYIL 1985 s. 9-64.
- 13/ De ZAYAS, A.M.: *The International Judicial Protection of Peoples and Minorities, Peoples and Minorities in International Law*, Kluwer Academic Publishers 1993, s. 262.
- 14/ Pozri Human Rights Study Series No.5/ UN pub. Sales No. E 91 XIX.2/a UN Doc. E/a UN Doc.E/CN.4/ 1985/3 par.423.
- 15/ Dielo cit. v pozn.13, s. 262.
- 16/ ILO Convention N. 107 and Recommendation N. 104 on the Protection of Indigenous and Tribal Population 1957, ILO Convention N. 169 on Indigenous and Tribal Peoples, 1989.
- 17/ GILBERT, G.: *The Legal Protection accorded to Minority Groups in Europe, Netherlands Yearbook of International Law Volume XXIII - 1992*, s. 77.
- 18/ Bližšie pozri THORNBERRY, P.: *International Law and the Rights of Minorities*, Oxford 1991, s. 211-213.
- 19/ Tamtiež, s. 272.
- 20/ Dielo cit. v pozn. 13, s. 271.
- 21/ CERD, Communication No. 1/1984, UN Doc. A/43/18.
- 22/ CERD, Communication No. 2/1989, UN Doc. A/46/18.
- 23/ Dielo cit. v pozn. 18, s. 131.
- 24/ Bližšie pozri tamtiež, s. 124-132.

Z DEJÍN JURGOVA

POKRAČOVANIE Z Č. 8/96

8. Škola a jej odchovanci

Prvá zmienka o škole je z roku 1741. Týka sa požiaru, počas ktorého práve v tomto roku zhoreli v škole najstaršie farské matriky. Ako dlho pred rokom 1741 existovala jurgovská škola, nedokážeme dnes povedať. Podľa C.Robotyckého škola vznikla oveľa neskôr: - *Pravdepodobne už ok. roku 1780 existovala v Jurgove farská škola, fungujúca v súlade s kráľovským ustanovením, že tam, kde sa nachádzajú farnosti, majú byť aj školy. (...) Podľa neúplne vierohodných správ prvými učiteľmi boli organisti. Prvý učiteľ, známy podľa mena, začal tu pracovať roku 1840.*

Zemepisný slovník Poľského kráľovstva uvádza, že *okolo roku 1800 sa na vidieckych školách na Spiši vyučovalo náboženstvo a biblické dejiny, počty, čítanie, písanie a prirodopis. Vyučovacím jazykom bola slovenčina. Vlna maďarizácie školstva však postupne narastala a dosiahla svoje apogeum v známych školských zákonoch - tzv. Lex Apponyi - z roku 1907. Lex Apponyi stanovil, že vyučovacím jazykom na slovensko-maďarských školách má byť maďarský jazyk, pričom na vyučovanie slovenského jazyka bola vymedzená len jedna hodina týždenne. Tak bolo aj v jurgovskej škole, ktorá mala oficiálny názov jurgovská rímskokatolícka ľudová základná škola (szepesgyörkei róm. kath. elemi népiskola).*

Ludová základná škola, v ktorej sa vyučovalo od prvej do šiestej triedy, dávala absolventovi záverečné vysvedčenie, obsahujúce nasledujúcu konštataciu: - vie písat', čítať a podľa & 19 zákona XXVII z roku 1907 vie zrozumiteľným spôsobom po maďarsky vyjadrovať svoje myšlienky slovom a písmom („írni, olvasni tud, valamint az 1907. évi XXVII. t.-c. 19. &-ának megfelelően mint tót anyanyelvű gyermek gondolatait magyarul élöszóban és írásban érthetően ki tudja fejezni“).

Po zmene hraníc roku 1920 vznikla v Jurgove poľská škola. Niekoľkí jej absolventi začali potom študovať na slovenských gymnáziach v Levoči, Podolini, Košiciach a Ružomberku. V Nowom Targu ukončil gymnázium len František Martinčák a vo Varšave Vojtech Anton Silan. Absolventi slovenských gymnázií pokračovali potom v štúdiach na vysokých školách v Spišskej Kapitule, Bratislave a Krakove. V Krakove začal študovať medicínu František Martinčák a ukončil ju - keď sa Jurgov dostal k Slovensku - v Bratislave. Z týchto absolventov pochádza prvá šestka Jurgovčanov s vysokoškolským vzdelaním. Chronologicky ide o nasledujúce osoby: Alojz Miškovič (vysvätený za knaza roku 1924), Jozef Vojtas (vysvätený za knaza roku 1930), Vojtech Miškovič (dr. práv Univerzity Komenského r. 1933), Sebastián Čongva (dr. práv Univerzity Komenského r. 1935), František Martinčák (absolvent Lekárskej fakulty Univerzity Komenského r. 1941), Vojtech Anton Silan (dr. práv Univerzity Komenského r. 1949).

Najurgovskej škole sa učil neskorší kapitán leteckva Plučinský, rodák z Jurgova, zostrelený počas bitky o Varšavu roku 1939. Zdá sa, že

ešte skôr ako spomínaná šestka Jurgovčanov, vysokoškolské vzdelanie získali: Valentín Rusnák, farár v Barci pri Košiciach, väznený Maďarmi za svoje slovenské presvedčenie; Matej Vojtáš - profesor latinčiny a gréčtiny na gymnáziu v Banskej Štiavnici, ako aj jeho synovec Vojtech Vojtas - projektant a maliar v Budapešti. Aj oni začínali svoje vzdelávanie v škole pri Blaťke.

V období Slovenskej republiky existovala v Jurgove nielen základná škola, ale aj nižšia stredná škola - Štátna meštianska škola. Jej riaditeľ, prof. Michal Griger, napísal o nej osobitnú štúdiu, uvedenú v zborníku vydanom pri príležnosti polstoročného jubilea tejto školy.

Značné a možno prevažujúce percento jurgovskej emigrácie na Slovensko po druhej svetovej vojne tvorili deti a mládež, teda odchovanci oboch jurgovských škôl. Všetci z nich tam získali stredné vzdelanie, a niektorí aj vyššie. V samom Jurgove boli po vojne zorganizované dve školy - poľská a slovenská. Tá posledná mala len päť tried. Preto záujemcovia o ďalšie vzdelávanie v slovenskom jazyku museli dochádzať do školy v Čiernej Hore, ktorá mala plný počet tried. Aktuálne slovenský jazyk v jurgovskej škole zostal len ako volitelný predmet. Slovenčina sa vyučuje ako cudzí jazyk v rozsahu dvoch hodín týždenne. V súčasnosti si tento predmet zvolila vyše polovica žiakov celej školy.

Dost' veľa osôb získalo stredné vzdelanie v Poľsku, oveľa menej absolvovalo vysoké školy. Niekoľko osôb z Jurgova sa učí na stredných školách na Slovensku. Jedna študuje aktuálne v Žiline. Od nového školského roka sa zväčší počet Jurgovčanov študujúcich na Slovensku. V polovici osemdesiatych rokov sa obec dočkala prvého v povojnovom období absolventa slovenskej vysokej školy, ktorý sa po vyštudovaní vrátil do Jurgova. Bol ním Alojz Rusnák, absolvent Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene.

Roku 1962 vedeckú hodnosť doktora lekárskych vied získal na Lekárskej akadémii v Krakove jurgovský rodák František Martinčák. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch traja Jurgovčania získali na poľských vysokých školách vedecké hodnosti doktorov: Jozef Čongva, Alojz Vojtas a Ján Kurčák.

Roku 1974 vedeckú hodnosť habilitovaného doktora lekárskych vied získal František Martinčák a roku 1980 hodnosť habilitovaného doktora právnych vied získal Jozef Čongva. Zatiaľ dvaja Jurgovčania získali vyššie univerzitné funkcie: ThDr. Alojz Miškovič sa roku 1953 stal docentom na Teologickej fakulte v Bratislave, a dr. hab. Jozef Čongva bol roku 1994 vymenovaný za profesora na Právnickej fakulte Slezskej univerzity v Katoviciach.

Dokument o predĺžení kostola roku 1811 Jurgovčania podpisovali ešte krížikmi. V druhej polovici 20. storočia sa ich nástupcovia stali vedúcimi katedier na univerzitách. Je to dobrá ilustrácia hľbky premien, ktoré sa uskutočnili.

9. Nešťastia jednotlivcov a obce

Obyvateľov Jurgova postihli viaceré nešťastia, v tom požiare, ako aj povodeň roku

1934. V 19. storočí zakúsili tri vlny epidémie cholery. Jeden z obyvateľov zahynul od guliek poľských žandárov. Mužovia sa nevrácali zo svetových vojen. Nepokorní Slováci boli roku 1922 deväť týždňov väznení v novotarskom väzení. 19. marca 1939 boli zatknutí Andrej Vojtas a jeho zať Andrej Chovanec, neopodstatnene podozrievani z vyvijania protipoľskej činnosti. Keď sa po druhej svetovej vojne Jurgov opäť ocitol v Poľsku, poľskí vojaci týrali predstaviteľov slovenského obyvateľstva.

Chronologický zoznam týchto nešťastí je nasledovný:

Roku 1741 zhorela jurgovská škola. Roku 1831 v celom Uhorskom kráľovstve zúnila epidémia cholery. Smrteľné obete - nemáme údaje o ich počte - boli aj v Jurgove. Práve v uvedenom roku ochorel na choleru Valent Miškovič. - *V tejto nemoci urobil slávostný sľub, že ak vyzdravie, postavi kaplnku Božieho Hrobu v jurgovskom farskom kostole. Keď vyzdravel, na tento ciel složil 40 rynských florenov.* Roku 1831 štátne orgány väznili jurgovského poddaného, ktorý sa volal Szilany, za poburovanie obyvateľstva, aby odmietalo poslušnosť feudálnemu pánovi.

22. apríla 1854 od 14.00 do 18.00 hod. zhorelo v Jurgove 90 obytných domov spolu so stodolami, maštaľami a inými hospodárskymi budovami. Zhorelo všetko do tla. Kostol sa podarilo zachrániť. Organ a hlavný oltár rozobrali a prenesli na bezpečné miesto.

Druhá vlna cholery postihla obec roku 1855. Ani v tomto prípade nemáme vierohodné údaje, kol'ko osôb zomrelo. 16. augusta 1859 o 14.00 hod. - počas žatvy - vypukol požiar na fare. - *Kým ľudia pribehli, shoreli hospodárske budovy, stodola, sypanec, stajne a obytné miestnosti. V maštaľi shorelo 6 kusov dobytka a všetko seno z kostolnej poľany. Škoda na 600 florenov. Farár potom musel bývať u kantora.* Po tretí raz zavítala cholera do Jurgova roku 1873. V Jurgove zomrelo na ňu 21 osôb, v Repiskách 2, v Čiernej Hore 1. Tentoraz cholera ušetrila Javorinu. Kňaz Jozef Vojtas takto opísal túto tretiu vlnu epidémie: - *Ked' sa narodil môj nebohý otec František Vojtas (8.VII.1873), jeho matka, moja stará matka Mária Vojtasová r. Groholová ochorela na choleru, ktorá práve zúnila v Jurgove. Otca, ako nemluvňa, iba ženy po dedine kŕmili. V Jurgove počas cholery boli vybraní štyria silní chlapí, ktorí chodili po domoch, kde boli chorí na choleru ľudia a dôkladne každého chorého masirovali, kým nenastalo u neho poriadne potenie. Tito chlapí sa pred nákazou chránili tak, že pili pálené, žuvali tabak alebo cesnak a okolo krku mali zavesené z cesnaku náhrdelníky. Na tele cholerou nemocných sa tvorili pod kožou hrčé, ktoré sa masirovali rozotierali. V Jurgove vtedy zomrelo na choleru 21 ľudí. Sú pochovaní zvlášť na nižnom konci cintorína. Stará matka vtedy bola zchránená, vyzdravela a dožila sa vysokého veku.*

Prof. JOZEF ČONGVA
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NÁVRAT K TRADÍCII

Čoraz častejšie pozorujem, že mladé pokolenie na vidieku sa vracia k folklóru a tradíciam našich predkov. Mladým sa prestávajú páčiť všelijaké čudá, divy divúce, dovezené z rôznych kútov sveta, ktoré sa vôbec nehodia do nášho regiónu. Ten návrat k tradícii vidíme dnes aj na niektorých svadbách.

V našej oblasti, teda v Podhradí, Podhradí, Harkabuze a Oravke, boli svadobné zvyky skoro také isté. Mladí sa bez súhlasu rodičov nemohli vziať, rozhodovala nie láska, ale hektáre, počet dobytka a to, čo mal kto v stodole. Nejedno pekné, ale chudobné dievča sa preto muselo vydať buď za staršieho, alebo aj mladého, ale telesne ukráteného chlapa, ktorý však bol majetný. Na to, či budú šťastní, nikto nemysiel.

Každú svadbu predchádzali voľhady, oddávačky (rukoviny, zásnuby) a samozrejme ohlášky. Oddávačky sa vždy konali v dome budúcej mladuchy. Jeden z mojich známych, patriaci k najstarším obyvateľom obce, mi v súvislosti s tým porozprával takúto zábavnú historku. V minulých stočiacich mali mladí chlapci až po dosiahnutie mladeneckého veku nosievali namiesto nohavíc dlhé plátené košelev, v ktorých sa chodievalo aj do kostola a inde. Istá majetnejšia rodina chcela čo najskôr oženiť syna, aby získala nevestu súcu do roboty. Dohodla sa preto s rodičmi istého dievča, že k nim prídu večer na voľhady a súčasne aj oddávačky. Gazdiná, aby hosti mala čim pohostiť, zarezala sliepku a dala ju dcére oškibať a vypitvať. Sama aj s manželom išla na dvor oriadiť statok.

Medzitým rodičia mladencu sa doma s robotou poponáhali a na oddávanie prišli oveľa skôr, než sa dohodli. Keď ich matka dievča zbadala, pribehla domov, aby dcéra izbu poupratovala. Tá od strachu nevedela, čo ma skôr urobiť. Čo narýchlo mohla, upra-

tala, zamietla, ale na stoličku, na ktorej pítvala sliepku, zabudla. Na tejto stoličke - štvorhrannej, s pozdĺžou dierkou v strede, pomocou pri jej premiestňovaní - zostali vnútornosti zo sliepky. Milí hostia vošli teda do izby a sadli si za stôl. Mladenc, ktorý v polotmavej miestnosti videl, že na stoličke niečo je, sadol si na okraj a strčil prst so spomínanou dierkou, aby sa mohol pridŕžať.

Začalo sa hodovanie a vyjednávanie, čo mladucha do vena dostane. Tá, celá červená, ukradomky na mladencu poškuľovala v pre-svedčení, že sedí na slepačich vnútornostach. Zrazu zbadala, že pod stoličkou čosi visí. Rozhodla sa aspoň to čosi odstrániť, aby si hostia nepomysleli, že je taká neporiadna a ponúkla na sedenie neupratanú stoličku. Vziaťa z kuchyne nož, nebadane sa prikradla a... sekla. Mladenc zreval, až sa izba zatriasla, vyskočil priam pod povalu... a uháňal domov ako posadnutý. Rodičia sice nevedeli, čo sa stalo, ale rozbehli sa za ním. Už sa viac nevrátili. Dievča totiž useklo mladencovi... prst.

Vráťme sa však k našim svadobným zvykom. Kedysi svadba bola významnejšou udalosťou ako dnes, nielen v rodine či obci, ale v celom okolí. Prípravy na ňu trvali dlho. Asi týždeň pred svadbou mladucha so ženichom chodili po dedine a pozývali na sobáš a svadobnú hostinu celú rodinu, susedov a ďalších, čo sa u nás zachovalo podnes. Voľkedy a nezriedka aj dnes bol taký zvyk, že keď sa pozvaný chcel na svadbe zúčastniť, musel do svadobných domov mladuchy buď ženicha doniesť nejaké potraviny - maslo, vajcia, sýr a pod. Keď nedoniesol, bolo jasné, že na svadbu nepríde. Mladucha pre ženicha a dve prvé družičky pre svojich partnerov, prvých družcov, museli pripraviť zvláštne, pekne vyšívane vreckovky, ktoré sa nosili uviazané na prste pravej ruky. Bol to akýsi znak poukazujúci na funkciu starších družcov, ktorí mali za povinnosť tesne pred svadbou ešte

raz pozývať ľudí na svadobnú hostinu. Družičky museli družbom pripraviť aj pierko za klobúk a dlhú stuhu. Dnes sa to už nerobí, ale voľkedy sa chodievalo pozývať v noci, aby sa svadobníci stihli trochu pohodiť aj pred sobášom. Družcovia museli byť dobrými spevákmi, lebo keď prišli pred dom, do ktorého mali vojsť, spievali:

*Pušče ze nos, pušče,
bo casu nie viele,
pšišli my vos pytač
jutro na vesele.*

Keď gazda počul spev, išiel otvoriť dvere, a družcovia vchádzajúc dnu pochválili Pána Boha a oznámili, že ich posal mladý pár s pozvánkou na svadbu. Nech teda zajtra všetci prídu na sobáš a svadobnú hostinu. Potom počastovali gazdu pohárikom pálenky a brali sa preč. Keď odchádzali, spievali:

*Z Bogiem tu byvojče,
a še ne gnevojče,
o nasem veselu
ne zapominojče.*

Na svadobnú hostinu sa vypekalo a vyváralo celý týždeň. Akoby aj nie, keď sa na ňu pozývalo nezriedka skoro pol dediny. Jedla a pijatiky muselo byť nadostač. Aj preto, keď šiel sprievod do kostola, ženy si naviazali do šatiek koláčov a iných sladkostí a rozdávali deťom stojacim pri ceste.

Keď nadišiel deň svadby, družcovia už zavčas rána chodili za furmankami, na ktorých sa malo ísiť do kostola. Museli sa dostaviť pred svadobný dom skôr, aby ich družičky stihli ozdobiti. Každý kôň musel mať tzv. bukrétu, zhotovenú z jalovca, kvetov a stužiek, ktorá sa pripevnila na chomút. Okrem toho stužky na uzde a inné ozdoby. Pekne vymájené boli aj vozy. Na prvom, ktorým mal ísiť mladý pár, bol navyše veľký venček zhotovený z čačiny a kvetov. Keď už všetko bolo hotové, vyšla gazdiná a pokropila svätenou vodou voz mladého páru, aby ho šťastie neopustilo na novej ceste života.

Svadby sa v minulosti konali spravidla vo všedné dni - od pondelka do štvrtku. Piatok sa na takéto slávnosti nehodil, lebo to bol pôstny deň. V sobotu a tým viac v nedeľe knaz nikdy nesobášil, lebo by na nedel'né bohoslužby nikto zo svadobníkov neprišiel.

Nebudem popisovať sobášny obrad, lebo ten sa prakticky dodnes nezmenil. Zato keď sa zo sobáša mladý pár vrátil domov, jeho prvá cesta viedla najprv do maštale. Mladí tam zanesli požehnanie, aby sa im celý život darilo aj na majetku.

V súvislosti s týmto zvykom som počul zábavnú príhodu. Istý gazda, ktorý mal vieť mladý pár do kostola, prišiel pred svadobný dom na novom peknom voze, do ktorého bola zapriahnutá mladá gaštanová kobyla. Keď však chcel k nej do páru priprahnúť druhého koňa, kobyla akoby zdivela - cerila zuby a bila zadnými nohami, až iskry lietali. Nedalo sa nič robiť, preto majiteľ vypriahol kobylu a zaviedol ju do maštale. Do voza zatiaľ

Dnešná svadba v tradičnom oravskom kroji

STARÝ RECHTOR Z PODVLKA

Medzi krajanov, ktorým právom patrí uznanie a miesto v našej rubrike Profily, ne-pochybne patrí aj Ján PALDIA z Podvlka, ktorého mnohí poznajú ako dlhorčného organistu v miestnom kostole, a ako človeka, ktorému ležia na srdci otázky slovenskosti a problémy s tým súvisiace.

Slovenské korene

Narodil sa 13. augusta 1928 v Podvlku ako druhý z troch súrodencov v rodine Jozefa a Anny Paldiovcov. Od malička bol vychovávaný v slovenskom duchu, tým viac, že jeho dedo pochádzal z Trstenej, a do Podvlka sa priženil už koncom minulého sto-ročia. Otec Jána bol výborným krajčírom. Vždy mal kopu roboty, takže hlavná starosť o 6-hektárové hospodárstvo a o chod domácnosti bola najmä na pleciach matky a Jánovej staršej sestry. Ján strávil detské roky v rodnej obci, kde roku 1935 začal chodiť do základnej školy. Prvé tri triedy však musel absolvovať v pol'skej škole, ved' ako vieme, do roku 1939 patrili Orava a Spiš Poľsku. Po vypuknutí II.svetovej vojny 1.septembra 1939 sa vyučovanie na rok prerušilo, takže do 4. triedy, a vlastne už do prvej sloven-skej, chodil od roku 1940. Po ukončení ZŠ pokračoval v štúdiach na Mešťanke v Jablonke (v rokoch 1943-46), aby ich ukončil štvrtým ročníkom v Námestove. To však už, žiaľ, nežil jeho otec, ktorý zomrel, keď mal Ján 15 rokov. Matka s tromi deťmi zostala sama. Aby vypomohol rodine, odišiel na jesenn 1947 za prácou do Čiech. V pohra-ničnom mestečku Zlaté Hory v Jeseníkoch sa zamestnal v kamenárskom podniku Cuk-mantel.

-Naučil som sa - hovorí Ján - mnoho z tazkej práce so žulou, ktorú sme opracovávali. Robili sa z nej náhrobky, kamenné väzy a podobne. Práca bola sice tazká, ale dalo sa pritom zarobiť, takže som tam od-pracoval skoro dva roky.

Bližil sa však čas narukovať, takže sa mladý Ján chtiac - nechtiac musel vrátiť. Na vojenčine však pobudol len tri mesiace (v kołobrzegskom pešom pluku), pretože sa

ho matke, ako živiteľa rodiny, podarilo vy-reklamovať.

- Domov z vojska - hovorí - som sa vrátil na jesenn 1948, práve na vykopávanie zemákov. Sestra sa medzitým vydala, takže môj návrat domov a pomoc matke boli veľmi potrebné.

Rechtorské začiatky

Popri poľnohospodárskej práci však Ján myšiel najmä na svoju záľubu, ktorou bola hudba a hranie. Od malička ho totiž prialovali tóny, ale pretože nemal možnosť venovať sa štúdiu hudby profesionálne, skúšal to ako samouk. Veľkú pomoc mu v základoch hrania na akordeóne poskytol vtedajší učiteľ Vojtech Lorenc (pôvodom z Krempách na Spiši), ktorý hrával na organe v podvlčianskom kostole.

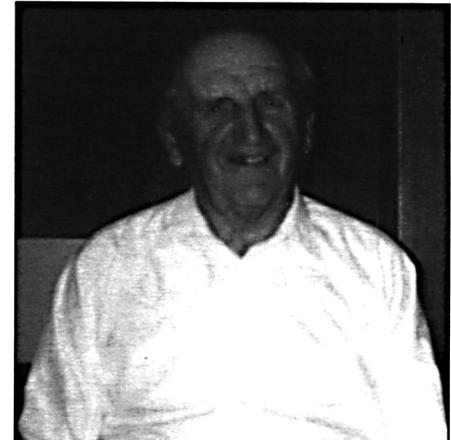
- Vela vďačím - hovorí Ján - pánu učiteľovi, ktorý mi pomohol v mojich začiatkoch, a aj neskôr, keď som sa začal pripravovať na rechtorstvo. Bolo to v roku 1949. Po jeho smrti som sa v Podvlku stal rechtorom ja. Hral som až do roku 1992.

Rechtorstvo, práca na poli, a k tomu vstávanie o 2-3 hodine ráno, aby stihol ako vozák č.2 (Eugen Kapuščák bol vozák č.1 a Vendelín Kondys č.3) rozvieziť stavebný materiál potrebný pri melioračných prácach, sa striedali v jednom slede. Taktôto prišiel rok 1957, kedy sa 27. júla oženil. Manželkou sa mu stala Žofia Kovalčíková z Podvlka, s ktorou vychovali dve deti - dcéru Máriu a syna Andreja.

- Veľmi dobre sa pamätám na nás svadobný deň - pokračuje Ján Paldia - o.i. aj preto, že nás sobášil Jan Rychlik, ktorý mi pomáhal pri mojom rechtorstve. Neskôr však odišiel na faru do Bielska Bialej, a do Podvlka prišiel Józef Czechaj, knaz z Wadowic.

Pochvala od pápeža

Čas ubiehal rýchlo až prišiel rok 1970, významný pre Oravu o.i. preto, že sem zavítal vtedajší krakovský metropolita Karol Wojtyła. Ako sme už písali, 27. júna odslúžil omšu v kostolíku v Harkabuze a zastavil sa aj v Podvl-

ku. Bol tu na trojdňovej vizitácii. Po omši sa mu hra organistu Jána Paldia tak páčila, že dlho nechcel uveriť, že to hrá samouk.

- Keď som dohral - hovorí p. rechtor - Karol Wojtyła povedal, aby som zahral ešte raz. Bolo to pre mňa jedno z najväčších vyznamenani, aké som mohol dostať. Znamenovalo pre mňa ocenenie mojej dovtedajšej práce a dodalo mi sily aj do ďalších rokov môjho rechtorovania.

Za štyridsať rokov rechtorstva hral Ján Paldia 38 rokov na organe v Podvlku a 2 roky v Podsklí. Hre na harmóniu zostal verný aj po odchode do zdravotného dôchodku v roku 1981, hoci prasknuté hrubé črevo mu robilo mnoho problémov. Podrobil sa viacerým operáciám, a po vyliečení, hoci už v invalidite, sa vrátil ešte na 11-rokov k svojmu obľúbenému hraniu.

Dvojkriž na kostole

Pri našom rozhovore sa samozrejme reč obrátila aj na problematiku, ktorá Jána Paldia, nás Slovákov a mnohých farníkov v Podvlku trápi už viac rokov. Ide o odstránenie pamiatkového dvojitého križa, symbolu Veľkej Moravy a Cyrila a Metoda z podvlčianskej kostolnej veže. Pripomeňme, že počas opravy kostola sv. Martina v Podvlku v roku 1989 dal miestny farár Wojciech Jakubiec z kostole veže tento dvojkriž demontovať a na jeho miesto postaviť jednoramenný, ktorý sa tam týči až do dnešného dňa. Ján Paldia má odložené množstvo dokladov, listov a odpovedí od rôznych inštitúcií, na ktoré sa obrátil v tejto veci. Opäť sa však prejavila 'lahostajnosť' a skôr neochota úradov prinávrať tento slovanský symbol na jeho pôvodné miesto. Vojvodskému konzervátorovi zaslal list aj UV Spolku Slovákov, tiež zatial bezvýsledne. Je veľmi zaujímavé, že v Krakove na kostole sv. Ducha dvojity križ nikomu neprekáža. Prečo a komu prekážal na kostole v Podvlku?! Verím, že po 7-rokoch (dvojkriž bol totiž nahradený jednoduchým, jednoramenným už 28. júla 1989) sa tento problém predsa len dočká vyriešenia. Bol by to pekný náznak zmeny myslenia ľudí, cirkev a úradov, ktorí sú za to zodpovední.

Na záver podakujme pánu rechtorovi za upevňovanie slovenskosti a poprajme mu ešte veľa zdravia a spokojnosti do ďalších rokov.

zapriahli iné kone a šlo sa do kostola. Majiteľ bol od hanby celý červený, že si s kobylou nevedel poradiť, a celý nešťastný si išiel do stodoly vypíť. Keď si už poriadne prihol, zachcelo sa mu spať a tak vyšiel na pôjd a ľahol si do sena. Medzitým sa svadobný sprievod vrátil z kostola a mladý pár podľa starého zvyku išiel do maštale zaniesť požehnanie. O chvíľu naznel z rnaštale strašný buchot a vzápäť i volanie o pomoc. Čo sa vlastne stalo? Keď kobyla, ktorá stála priviazaná nedaleko dverí, zacítila vchádzajúcich cudzích ľudí, opäť sa naňakala, zastrihala ušami a začala strašne kopáť nohami do dverí, až ívery lietali. Nepomohol krik svadobníkov, ba ani bič. Kobyla len fŕkala a kopala, nedovoľujúc mladomanželom vyjsť von. Chudáci

stáli tam vystrašení niekoľko hodín, až sa konečne svadobníkom podarilo nájsť v stodole spiaceho majiteľa a priviesť ho k maštali. Aj keď ešte poriadne nevytriel, kobyla ho hned spoznala. Len čo sa k nej ozval, ukludnila sa a mladých z maštale pustila.

Neviem, či sa to stalo samo od seba, alebo pod vplyvom tejto skutočnej príhody, ktorá sa v obci a celom okolí rýchlo rozšírila, ale odvtedy u nás mladomanželia už zo sobáša nešli do maštale. Neviem ani to, či sa im na majetku menej darilo, ako ich predchodom. Tak či onak ľudia sa ďalej sobášili i sobášia a iste aj bez návštevy maštale im šťastie praje.

F.H.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Richtár F.Šoltýs s vnukmi

Hasičská zbrojnica v Lapšanke

OBEC ŠOLTÝSOVCOV

Na Spiši sa všeobecne povráva, že Lapšanka, ako obec schovaná medzi kopcamí, leží vraj Pánu Bohu za chrbtom. Jedno je však isté, aj keď je vzdialená od ostatných obcí, jej čaro a útulnosť objavili už mnohí turisti navštevujúci Spiš a okolie.

Je pekné nedeľňajšie predpoludnie. Zďaleka počut' žblnkot malého miestneho potoka, ktorý však silný letný d'ažd' dokáže premeniť na dravú riečku. Teraz tu vládne mimoriadny pokoj a ticho. Sem-tam zabreša pes, alebo zabučí krava. Keďže je nedeľa, takmer všetci Lapšančania sú na bohoslužbe. Kňaza si dovážajú zo susednej farnosti Vyšné Lapše.

- *Lapšanka nie je veľkou obcou - hovorí predsedníčka MS SSP Mária Holová. - Neviem teda, či by sme sa ako samostatná farnosť udržali. Rozmyšľali sme o tom, aby sme mali svojho kňaza, ale o tom ako bude, musia rozhodnúť veriaci.*

Pred kostolom postávajú chlapci. Vyberajú si cigarety. Konečne, po vyše hodinovej prestávke ich pľúca dostanú novú dávku ni-

kotínu. Nad diskutujúcimi, staršími aj mladšími sa vznáša štiplavý, modrý dym. Kým cigareta dohorí, je čas odovzdať si najnovšie správy, porozprávať sa o tom, čo je nové v obci, gmine, ba aj v politike.

Šoltýsov ako maku

Najčastejším priezviskom, ktoré nájdete v tejto spišskej obci, je Šoltýs. Popri ňom sú tu ešte Kapolkovci, Žembovci, Holovovci, Jendrušákovci a pod. Šoltýsovcvi však prevažujú. Vidno to aj na zložení výboru MS SSP. Jedno je však isté. Nie všetci Šoltýsovci sú príbuzní. Aby sa však vyhli prípadným nedorozumeniam, každá rodina Šoltýsovcov má svoju prezývku.

Šoltýs rovná sa šoltýs

Miestnym richtárom, ale aj poslancom do gminnej samosprávy je František Šoltýs. Ako pristalo „na šoltýsa“, je veľmi dobre informovaný o tom, čo sa v obci deje, veď na mnohé veci má aj vplyv.

Malebný pohľad na Lapšanku

- *Najväčším našim problémom - hovorí F. Šoltýs - bola neschodná cesta cez obec. Koľko sme sa natrápili, vieme len sami. Kde všade sme pisali. Nakoniec pred dvoma rokmi nám cestu vytvrdili a položili aj asfaltový koberec. Značne to uľahčilo život Lapšančanom. Bude tomu pomaly už rok, keď sme v obci oproti škole zriadili druhú zastávku. Len škoda, že nová cesta je príliš úzka - má len 5 m a nezriedka aj menej. Vraj so širšou cestou nechceli súhlasiť sami cestári, keďže terén bol pre nich náročný. Ale aj tak sme radi tomu, čo máme. Už môžeme suchou nohou dôjsť nielen domov, ale aj do Repísk a Lápš.*

Obratní Lapšančania

Tamojšie, možno povedať horské podmienky hospodárenia, urobili z Lapšančanov ozajstných horských chlapov. Nič pre nich nie je nemožné. Na celom Spiši sú známi ako obratní a predovšetkým pracovití ľudia. Aj keď kopce a lúky na nich sú strmé, predsa len každá je vykosená.

- *Len odnedávna niekoľki gazdovia prestali už tak dôkladne kosiť - hovorí richtár. - Dnes sa totiž nevelmi opĺaca gazdovať. Preto mnohí odchádzajú za zárobkom do vnútrozemia Poľska, alebo aj do cudziny - Rakúska, Nemecka či Talianska.*

Snom každého mladého Lapšančana je dnes mať auto, traktor, a pod. Na okolo 60 gazdovstiev je tu až 50 áut. Teda takmer v každom dome. Traktorov je sice trocha menej, ale len preto, že - ako som sa dozvedel - ľudia chovajú stále aj kone. Vraj s týmto ľažným zvieräťom sa dá dôjsť všade. Kôň je potrebný navyše aj tam, kde traktor nič nezmôže, teda o.i. v náročnej ľažbe dreva. Vedľ les je dnes združom príjomov a drevo má svoju hodnotu.

Požiarnici a vodári

Lapšančanská požiarna jednotka združuje v súčasnosti 28 hasičov. Má však svoj mladistvý základ, a ten vie prekonáť rôzne, nezriedka ľažké prekážky. V strede obce sa nachádza poschodová požiarna zbrojnica, ktorú vystavili v 80. rokoch za pomocí Štátnej

poisťovne. V minulom roku, po získaní svojho podielu v Roľníckom krúžku v Nedeci (SKR), si zadovážili vyslúžilé auto značky Žuk. Okrem toho v miestnej zbrojnici vyložili vnútajšok spoločenskej sály drevom. Potom čakala slávnostná vysviacka Žuka. Aj vtedy hasiči nazbierali trocha peňazí (okolo 5 tisíc zlhotých), za ktoré kúpili nové požiarické rovnošaty. Nuž lapšanskí hasiči sú, zdá sa, bez problémov. Sú však prekážky na inom

mieste obce. Už pred piatimi rokmi sme v Živote písali o nevyužitej stavbe v dolnej časti obce. V podstate nič sa na tom nezmenilo. Objekt naďalej chátra.

- Je to pre nás veľký problém - hovorí richtár F. Šoltýs - keďže nevieme ako na to. Majiteľom pozemku je totiž tunajší vodársky spolok a pri stavbe veľké množstvo svojpopomocných prác urobili sami obyvatelia. Všetok stavebný materiál a odbornú pomoc posky-

toval GS v Nižných Lapšoch. Takže na stavbu majú nárok všetci. Bez súhlasu ostatných sa nemôžeme pohnúť. Urobil som už v tejto veci obecnú schôdzku, žiaľ, nedospeli sme k žiadnemu rozumnému kompromisu. Bolo by už načasie čosi urobiť, lebo škoda bude všetkej námahy, ktorú sme všetci vynaložili. Žiadnený nátlak nepomôže, vec si musíme urovnáť sami.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

ORAVSKÉ LETO '96

Tohoročné leto so svojím premenlivým počasím spôsobilo nemálo vrások na čelách usporiadateľov kultúrnych akcií v prírode a na otvorených amfiteároch. Jablonským organizátorom však šťastie prialo, ved' 28. júla nebolo na nebi ani mráčika a deň bol horúci, naozaj letný.

V. ročník Oravského leta prebiehal v amfiteátri, kde sa súťažnej porote v zložení R. Józefowski, J. Pilchová a B. Kafel od 11.00 hod. predstavovali folklórne skupiny a sólisti v nepretržitom sledе. Diváci, ktorí prišli na toto podujatie, zaplnili hľadisko do posledného miesta, ba mnohí museli aj stáť. Bohatý program, ktorý videli počas celého dňa, však stál aj za tú trošku nepohodlia. Medzi divákmi čestné miesto zaujali mnohí hostia, medzi ktorými nechýbal vojt jablonskej gminy Julian Stopka v oravskom kroji, riaditeľka lýcea Aniela Stopková, zástupca vojta Władysław Pilch, tajomníčka gminy Emilia Rutkowska a ďalší. V programe sa už tradične predstavili folklórne skupiny, súbory a sóli-

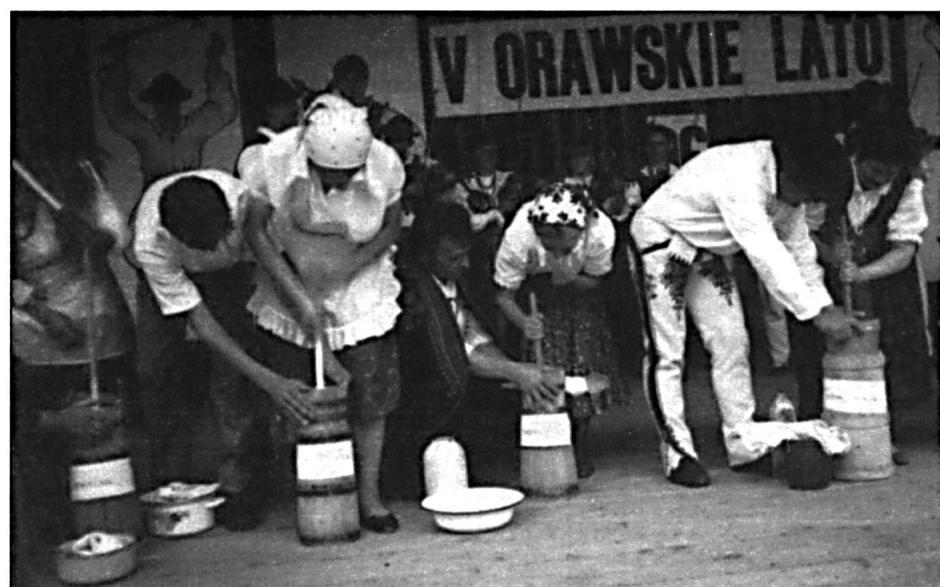
Súbor Rombań z Chyžného

sti z Malej Lipnice, Chyžného, Harkabuza, Dolnej a Hornej zubrince a Jablonky. Nechýbali ani hostia zo Slovenska, ktorých reprezentoval folklórny súbor Zakamenné. Vystúpili aj členovia kabaretu Truteň, bolo maľovanie na skle Stanisława Wyrtela a Anny Boguckej atď. Organizátor - Gminné kultúrne stredisko v Jablonke sa postaral tiež o dobrú propagáciu. Oravské leto sledovali okrem divákov a hostí aj redaktori

z Gazety Krakowskej, Dziennika Połského, Tygodnika Podhalańskiego, Života a Rádia Alex. Snáď len na pastierskom sviatku vo Veľkej Lipnici možno vidieť tak bohaté ukážky oravského folklóru, ktorý privábil do Jablonky aj mnohých turistov.

- Hlavnou časťou programu Oravského leta sú súťaže sólistov a skupín - hovorí Józef Szperlak - ktorých výkony hodnotí porota.

Mútenie masla. Kto bude prvý?

Hrá Fr. Harkabuz z Harkabuza

M.Wierzbiaková a T.Smrečák - mladé ochotnicke nádeje

Spievajú Lipničanky K.Gribáčová, A.Vojtyčková a V.Smrečáková

V kategórii sólistov - spev - vystúpili aj naše krajanky Viktoria Smrečáková a Anna Vojtyčková z Malej Lipnice a Kristína Gribáčová z Podvlnka. Svoje sily v speve si vyskúšal aj vnuk p. Smrečákovej - Tomáš, musíme povedať, že veľmi úspešne. V sólo speve sa predstavil aj Ján Capiak z Chyžného. Fr. Harkabuz z Harcabuza zahral na harmonike niekoľko oravských ľudových pesničiek. V tejto kategórii o.i. zahral a zaspieval aj Fr. Vengrín z Dolnej Zubrice. Veľký potlesk za svoje vystúpenie zožali členovia súboru Rombaň z Chyžného a ďalší. Páčila sa hra na nezvyklých hudobných nástrojoch, akými boli pastiersky roh, list zo stromu, drumbl'a a podobne.

Štedrí sponzori

- *Takéto podujatie - hovorí J. Szperlak - sa dá len veľmi ťažko zorganizovať bez pomoci sponzorov. Aj tentokrát nám vyšli v ústrety a poskytli súhrnnú sumu okolo 50*

miliónov starých zlhotých. Medzi nimi treba spomenúť Banku v Jablonke, firmu Kartex, miestne Gminné družstvo, Jána Kuczłowicza a ďalších.

Po súťažnej prehliadke sa na scéne predstavili zástupcovia oravských dedín, aby nám predviedli, ako sa múti maslo klasickým, starodávnym spôsobom. Jeho kvalitu skúmali odborníci z poroty, a chválou veru nešetrili. To je veru iné masielko, než to, ktoré si mestský človek môže kúpiť v obchode, hovorili viacerí.

Program pokračoval vystúpením súboru zo Zakamenného. Deň plný folklóru, tanca a spevov sa skončil v neskorých večerných hodinách zábavou, na ktorej vystupovala skupina z Rabky.

Výsledky súťaže

Nesmieme však zabudnúť na najlepších, tak ako to určila porota. V kategórii kapiel (dospelí), prvé miesto obsa-

dili Haniaczykovi z Jablonky. Z detských kapiel sa najlepšou ukázala hudba Małe Podhale. Medzi sólistami v hre na husliach boli udelené až dve prvé miesta, ktoré získali Eugeniusz Karkoszka z Veľkej Lipnice a Janusz Haniaczyk z Jablonky. Medzi detskými sólistami sa o prvé miesto podelila Joanna Kuczkwiczová s Grażynou Prilinskou, obe z Jablonky. Viktoria Smrečáková z Malej Lipnice vyhrala sólový spev v kategórii dospelých a Silvia Smrečáková zase v detskej kategórii. Prvé miesto získali aj speváčky z Malej Lipnice v kategórii malých skupín a ocenenie v detskej kategórii získal za spev v duete aj Tomáš Smrečák s Małgorzatou Wierzbiakovou. Súbor Rombaň z Chyžného sa delil o víťazstvo so súbormi Podhale z Jablonky a Skalniokom z Hornej Zubrice. Najkvalitnejšie maslo namútili Małgorzata a Augustín Gwiżdżowci z Malej Lipnice, Eva a Antoni Polaczekovci z Oravky a Emília a Albin Pacholskí z Dolnej Zubrice. Zbigniew Suwada z Jablonky sa zase stal najlepším „hajdúchom“ a v hre na neobvyklých hudobných nástrojoch - v kategórii dospelých - udelať porota až tri prvé miesta. Získali ich Václav Karkoszka z Dolnej Zubrice (píšťalka), Andrzej Haniaczyk z Jablonky (pastiersky roh) a Janusz Haniaczyk z Jablonky (fujarka, okarína a drumbl'a). Na lístku „zahrál“ najlepšie Mariusz Karkoszka z Kyčor.

Účinkujúci sa rozchádzali spokojní s výsledkami a diváci zase plní dojmov z videneho a počutého. Neľutovali, vedť tento pekný nedeľný deň strávili veľmi príjemne.

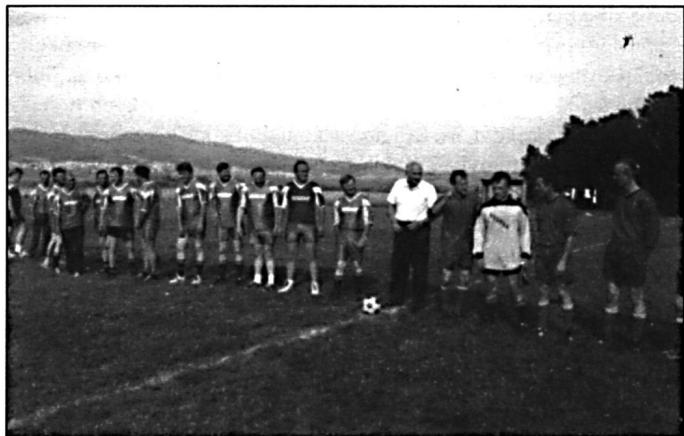
Diváci zaplnili amfiteáter do posledného miesta

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Na slávnosti boli aj vyznamenania

Pred zápasom na novom ihrisku

SVIATOK ŠPORTU VO FRIDMANE

Fridman je oddávna známy ako obec, v ktorej sa športu veľmi darí. Počiatky sústavnejšej športovej činnosti siahajú tuná do roku 1949, kedy na tamojšej základnej škole vzniklo prvé volejbalové družstvo. Od neho sa všetko začalo.

- *Kdesi v 50. rokoch - spomína predseda MS F. Pleva - sme v obci zorganizovali dve futbalové jedenástky, ktoré so sebou začali pravidelne hrať. Hrávali sme na obyčajnej polianke, ktorá sa volá Na brehu. Už vtedy na naše zápasy chodili stovky ľudí, ktorí nás povzbudzovali.*

Jubileum

V roku 1951 Fridmančania založili vo svojej obci Ludový športový zväz (LZS), ktorý nazvali podľa miestneho braniska ZOR. Teda v tomto roku fridmanský športový zväz oslavuje 45. výročie svojej činnosti. Pri tejto príležitosti Fridmančania pripravili na nedelu 28. júla pekné podujatie spojené s odovzdávaním do prevádzky nového športového ihriska. Dlhoročný sen Fridmančanov stal sa skutočnosťou. Dnes majú vari najkrajšie športové ihrisko v lapšanskej gmine. Ved' si ho aj zaslúžili. Spomeňme aspoň niektoré ich

aktivity. V roku 1951 miestny urbársky spoločok pomohol zriadiť na záhradách (Ogródach) nevel'ké ihrisko, na ktorom sa v lete hrávala hádzaná. Zase v zime Fridmančania celý priestor ohradili doskami, nanosili vo vedrách vodu, a takto si pripravili ľadovú plochu, na ktorej hrávali hokej. Čoskoro fridmanské mužstvá začali pravidelne štartovať na rôznych súťažiach, na ktorých získali viačeré medaily a ocenenia. Tak napr. znamenite si počínať družstvo dievčat v hádzanej, ktoré v rokoch 1965-70 zohralo celý rad zápasov, medziiným s Krakovom, Bochňou, Tarnovom, Limanovou a pod. V roku 1961 fridmanské volejbalistky získali prestížny pohár celopoľských novín - Dziennika Ludowého. Neskôr, v roku 1968, sa fridmanskí rýchlokorčuliari stali dorasteneckými majstrami Poľska v tzv. modrej štafete. Titul vybojovali v Mrągowie. Spomeňme ešte rok 1966, kedy fridmanskí športovci v oblastnej hokejovej lige získali Pohár Podhalia.

Aj v nasledujúcich rokoch boli Fridmančania viditeľní na športovej scéne vtedajšieho krakovského vojvodstva. K ochabnutiu športovej činnosti došlo až v 80. rokoch, hlavne pre nedostatok finančných pro-

striedkov. V roku 1985 sa opäť rozhýbala činnosť Ludového športového zväzu. Teď už niekoľko rokov sa Fridmančania venujú najviac futbalu. Majú dve súčasné mužstva - mladších a starších dorastencov. Napriek prechodným ľažkostiam dokázali pomerne rýchlo postúpiť do B skupiny oblastnej futbalovej ligy, a dnes patria medzi najlepšie futbalové tímy v lapšanskej gmine.

Slávnosť a vyznamenania

V nedelu na pravé poludnie sa na novom ihrisku, alebo skôr štadióne, začali zhromažďovať prví hostia. O 13. hodine sa v samom strede ihriska začala slávnostná sv. omša, ktorú slúžili: miestny farár L. Węgrzyń a fridmanský rodák J. Dewera. Po vysvätení nového štadióna nasledovalo prestrihnutie symbolickej pásky. Prestrihli ju: W. Haber - vojt lapšanskej gminy, A. Getler z vojvodského sekretariátu LZS v Novom Sączu, A. Pitek - bývalý riaditeľ tamojšej základnej školy, miestny podnikateľ B. Fryc a J. Pisarczyk - predseda LZS vo Fridmane.

Tešila sa celá obec

Z otvorenia športového ihriska sa tešila celá obec. Pri príležitosti jubilea tamojšieho LZS boli udelené aj vyznamenania. HV LZS,

Fridmanská kapela hrala ostošest'

Slávnosť prilákala vari pol dediny

ktorého predsedom je v súčasnosti vicepremiér a minister poľnohospodárstva R. Jagielínski, udelil pamätné medaily - Zaslúžilý činitel LZS nasledujúcim aktivistom: A. Pitekovi, B. Pitekovej, J. Bryndzkovi, M. Lešniowskému, F. Plevovi, J. Richtárikovi a J. Tazikovi. Okrem toho fridmanski športovci a činitelia dostali jedenásť vojvodských medailí Za činnosť LZS a sedem odznakov fridmanského LZS. Pamätný krištáľový pohár obdržal dlhoročný predsedu LZS Jan Pisarczyk.

V krátkom kultúrnom programe vystúpil FS Fridmančania, ktorý pôsobí pri

tamojšom gminnom kultúrnom stredisku. Vedie ho skúsená milovníčka folklóru Z. Wójciková. Súbor zaspieval cyklus podhalianskych a spišských piesní, ba aj niekoľko známych slovenských ľudoviek, preložených, žiaľ, do poľštiny. Samozrejme účastníci slávnosti čakali na hlavný bod programu - prvý zápas na novom ihrisku. Stretli sa v ňom veteráni futbalu so starším dorastom. Na víťaza, ktorým sa stali dorastenci, čakala veľká debna piva. V ďalšom zápase sa stretli starší a mladší dorastenci. Aj tu na víťaza čakalo prekvapenie.

Slávnosť sa skončila, ako už na našich dedinách tradične býva - ľudovou veselicou, na ktorej sa Fridmančania zabávali dlho do noci.

Tešíme sa, že Fridmančania majú ako prví na Spiši pekný športový štadión. Vybudovali ho aj vďaka finančnej pomoci stavbárov nedeckej hydroelektrárne - ODGW Krakov, ako aj Fridmančanov bývajúcich v USA, Gminného úradu v Nižných Lapšoch a samozrejme vďaka obetavosti samých obyvateľov.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Už piaty rok sa v Jablonke odbavuje slovenská sv. omša (po prvýkrát 18. augusta 1991). Vtedy, po mnohých desaťročiach, vyvrcholilo úsilie krajanov o túto najhlavnejšiu bohoslužbu v rodnom jazyku. Pri pomeňme pri tejto príležitosti, že omšu vtedy slúžil krakovský pomocný biskup Jan Szkodoň, rodák z Chyžného.

V noci z 9. na 10. júla 1996 na Orave znova horelo. Tentokrát červený kohút vycíňal v Podvliku. Za obet' mu padla naštastie neobývaná hospodárska budova majiteľa z Dolnej Zubričice. Požiarnici, napriek včasnému zásahu, už nemohli zabrániť hmotným škodám, ktorých výška sa odhaduje na 25 tisíc nových zlôtých.

21. júla t.r. sa v Pekelníku konalo ďalšie zasadnutie urbáru, ktoré rokovalo o.i. o finančných prostriedkoch na oplotenie budovy urbáru (polovicu sumy poskytne gmina v Czarnom Dunajci a druhú časť dofinancujú sami), o pripravovanéj slávnosti (25.7.) svätenia zvonov, o oprave urbárskej budovy, miestnych rašeliniskách a pod.

Krádeže a vlámania sú problémom, ktorý sa nevyhýba ani Orave. Letnú sezónu využívali aj rôzni nepočitavci. Ako nás informoval Ignacy Paniak, veliteľ jablonskej polície, len 12 policajtov na 22 tisíc obyvateľov dvoch gmin (Jablonka a Veľká Lipnica), a k tomu zvýšený cestovný ruch v let-

nom období, to bolo t'ažké „sústo“ na zabezpečenie pokoja a potrebného poriadku. Len v júni došlo o.i. k niekoľkým vlámaniám, a to v noci z 26. na 27. do občerstvenia v Hornej Zubriči-Kroviarkach, kde zlodeji ukradli tovar za vyše 500 nových zlôtých a o deň neskôr bolo vlámanie v Babiohorskej reštaurácii, kde lup vyniesol 800 zlôtých. Tu policajti zadržali troch páchateľov, medzi nimi jedného maloletého.

K dňu 22. júla bolo na frekventovanej medzinárodnej ceste E-7 od Chyžného po Podvilk zaevdovaných 5 havárií so značnými materiálnymi škodami a zraneniami osôb. Polícia sa preto prostredníctvom Života obracia na občanov, aby boli na tejto ceste opatnejší a súčasne aby zabezpečili lepšie svoj majetok, a tým aj sami znížili nebezpečenstvo krádeží.

V plnom tempe pracuje brigáda murárov vedená E. Karkoszkom na výstavbe ZŠ č. I v Malej Lipnici. Do konca roka má byť na tejto stavbe preinvestovaná suma 300 tisíc nových zlôtých. Predpokladá sa, že už v školskom roku 1997/98 žiaci zasadnú do tried v novej škole. Veríme, že sa to stavbárom podarí.

V jablonskom gminnom úrade pracuje oravské štúdio Rádia ALEX. Svoje vysielanie zahájilo 3. mája t.r. a doteraz sa na jeho vlnách mali možnosť v 20-minútových blokoch (vo vysielačom čase od 14.40 do 15.00 hod.) predstaviť o.i. maturanti miestneho lýcea, škôlkári so svojím programom, kňazi - Karol Szlachta z Malej Lipnice pôsobiaci v

Tanzánii v Afrike, a Michal Wojnarowski z Chyžného a ďalší. Pripravujú sa pravidelné relácie zo zasadania gminnej rady. Na vlnách rádia bude mať priestor Józef Pieróg, bývalý zástupca riaditeľa jablonského lýcea, ktorý si pripravuje historické materiály, ako aj pracovníci skanzenu v Hornej Zubriči. Moderátorkou oravského štúdia Rádia ALEX je pracovníčka gminy Joanna Zboreková a technické zariadenie pre vysielanie zabezpečil Piotr Sambor, šéf Rádia ALEX (vysielajúceho na FM 72.26 MHz a 105.2 MHz).

42 tisíc nových zlôtých stalo asfaltovanie d'alsieho, vyše 300-metrového úseku cesty v Podsklí, v smere na Podvilk. Ako nás informoval miestny richtár Alojz Hosaňák, obec potrebuje ďalšie prostriedky, najmä na cestu do Studžoniek. Celkove tu na asfalt čaká ešte okolo 4 km ciest. Kde však na to vziať peniaze?

Informujeme o zmene úradných hodín v Gminnom úrade v Jablonke. Nové úradné hodiny:

pondelok: 7.30 - 16.30

utorok až piatok: 7.30 - 15.15

soboty sú voľné všetky.

Gminná rada v Jablonke sa rozhodla kúpiť 6-árový pozemok na výstavbu športovej haly. Schválila tiež rozpočet na rok 1996 vo výške 8.478.672 nových zlôtých. Začali sa zemné práce na výstavbe II. etapy kanalizácie v Jablonke a čističky odpadových vôd pre Dolnú a Hornú Zubricu.

Výstavba školy č. I v Malej Lipnici. Foto: P.Kollárik

Na zasadnutí urbárskeho spolku v Pekelníku

s JANOU SLÚKOVOU

Miss Slovenskej republiky '95

Velmi milým prekvapením pre všetkých účastníkov III. dňa slovenskej kultúry v Jablonke (6. až 7. júla t.r.) bola účasť MISS SR '95 Jany SLÚKOVEJ. Využili sme túto príležitosť a požiadali najkrajšiu Slovenku o krátke rozhovor.

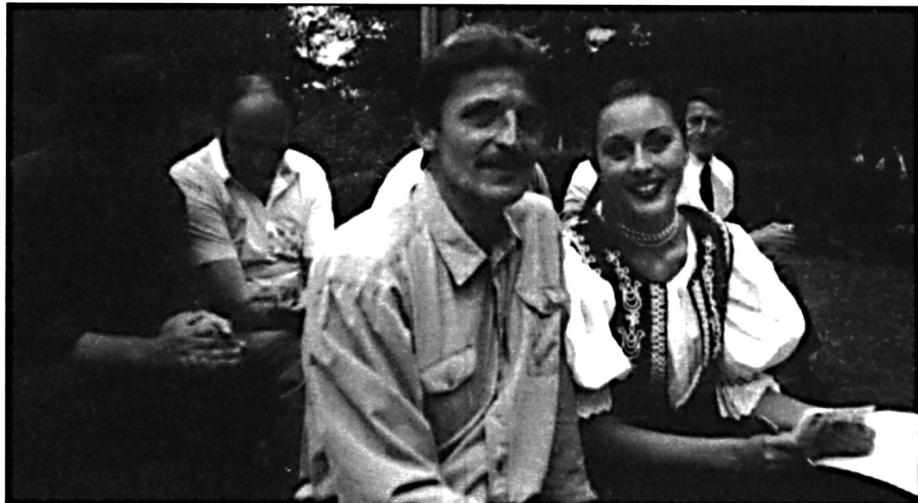
MISS BEZ AUTA...

Jana, na naše podujatie ste prišli so súborom Oravan z Nižnej. Aký je váš vzťah k folklóru a k členom súboru?

-Pochádzam z južného Slovenska, z Levíc, kde som sa narodila 1. mája 1976. Ked' som mala štyri roky, rodičia sa prestáhovali do Zuberca, kde v súčasnosti žijeme. Tam som absolvovala aj základnú školu. Lásku k ľudovým tradíciam a folklóru som získala už ako dieťa od starej mamy žijúcej v Santovke, okres Levice, a neskôr sa tento vzťah rozvíjal aj počas mojich stredoškolských štúdií. Ako študentka Strednej hotelovej školy spoločného stravovania v Dolnom Kubíne som začala vystupovať v súbore Oravan. Výborný vedúci Gustáv Socháň a dobrý kolektív mladých ľudí, ktorí majú vynikajúci vzťah k tancu a spevu, prispeali k tomu, že som s nimi tancovala vyše päť rokov. V súčasnosti, pokial' mi to čas a moje povinnosti dovolia, chodím s nimi na rôzne vystúpenia, tentokrát však ako moderátorka ich programov.

Povedzte nám niečo o vašej účasti na súťaži Miss SR i o ďalších, ktoré nasledovali potom. Našich čitateľov budú iste zaujímať aj mieri Miss.

- Do finále celoslovenskej súťaže o Miss SR '95, ktorá sa konala v máji minulého roka v Košiciach, som sa prebojovala po elimináciách v nižších kolách. Atmosféra, ktorá tu panovala bola výborná, súťažné disciplíny som asi zvládla dobre, ale s víťazstvom som nepočítala. Musím však priznať, že v kútku duše som v to tajne dúfala. O to väčšiu radosť som mala po oznamení celkových výskedkov. Sponzori mi darovali za 1. miesto zájazd na Maloru, krásnu sedaciu súpravu a krištáľový luster. Tu musím pripomenúť, že som Miss bez auta. V auguste 1995 som Slovensko potom reprezentovala na súťaži MISS INTERNATIONAL v japonskom Tokiu, kde sme boli pred súťažou celé 2-týždne. Obsadila som tu dve prvé miesta, ako Miss Fuji a Miss Fotogenic. Celkovou víťazkou v Japon-

Autor s Miss SR Janou Slúkou

sku sa stala Miss Nórská. V apríli t.r. som sa zase zúčastnila súťaže Miss Intercontinental v Treieri (Nemecko). Obsadila som 1. miesto v súťaži Dievča snov. Titul získala reprezentantka Tahiti.

No a čo sa týka mojich mier. Som vysoká 179 cm, vážim 55 kg a mieri 89 - 59 - 89.

Onedlho ešte cestujem na súťaž Miss Globe do Istanbulu, kde, ako dúfam, tiež neskľam. Držte mi palce.

Veríme, že sa z Turecka vrárite ovenčená ďalšími úspechmi. Kedy sa však začala vaša práca v tejto „branži“ a čím sa zaoberá Miss, keď nechodí po svetových súťažiach?

- Ako mnoho iných dievčat, tiež som túžila podobať sa slávnym svetovým modelkám, ktoré som obdivovala na titulných stránkach svetových i našich módnich časopisov, alebo som ich sledovala v televízii. Preto som to skúšila aj ja. Mala som vtedy asi 14-rokov. V roku 1990 sa mi podarilo dostať sa až do finále súťaže Elite Look of the Year, ktorá sa konala v Prahe. Ako 16-ročná som potom mesiac pracovala ako modelka v Holandsku. To som už študovala na Strednej hotelovej škole, takže som už na súťaže mala menej času a chcela som si aj dokončiť školu. Maturovala som totiž len v minulom roku, ved' je to 5-ročné štúdium. Podarilo sa mi teda nielen úspešne zmaturovať, ale aj zvíťaziť v súťaži Miss SR, takže radosť bola dvojnásobná. Teraz výše roka pracujem v módnej agentúre AC Fashion Style, ktorú sme spolu s priateľkou Adrianou Baslarovou založili v Banskej Bystrici. Pomáhame mladým dievčatám, ktoré sa u nás prihlásia, v prvých krokoch náročnej práce budúcich modeliek.

Ako sa vám páči tu na Orave z jej poľskej strany? Boli ste už niekedy v Poľsku?

- Stredné Slovensko a obzvlášť Orava mi svoju prírodou, ale aj milými ľudmi veľmi pomíňajú kraj, kde žijem. Hoci som bola v mnohých štátoch a rôznych končinách sveta, najviac sa mi samozrejme páči doma. Priznám sa však, že práve pre podobnosť ľudí i prírody by som raz chcela žiť v Poľsku. Bola som tu už viackrát, veľmi sa mi páči Krakov, takže keby som si mala vybrať...

Na záver mi dovolte ešte niekol'ko otázok, týkajúcich sa vašich záujmov, obľúbených vecí, farieb, kvetov, vzťahu k zvieratám, automobilom... Prezradite našim čitateľom aj niečo zo súkromia Miss?

- Mojou srdcovou záležitosťou bol a stále je folklór a ľudové umenie, čo však neznamená, že nesledujem napríklad aj populárnu hudbu. Zaujímam sa tiež o módu, hoci najlepšie sa cítim v džínsach a tričku. Páčia sa mi aj pekné autá a raz by som chcela mať terénny Jeep Cherokee. To je však zatiaľ len jeden z mojich snov. Rada spoznávam nových, zaujímavých ľudí, a v krajinách, ktoré som mala možnosť navštíviť, ma zaujímalia miestna kultúra a zvyky. Máme veľmi rada zvieratá, páčia sa mi psy, a niekedy by som chcela mať nemeckú dogu (harlekýna). Z kvetov mám najradšej ruže, a z farieb sa mi páči modrá a jej odtieňe. Hoci som skončila hotelovú školu, priznám sa, že nerada varím. Nemala som zatiaľ čas urobiť si vodičský preukaz. Snáď až keď bude Jeep?! Z cudzích rečí mi ide dobre nemčina, angličtinu zatiaľ dobieham. Napríklad pred súťažou v Tokiu sme mali 3-týždňový jazykový kurz, takže stále sa zdokonalujem aj v tomto. Ved' bez ovládania cudzích rečí je človek vo veľkom svete stratený.

O svojom súkromí hovorím sice nerada, ale môžem prezradiť aspoň toľko, že svoju budúcnosť si predstavujem veľmi šťastne. Máme priateľa, s ktorým sa poznáme už štyri roky. Chcela by som si časom založiť rodinu a mať chlapčeka, Mišku. Ja sama mám jedného súrodenca, mladšieho brata Radoslava.

Ďakujem za rozhovor, a želám vám veľa ďalších úspechov.

Zhváral sa: PETER KOLLÁRIK

Gminná rada v Jablonke sa negatívne vyjadriala k otázke rozšírenia Babiohorského národného parku. Jeho riaditeľstvo sa však za každú cenu snaží presvedčiť samosprávne orgány, aby zmenili toto rozhodnutie. Z troch Gmin, na území ktorých sa Park rozprestiera, sa kladne k plánu jeho rozšírenia vyjadriala len Gmina vo Veľkej Lipnici. Gminy Jablonka a Zawoja sú proti...

Z prehliadky dychoviek, ktorá sa konala 3. mája t.r. v Jablonke, do vojvodského finále v Nowom Sączi postúpili orchestre z Podvlnka, Malej Lipnice a Jablonky. Blahoželáme a veríme, že si dobré výkony zapakujú.

V Chyžnom bolo ukončené asfaltovanie a rozšírenie 1,5 km úseku cesty ku kostolu.

PETER KOLLÁRIK

PAROHATÝ KONÍČEK

Mnohí z nás majú nejakého koníčka, ktorému sa nezriedka venujú po celý život. Jedni zbierajú staré mince a bankovky, ďalší, ku ktorým patrím aj ja, sú horlivými filatelistami, iní sa ešte venujú náročnému modelárstvu. Tuším sa ani nedá vymenovať, akým zvláštnostiam sa človek venuje. Málo je však takých, akým je krajan Ján VENIT z Kacviny. Jeho oblúbeným koníčkom je tož... zbieranie jeleních parohov.

Od najmladších rokov

Už otec Jana Venita, Martin, sa venoval tejto neobvyklej záľube. Ako spomína Ján, v rodičovskom dome sa na stene nachádzali štyri pekné jelenie parohy. Okrem toho, čo musím doplniť, Martin Venit bol v Kacvine známym zelinkárom a mal veľmi priateľský vzťah k ľuďom a zvieratám. Nezriedka mnohým pomohol. Často chodil do polí, a keď videl vyvierať nejaký pramienok, robil studničky, prípadne čistil zarastené. Pred niekoľkými rokmi ujko Martin, žiaľ, zomrel a o studničky sa už nemá kto staráť. Škoda. Ale vráťme sa k jeho synovi Jánovi. Stačí vojsť do jeho priestrannej izby a hned' vám do očí udrú visiace na stene veľké 8-ramenné parohy, ktoré sú pýchou krajana Venita. Opatrne ich snímame zo steny. Veru sú tăžké. Ako ich len mohol jelen nosiť na hlavu, čudujem sa. Vraj to ešte nie sú najväčšie. Ján videl už aj dvadsatoráka...

Ako na to

Po kacvínskych lesoch chodím pomerne často. Nestalo sa mi ešte, aby som našiel aspoň jeden paroh. Ako získať takú peknú trofej bez výstrelu? - pýtam sa

- *Jelene zhadzujú parohy každý rok* - hovorí Ján Venit. - *Treba len vycítiť, kam tieto zvieratá chodia. Začinam ich sledovať už koncom februára a začiatkom marca. Ako viem kde? Jednoducho, sú to polianky, samozrejme v blízkosti lesa a húštini, kde sa v*

Krajan Ján Venit so svojim „úlovkom“

prípade nebezpečia môžu jeleny uchyliť. Okrem toho neklamným znakom prítomnosti stáda sú napríklad poohrázané kriky malin, alebo aj jelenie bobky.

Nečakané dobrodružstvá

Krajan Ján Venit prešiel za parožím už určite stovky kilometrov. Veľmi dobre pozná všetky kacvínske aj okolité polia, lesy, polianky a húštini. Preto nečudo, že jeho znalosti využívali „devízovi“ pol'ovníci z Nemecka, Holandska a pod. Neraz bol honcom lovnej zveri.

V prírode zažil veľa dobrodružstiev, na ktoré veľmi rád spomína. Prednedávnom stretol divú sviňu aj s mladými, ktorá je vtedy zvlášť nebezpečná.

- Mal som v ruke len sekuru - spomína Ján Venit, - aj som sa trocha zlakol, keďže som nevedel, ako zareaguje na človeka. Zdihla osmolnenú hlavu a len zvedavu na mňa pozerala. Okolo nej pobehovali chrochtajúce pásiakové mláďatá. Aby som sa predsa len vyhol nebezpečiu, cívol som. Moje stretnutie sa mohlo zle skončiť.

V marci tohto roka v kacvínskom chotári zvanom Cirla zbadal čerstvé stopy medveďa. Zdá sa, že sa príliš skoro zobudil. Stopy viedli do lesa na slovenskej strane, preto ich nemohol sledovať. Stretnutie s divým, aj keď sympatickým macom, by sa tiež mohlo zle

skončiť. Pred niekoľkými rokmi sa na Spiši objavili vlci. Jednu vličiu svorku zazrel aj Ján Venit, práve vtedy, keď zaútočili na mladú slabšiu srnku. Nemala, žiaľ, žiadne šance.

Nepredám, ešte kúpim

Takmer v každej izbe krajana Jána Venita je nejaké parožie - z jeleňa, srnca, ba aj diviače kly, ktoré - ako som sa dozvedel - patrili ešte mladému jedincovi. Jeho zničenú hlavu našiel vraj v pytliackom klepci. Na poličke je uložených niekoľko nepárnych rohov, ktoré nemajú dvojice.

- Stane sa, že niekto ma predbehne - smeje sa J. Venit - a nájde druhý pár parožia. Vtedy samozrejme, keď o tom viem, sa pokúšam odkúpiť druhú časť parožia. Nie vždy sa mi to podarí.

Na počudovanie od jari tohto roka J. Venit ešte nenašiel žiadne parohy. To sa mu ešte nestalo. Ale - ako hovorí - do konca roka je ešte ďaleko. Dúfa, že sa mu predsa len pošťastí. Hlavnú príčinu vidí v menšom počte jelenej zveri. Kedysi jej bolo oveľa viac. Na dôvažok vraj lepšie podmienky majú jelenie stáda na slovenskej strane, kde lesné správy cez zimu dobre dokrmujú divú zver, a predovšetkým ju neplasťa ľudia. Stalo sa, že na poľskej strane, takmer pri samej štátnej hranici, zazrel jelená s jedným rohom, ktorý prešiel na slovenskú stranu. Zver pas nepotrebuje. Zato ho potrebuje človek. Na druhý deň, keďže bola nedel'a, J. Venit neváhal, zobrajal pas a hybaj hľadať jelení poklad. Prešiel pol Spišskej Magury, kým ho našiel.

Jelenie trofeje sú v takmer každej izbe Jána Venita, preto som sa spýtal, či by niektoré nepredal.

- Kdeže, veď je to môj koníček. Veľmi rád sa mu venujem. Ešte, keď pôjdem do práce v olsztyńskom vojvodstve, zadovážim si parožie z tamojších lesov. Vzhľadom na blízkosť Bielovežského pralesa je tam parožie lacnejšie. Peniaze sa však rýchlo minú a ja zbieram parohy pre vlastné potešenie.

z Chyžného, Terézia Kozubová z Kacviny a Renáta Bednarčíková, Paulina Klukovská i Margita Dluhá z Novej Belej.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje populárneho amerického filmového herca, známeho medzi ľuďmi z mnohých dobrodružných filmov. Akiste ľahko uhádnete o koho ide, keď po vieme, že napr. hrá hlavnú úlohu seriáli „MacGyver“, ktorý už dlhší čas vysiela v jednom z programov poľská televízia. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/96 sme uviedli snímku Joan Collinsovej. Knihy vyžrebovali: Jozef Brija z Vyšných Lápš, Margita Zbelová

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

HARKABUZ

O našich dedinách na Orave, ich pohnutých dejinách, najvýznamnejších osobnostiach, historických a architektonických pamiatkach a o starodávnych oravských zvykoch sme už viackrát písali. Dnes, využívajúc známu prácu Inž. Andreja Kavuliaka „Historický miestopis Oravy”, priblížime počiatky a vývin jednej z najmenších oravských obcí - Harkabuza.

Ako uvádzia A.Kavuliak, harkabuzský chotár zahrňoval 746 ha, v tom 483,4 ha obrábaných polí, 35,6 ha lúk, 162,8 ha lesov a 35,6 ha pastvín. Názov obce, ležiacej v nadmorskej výške 710 m, pochádza od mena jej prvého šoltýsa. V roku 1593 sa v dokumentoch spomína ako „Ondreyowske horanya”, v ktorej „stavajú na drsných mestach a nedávajú zemepánovi nijaké poplatky”. O štyri roky neskôr oravský zemepán Juraj Thurzo vydal listinu pre potreby tamojšieho šoltýsa Bartolomeja Harkabuza a 5 valaských sedliakov novej osady Horný Orawka, patriacej hradu Orava.

Na základe tejto listiny šoltýs B. Harkabuz stanovil práva, dávky a poplatky osadníkov takto: Všetci, ktorí majú ovce, barany alebo kozy a pasú na ich území, v horách a na pastvinách Oravského hradu, majú každoročne za sto kusov dobytka platiť päť oviec alebo baranov. Po roku 1600 majú už platiť ako ostatní valasi podľa urbára. Poznamenajme ešte, že J.Thurzo ustanovil B.Harkabuza a jeho potomkov za dedičných šoltýsov a povolil im slobodný mlyn o jednom kolese, ako aj pílu na rezanie dosiek, od ktorých sa však mal platiť desiatok.

Roku 1598 sa Harkabuz, uvádzaný v dokumentoch pod menom Felseo Orawka, zaraduje medzi novozaložené valaské osady. Spočiatku, ako sa spomína v roku 1604, mala obec len päť domov a patrila Oravskému hradu. Záujem o ňu mali však aj iní. Tak napr. roku 1607 čimhovskí zemepáni Platthyovci protestujú proti tomu, že Thurzovci na území ich majetku Čimhovej založili novú obec Felseo Orawka. Samozrejme tento protest ako nezodpovedajúci skutočnosti sa však nikdy nebral vážne a nikdy sa o ňom úradne ani nerokovalo.

Ako uvádzia A.Kavuliak, k rodinám, ktoré sa podielali na založení dediny, patrili: Rapas, Sepák, Kovalčík, Koštialík, Bludár. Nežilo sa im ľahko. Spomína sa o tom v roku 1608, že pre veľkú biedu a hlad boli vo Fölsseo Orawka len dva domy na zdanenie. O rok neskôr sa stretávame s novým názvom obce - Orawka pod Harkabuzom. Ale už počas vizitácie E.Lányho má meno Harkabuz a je podriadená fare v Jablonke.

Roku 1613 Juraj Thurzo upravil dávky a poplatky valaských obcí z tohto okolia, medzi nimi - ako sa tentoraz uvádzia v dokumentoch - aj Orawky pod Harkabuzom, kde bolo 6 valaských usadlostí. Ich obyvatelia mali do zámku dodávať jedno teľa, 6 kapúnov, 12 sliepok, 6 husí, 60 vajec, 6 jarabíc a 12 viazaníc ľanu. V tom čase sa na obzore opäť objavili spomínani Platthyovci, ktorí roku 1614 zopakovali svoj protest proti Thurzovcom, že na ich území založili obec Felseo Orawka. Samozrejme bezvýsledne. Roku 1619 v obci okrem šoltýstva, na ktorom bol len jeden sedliak a štyria komorníci, bolo spolu šest valaských sedliakov a mlyn.

Obec sa pomaly rozvíjala. Tak napr. v rokoch 1624-26 bolo na šoltýstve a 6 osadníckych raliach osevnej plochy na 140 lukien zrna, lúk na 40 vozov sena a žilo tu už 12 rodín, čiže okolo 60 osôb. Podľa oficiálneho súpisu z roku 1647 mala Orawka pod Harkabuzom, bez šoltýskych polí, 1,5 porty, čiže 6 rali.

Je zaujímavé, že napr. roku 1659 sa obec v rôznych dokumentoch uvádzia až pod trojmi menami - Oravcicza pod Harkabuzom, Orawka a Harkabuz. V tom čase zaznamenávame veľký rast obyvateľstva, ktoré za necelých dvadsať rokov dosiahlo úctyhodný počet - skoro tristo osôb. Totiž napočítali tam 282 katolíkov. V tomto kontexte treba poznamenať, že Harkabuz patriaci k fare v Jablonke, bol roku 1687 pripojený k fare v Podvuku.

Počas kuruckých bojov obec veľmi utrpela a obyvateľstvo sa skoro celkom rozpŕichlo. Obývaná ostala len časť šoltýstva a zo sedliackych rali bola obsadená len štvrtina. Situácia Harkabuza sa onedlho ešte viac zhoršila, keď v dôsledku pustošenia Litvanmi roku 1690 a pre prílišné daňové bremená vyšla obec takmer na mizinu. Na to, aby sa aspoň trochu

pozdvihla, potrebovala až dvadsať rokov. Totiž r. 1712 sa spomína, že obec špolu so šoltýstvom má obsadených už 5 rali, v tom osevnej plochy na 46 prešporských meric zrna a lúk na 10 vozov sena, ale už o tri roky neskôr bolo osevnej plochy na 631 korcov zrna a žilo tu 19 rodín, čiže okolo 100 osôb.

Obyvatelia „possessio Harkabuz“, ako sa spomína roku 1728, sa zaoberali hlavne roľníctvom a dobytkárstvom, ktoré však na živobytie nestačilo. Preto sa usilovali privyrábať si. Medziiným vykupovali v Poľsku ľan, priadiť z neho nitie a tie predávali, čo im prinášalo asi 42 florénov. Správa dediny, ako sme už spominali, bola zverená dedičným šoltýsom rodiny Harkabuzovcov až do zavedenia tereziánskeho urbára. Potom prešlo vedenie obce na volených richtárov (starostov). Aj keď podmienky v Harkabuze boli ľažké, obec sa rozrástala, pribúdali nové domy, stúpal počet obyvateľov. Tak napr. roku 1778 žilo v obci 280 ľudí a roku 1828 napočítali tu už 430 osôb a 75 domov.

Podobne ako iné oravské obce, obyvatelia Harkabuza žili v poddanskom pomerre oproti zámockému panstvu až do vyňesenia zák. čl. IX o zrušení poddanstva z roku 1848. Prvé zameranie chotára sa uskutočnilo už o dva roky a zistená výmera predstavovala 1295 katastrálnych jutár a 525 štv. siah. Po zrušení poddanstva sa nový pomer medzi zámockým panstvom a starousadlíkmi obce upravil urbárskou dochodou z 23.VII.1864. Vtedy bolo v obci 71 domov a 307 ľudí, čo sa v podstate nezmenilo až do roku 1940, kedy napočítali 322 osôb. Samozrejme postupne sa menila kvalita života. Moderná doba si aj tu klesla cestu, aj keď pomalšie ako inde, o čom pravidelne píšeme na našich stránkach.

Sprac. J.Š.

Harkabuzská sláčiková kapela spred desiatich rokov. Foto: J.Š.

Vel'vyslanec M.Servátka so spolupracovníkmi víta krajanskú mládež

Krajania na stretnutí v rezidencii

KRAJANSKÁ MLADEŽ VO VARŠAVE

Ked' na vlaňajšom 9. zjazde SSP vel'vyslanec SR Marián Servátka pozval krajanskú mládež na stretnutie do Varšavy, ktorého sa neskôr zúčastnila skupina našich stredoškolákov, nikomu sa ani len nesnívalo, že toto vydarené podujatie sa bude môcť zoširoku aj v tomto roku. A jednako bolo to možné, sen sa stal skutočnosťou, najmä keď pán vel'vyslanec poslal oficiálnu pozvánku na opäťovné stretnutie s mladými krajanmi.

Záujem o návštevu Varšavy bol mimoriadne veľký, k čomu iste prispelo aj rozprávanie o svojich bohatých zážitkoch vlaňajších účastníkov zájazdu. Preto neprekvapuje, že zoznam účastníkov bol čoskoro kompletný, aj keď tentoraz bolo pozvaných viac ako vlani.

Start

Autobus so skupinou Spišiakov vyrazil z Nového Targu 27. júla už o tretej ráno. V Jablonke pribral Oravcov a zamieril na sever, k hlavnému mestu Poľska. Tentoraz medzi účastníkmi boli najmä vysokoškoláci, učitelia, mladí roľníci a robotníci. Nikomu neprekážalo, že museli vstať veľmi skoro. Na

spánok ani nepomysleli. Za veselého vravoru a spevu im cesta, aj keď dlhá, ubehla veľmi rýchlo. Ešte čosi chýbalo k obedu, keď z diaľky zazreli vežu Paláca kultúry a vedy, čo bolo neklamným dôkazom, že sa blížia k cieľu. Ledva sa stačili ubytovať i prezliect' a už ich čakal prvý bod programu -

Stretnutie na Veľvyslanectve SR.

Spolu s veľvyslancom Mariánom Sevrátkom mladých krajanov privítala prvá tajomníčka veľvyslanectva Jana Burianová, radca Ľubomír Zámiška, konzul Marián Baláž, obchodný radca František Ľach a vojenský pridelenc, plukovník Juraj Ratkovský. - *Som veľmi rád* - povedal v krátkom príhovore pán veľvyslanec - že sa tu môžeme opäť stretnúť a porozprávať sa o vašich problémoch, radostiah i starostiah a o tom, v čom by sme vám, ako zastupiteľstvo vašej starej vlasti, mohli pomôcť. Vyjadril tiež myšlienku, že by sa tieto stretnutia mali stať tradíciou. Zároveň zdôraznil dôležitú úlohu mladého pokolenia v krajanskom prostredí ako nositeľa slovenského národného povedomia, pokolenia, ktoré raz prevezme na seba

hlavnú zodpovednosť za ďalší rozvoj krajanského hnutia. Ale už dnes môže preň urobiť veľa dobrého, medziiným účinkovaním vo folklórnych súboroch, získavaním mládeže pre krajanskú činnosť a žiakov na vyučovanie slovenčiny, vtom i na jablonskom lúčku a pod.

Postupne veľvyslanec a ostatní diplomati oboznámili mladých krajanov so svojimi funkiami, prácou jednotlivých oddelení a úlohou, akú plní diplomatické zastupiteľstvo v rozvíjaní dobrosusedských vzťahov medzi Slovenskom a Poľskom. Pripomnuli tiež, že aj keď samostatná Slovenská republika existuje sotva tri a pol roka, uznala ju už väčšina štátov sveta. S mnohými SR nadviazala diplomatické styky a ako jedno z prvých bolo otvorené Slovenské veľvyslanectvo vo Varšave.

Pomaly sa rozprúdila priateľská beseda, počas ktorej sa mladí Spišiaci a Oravci zdôverili so svojimi skúsenosťami a plánmi do budúcnosti, ale i problémami, s ktorými sa stretávajú. Hovorili o ťažkostach našich študentov na Slovensku spojených napr. s vybavovaním dlhodobého pobytu, o nedostatku slovenských kníh a časopisov na

Konzul M.Baláž (v strede) s oravskou mládežou

Čo si len vybrať?

V.Servátková (druhá sprava) a J.Burianová s mladými krajanami

Počas prijatia na veľvyslanectve SR

základných školách, o tom, v čom im už veľvyslanectvo pomohlo a čo ešte očakávajú, vyzvedali sa na termín schválenia krajanskej karty a pod.

Po stretnutí sa mládež rozhodla pozrieť si mesto, poprechádzať sa po uličkách, pohoberať výklady, skrátka vcítiť sa do atmosféry veľkomesta. Časť sa vybrala navštíviť Lazienkovský park s mnohými pamiatkovými budovami, oranžériami, tzv. Palácom na vode, starogréckym divadlom a známou sochou F.Chopina.

V rezidencii

Podvečer sa všetci dostavili pred rezidenciu pána veľvyslance, ktorý tam pozval mladých krajanov na priateľské posedenie a pohostenie. Spolu s manželkou Vierou sa s každým osobne zvítali a uviedli krajanov do hlavného salóna, kde sa čoskoro živo rozdebatovali. Povzbudil ich k tomu aj milý, priateľský príhovor veľvyslanca o ich významej úlohe pre zachovanie národnnej identity, no a výzva, aby sa cítili ako doma.

Aj sa cítili. Najprv spolu, potom po skupinkách, prebiehali neformálne rozhovory na rôzne témy, krajanské i nekrajanské. Hovorilo sa i o dnešných šanciach, ale aj ťažkostach mladých ľudí, o potrebe vzdelávania,

podnikavosti, krajanskej aktivity a propagovania našej starej vlasti v Poľsku. Jazyky sa ešte viac rozviazali, keď začalo pohostenie. Veľký, slávnostne prestretý stôl sa priam prehýbal od všeljakých dobrôt - šalátov, klobások, údenín, rýb, zákuskov, ovocia a iných pochútiek, ktoré boli dielom znamenitejho majstra kuchárskeho remesla a možno aj iných profesíí Michala Šarišského. Posedenie v dobrej nálade, pri družnom rozhovore, ba aj speve, trvalo do neskorého večera.

Druhý deň zrána bol venovaný prehliadke Varšavy. Krajania si pozreli Staré mesto so zreštaurovanými pamiatkovými budovami a historickým múzeom, katedrálu sv. Jána, stredoveké obranné mury a navštívili i Kráľovský zámok. Odtiaľ sa, v súlade s programom, pobrali na ďalšie stretnutie, ktoré sa konalo v susedstve Staromestského námestia -

V Slovenskom inštitúte

Privítal ich riaditeľ Inštitútu Ján Budziňák so svojím zástupcom Miroslavom Majdlenom a ďalšími pracovníkmi. Aj keď mal nohu v sadre (po ťažkej zlomenine), nenechal si ujsť príležitosť na stretnutie s mladými krajanmi. Oprevadil ich po budeve a porozprával o bohatej činnosti tejto

kultúrnej inštitúcie, v ktorej - ako zdôraznil - má naša menšina trvalé miesto. Napr. prednedávnom sa práve v Slovenskom inštitúte konala prezentácia Života.

Počas návštevy v Inštitúte si krajania mohli pozrieť práve otvorenú zaujímavú výstavu kresieb, medailí a basreliéfov vynikajúcej slovenskej výtvarníčky Ľudmily Cvengrošovej. Milým prekvapením bola účasť na stretnutí samej majsterky Ľ.Cvengrošovej, ktorá krajanov podrobnejšie oboznámila so svojou prácou a výstavou venovanou staroslovanskej tematike a v tomto kontexte neobyčajne pútavou porozprávala i o najstarších dejinách Slovákov. Aj toto stretnutie zavŕšilo pohostenie, ktoré si mládež veľmi pochvalovala.

Nadišiel čas odchodu. Po ceste ešte krátka obhliadka novootvorenej stanice varšavského metra a návšteva medzinárodného letiska Okęcie - a autobus zamieril na juh, aby sa neskoro v noci vrátil späť, na Oravu a Spiš. Pri speve a spomínaní na pekné, bohaté zážitky cesta opäť ubehla veľmi rýchlo. Všetci boli spokojní. Verme, že na zájazd, stretnutia, rozhovory a na to, čo si počas nich predsažvali, nezabudnú.

Text a foto: J.Š.

Mládež na prednáške majsterky L.Cvengrošovej v Inštitúte

Na medzinárodnom letisku Okęcie

JOZEF FRANTIŠEK KUNIK

KEĎ ROZUM ŠTRAJKUJE

Ako je to, keď rozum štrajkuje, najlepšie by vedel povedať Filipko Koniarik Spratný. Lenže on to za nič na svete nepovie. Nebyť pamiatky, ktorá ostala na jeho dome, nikto by sa o tom štrajkovanie nedozvedel.

Filipko Koniarik s doložením Spratný bol neveľký, územčistý vrchár. Hádam mu pánboh chytrou odstrihol mieru. Narástol viac do šírky ako do výšky. Na svoju krátku postavu sa nikdy neponosoval. Naopak, všetko okolo seba hľadeli mať úmerné k svojej postave. Pritom, nestrelpel slovo malý. Načisto ho vyhodil zo svojej reči. On neboli malý, ale spratný. U neho domec, maštaľ, kravka, koniky, ba aj žena neboli malé, iba spratné. A práve pre túto spratnosť začal nielen jemu, ale aj kamarátom rozum štrajkovať.

Stalo sa to v tom suchom roku, ktorý aj užinej Odzganke priniesol toľko trápenia. Filipko Koniarik doviezol z Čiech za päť nákladných áut sena. O takom množstve sena sa hned rozniesol chýr po vrchárskych lazoch, ba dostal sa aj na Dolniaky. Koniarikovo seno začalo suchotou postihnutému gazdovi Mikulášovi Martinkovi. Chytrou sa zobraťal s veľkým rebrinákom do Koniarikovho dvora. Celý ho priclonil, lebo Filipko mal aj dvor len taký - spratný.

„Máš seno?“ zavolal hned vo zoze.

„Mám!“ na to mu Filipko zo dverí.

„A predáš?“

„Predám!“

Tak bolo všetko v poriadku. Predávajúci veľa necenil, kupujúci cenu nemenal. Čapli si do dlaní a ako dôkaz dohody Martinka položil na klát desaťlitrový demížón vína.

Filipkovi viac zavoňalo víno ako nákladanie sena. Čo však mienil, gazda zmenil.

„Naložme, kým nestratíme vládu!“

Sami? Čerta rohatého! Mal suseda, čo vždy chce robotu pretrhnúť. Nech pomôže! Skočil po dlhého Jana a nakládli sena za hrubý a vysoký voz. Pekne ho očesali, aby sa ani chlpok nestratil po ceste a očesané seno prihrabili koňom, nech vedia, kedy boli u Koniarika.

Gazda Martinka vyplatil a Filipko zavolal žienku:

„Nože prečítaj, koľko som zarobil!“

Popľula hŕbu peňazí, aby sa kotili. Zaraz im doniesla kusisko slaniny a polu chleba. Nezabudla ani na fľašu, lievik a pohárik. Naliali i jej.

„Nech dobre rumegajú a na váhe priberajú!“

„Pánboh uslyš!“ podákoval gazda.

Potom pohárik putoval od jej úst k ústam. Zajedali a zapíjali. Aj hladní boli - aj im chutilo. Ani nezbadali - a tu večer!

„Pôjdem!“ zviechal sa Martinka s prázdnym demížónom.

„Esteže čo, Mikloško môj!“ nechcel ho pustiť Filipko. „Nikde nepôjdeš! U mňa prenocoješ!“

Gazda slúbil doma, že sa ešte toho dňa vráti, aby sa nestarostili. Koniarik mu nie a nie uveríť.

„V takomto stave? A proti noci? Nie, Mikloško, to nie! Pánbožko opitých chráni - a prekoprcnú sa! Kto ti potom pomôže, ha?“

Pravdu hovoril. Ešte sa mu rozum celkom neutopil vo víne. Nebolo radno vedať sa večer domov po takej mrcha ceste, ako vtedy bola.

Vypriahli kone, napojili a Martinka mienil, aby prenocovali pod orechom.

Ani to sa Filipkovi nepáčilo.

„Alebo sme kamaráti - alebo nie! Ked' moje, tak aj tvoje pod strechou!“

Gazda viacej zniesol, lenže i jeho už očapovali tie tri litre vínika, a možno aj niečo viac, ktoré mal za taký krátky čas v sebe. Chytala sa ho škriepna nálada.

„Nepechor sa, Filipko! Koničku máš malú!“

„Nie malú! Spratnú!“ opravil ho Filipko.

„Netáraj! Malú!“ duplikoval gazda Martinka.

„Spratnú!“ nedal sa Filipko.

Obaja húdli to isté - a predsa sa ježili, že je nie to isté. Kto mohol potom predvídať, čo sa stane, keď každý obhajoval len svoju pravdu a nechcel ustúpiť?

Do ich škriepky sa zamiešal dlhý Jano.

„Dokáž, Filipko, dokáž, že máš pravdu!“

„A dokážem! K mojim trom kusom sa sprace aj tá tvoja bachraňa, čo je taká opacha! Stav sa!“

Martinka sa len uškŕňal. Kdeže jeho kobyla do takých dverí a do takej maštaľky!

„O demížón slivovice!“

„Nedbám!“ prisvedčil Filipko.

„Uvidíme, kto ju teraz zaplatí! Skús!“

Filipko zaraz vzal kobylu za kantár. Ledva jej dočiahol k zubadlu. Pätila sa, neznámemu.

„Ako ju po mene?“

„Cilka!“

„Pod', Cilka moja,“ pohládzal ju, „a pridrž, ak by som sa nebodaj...“

Priviedol kobylu k maštali. Prichodilo ísť do dverí dvoma schodíkmi, lebo stála v briežku. Kobyla vošla prednými dnu, zadnými ostala trčať na podstene, prehnutá ani bahor pod tlakom hornej dveraje.

„Chrbát jej zlomíš!“ zakriaľal Martinka. „Cúvni von!“

Aha, už sa bojíš, že nevyhráš! - hútal si Koniarik. A just nie! Pozbieran všetku silu a t'ahal kobylu dnu. Div si nekľakla na kolená, tak sa prehla - ale vošla!

Darmo, gazda Martinka musel uznať jeho pravdu! Filipko vyhral za demížón slivovice, ktorú doniesol dlhý Jano a zaplatil gazda Martinka.

Nikto nevie, neuzná, čo sa vrchárski chlapi natrápia, keď majú toľko tuhého moku pod rukami!

Ráno ich našla gazdiná pod orechom. Jej starygáň mal pod hlavou naklonený demížón. Ako dýchal, čapkalo sa z neho na gázdove ústa. Stále si ich oblioval. Dlhý Jano spal ani krutohlav s hlavou medzi kolenami.

„Hej! Ožrani! Vstávajte! Kravu nemôžem podojiť!“

Juj, že jej jazyk neodpadne! Sliepňavo sa pretáhovali. Kravu? Prečo? Čo oni majú s kravou?

„Kobyla mi zavadzia vo dverách!“

Až teraz im začalo svitať.

„Kto ju ta vteperil?“

Koniarik sa ošívial priznat'. Nebolo by lepšie, že gazda? Jemu skôr prejde. On sa stavil.

„Nieže tak!“ bránil sa Martinka. „Ty si ma k stávke vyzval!“

„Tak si to ty? Čo si - rozum potratil?“ Zvedavá som, ako ju von dostaneš!“

Filipko sa hrbil pod jej kázňou. Dobre, že mu ešte neprišila. Zaslúžil by si. To uznával.

„Pomôžem ti,“ povedal gazda, keď videl takého spinclaveného. „Neboj sa. Aj sama vyjde! Cilka!“ zavolal hned smerom k maštali.

Cilka sa len pohniezdila, ba zdalo sa, že sa dotkla i dverají, ale nevyšla. Po prvý raz ho nepočúvala. Prečo? - nechápal.

„Ja by som ľahko uhádol,“ zaškeril sa dlhý Jano.

„Nevidí!“

„Netáraj!“ zahriakla ho Filipkova žena.

„To zadné má slepé!“

„Oh, ty omelo akési!“ zahnala sa po ňom.

Oťapení chlapí to však brali vážne. Išli sa presvedčiť, či uhádol príčinu, prečo kobyla nemôže zadkom von.

„Ja ti pomôžem, Cilka,“ prihovoril sa jej dlhý Jano vo dverách. Vzal chvost,

prehodil si ho cez plece, že ju potiahne, no nestačil sa dobre ani zvrtnúť - vyletel zo dverí ako mína!

Z tohto skutku usúdili, že by mohla vyjsť. Keď trafila Jana, vidí. Nemohla predáku inú príčinu. A tú sa pokúsil zistiť Cilkin gazda. Musel sa zohnúť, aby dobre videl do maštale.

„Chlapi!“ žasol. „Pozrite! Moja kobyľa má nebodaj tri chvosty!“

Kobylu s troma chvostami ešte nevi-delí! Jano dlhý sa zohol k Filipkovi. Kukali, kukali kobyle pomedzi nohy. Naozaj! Popri bruchu jej dolu trčali ešte dva chvosty!

„Čo ste osprosteli?!“ neverila im Filipkova žena. Pozrela aj ona. Ozaj im tá čertovica prevrátila rozum!

„Ved' zaclonila naše kone! To sú ich chvosty!“ vtíkala im do hláv. „A neosívajte sa tu! Vyvedťte kobylu - a chodťte s pánombohom! Slnce je už vysoko!“

Lahko sa to povie! Ale ako? Keď nešla po slove ani po tahu!

„Ty si triesva,“ ozval sa dlhý Jano, „porad', pomôž, ako ju von dostaneme.“

„Pre mňa, za mňa - dajte jej aj slepých múč pod chvost! Len nech je von!“

Cítila sa medzi nimi ako nahý v trní. Opustila ich. Nech si robia, čo chcú. Keď vedeli slopať, nech si vedia teraz aj poradiť.

„Chlapi,“ ozval sa po jej odchode dlhý Jano,“ a viete, že mala pravdu? Ani jeden kôň neznesie slepé muchy. Podria ju von!“

Priklonili sa k jeho názoru. Aspoň raz bude slepá mucha užitočná. Najprv sa podgurážili, potom sa rozbehli sa slepými muchami - do Janovej maštale i na pastvu. Víťazoslávne prišli s nimi ku kobyle a šuchli jej ich pod chvost.

Čo sa potom robilo, nespratalo sa im do hláv. Kobylu vari všetci čerti pochytili. Metala zadkom do povaly tak, že z nej triesky frkali a sypala sa mrva. Naťakala sliepku a je škriekanie ju ešte viac plašilo.

„Čo stvárate, chlapi!?!“ vyrútila sa na nich Filipkova žena.

Nič nestvárali. Nemala im poradiť tie slepé muchy.

Keď kobyľa ustala, odvážil sa Filipko k uknúť do maštale, čo sa v nej porobil, a gazdiná s rovnakým úmyslom na povalu, či ju kobyľa nepreložila.

„Chlapi, nôže podťe! Pozrite! Kobyla vyliahlá kurča!“

Pokrúcali hlavami. Čo sa v tej maštali dnes robilo, nebolo s kostolným riadom!

Pod kobylou čupelo drobnučké kuriatko. Ešte nevedelo stáť.

„To bude naveky zmok!“ ozval sa dlhý Jano. „Nože ho chyt! Bude po staresti!“

Filipko si hned' kvokol a štvornožky sa pokúšal dostať kuriatko. Lenže kobyľa mu nedovolila. Skoro ho ovalašila kobytom. Hľadal ochranu konča krváčky. Tá bola miernejšia. No ani krváčka nedbala na svojho gazdika pri jej zadných nohách. Zodvihla chvost - a urobila koniec jeho úmyslu.

„Tak ti treba!“ vítal ho žena, keď sa vyštveral z maštale taký ozdobený. Šuchla naňho vedro vody, aby vyzeral zas ako človek.

Nedbal na ženu, ktorá sa paskudila, že jej ešte aj kvočku na povale naplašili, sadol si na podstenu ako zmoknutá sliepka. Do zúfania mu bolo.

Dlhý Jano sa priplichtil k nemu.

„Nič si z toho nerob, Filipko,“ tešili ho. „Aspoň ti lepšie vlasy porastú!“

„Čože o to - ale kobyľa!“

Veru. Stála d'alej v maštali. Gazdinej zavadzala. Nemohla podojiť. Kone opatriť. A kto vie, kedy sa jej uráči von! Nikdy ich nedržalo také hryzovisko. Čupeli bezradne na podstene. Ani slivovica jim už nechutila. Rozum im načisto začal štrajkovať. Nie a nie dačo mûdre vymyslieť.

A predsa čosi vyhútali!

Treba najprv schladíť kotrby - boli z jedno. Od teploty sa aj ráf roztahné a spadne z kolesa. Možno sa od rozčúlenia rozpáli mozog. Tesno mu v hlave. Kto-hovie! Preto osprosteli!

Poriadne si hlavy v potoku ochladili. Gazdovi sa prvému začal preberať rozum.

„Keď kobyľa nemôže vyjsť z tiesňavy, musí maštaľ popustiť.“

„A to ako myslíš?“ ozval sa Filipko.

„Na druhej strane maštale pred kobylou vyrúbeme dieru!“

To nie! Nedovolí! Nie pre škodu - na posmech by vyšiel!

„Ale ved' nikto nemusí nič vedieť,“ d'alej ho prehováral Martinka. „Zarobiš do diery druhé dvere a budeš nimi kydat' hnoj. Aspoň ti nebude smrdieť pred izbou.“

„Mal by si pristat,“ pridal sa dlhý Jano a pomáhal presviedčať Filipka.

Nevidel iné východisko, nuž pristal.

Vzali sekery a pustili sa z druhej strany maštale do roboty.

„Preboha! Čo robíte?!“ osopila sa na nich Filipkova žena. „Radšej kobylu zabitie!“

„Nedbám!“ nepriečil sa gazda. „Ak vám lacnejšie padne ako tá diera!“

Načisto odzbrojili gazdinu.

Nuž rúbali, ako vládali. Trámy prašťali pod sekerami, ľivity lieťali a krvu ručala možno od hladu, možno od strachu. O chvíľu sa pred ich očami rozskľabila diera do maštale, akurát oproti kobyle. Vysekali ju až pod samý veniec, d'alej nemohli, povala by spadla. A kobyľa mala hlavu pod samou povalou! To až teraz zbadali. A zbadali ešte horšie - mala oškúlenú hrivu aj chráb. Preto sa bála do nízkych dveraj! Len či ozaj teraz pojde?

Martinka chytil kobylu za kantár.

„Pod', moja! Teraz nemusíš zadkom!“

Už-už mala predné nohy von, keď sa dotkla hrivou venca. Zafrčala a cívula. Skúsili jej dat' vody. Napila sa, ale nevyšla.

„A čo keby sme jej cvrkli tej slivovice? Možno si chlipne, osprostie ako my - a vyjde.“

Naliali do vedra trochu slivovice. Sotva ju ovoňala, vzpriamila hlavu až k povale.

„Prečo len nechcú kone slivovicu?“ zauvažoval Filipko.

„Lebo sú kone!“ na to Jano dlhý. „Sem daj!“ a prevrátil si vedro nad hlavu.

Keď už mysleli, že sa všetko podarilo - zase táto galiba! Už si sami ne-pomôžu, či Filipko vyjde na posmech, a či nie.

„Škoda, že nežije Jožo Parobok. Ten by našiel aj na kobylu figel!“ mienil Jano dlhý.

Filipko div nevyskočil od radosti.

„Ale žije Peter Konárik! A to je ešte väčší figiar!“

Našli ho pri stavbe kultúrneho domu. Hned' mu rozpovedali, čo sa im prihodilo. Schuti sa zasmial na ich biede.

„Pomôžem vám, ale nie zadarmo!“

Sľúbili, že dajú, čo bude chcieť, len aby sa z tej galiby dostali.

„Akurát potrebujem dva páry koní na dovoz piesku!“

Ako by ho nedoviezli! Doviezú, keď vyslobodí kone.

Všetci boli zvedaví, aký figel, akú čarovnú moc použije, aby dostali kobyľu z maštale.

Peter Konárik nepoužil nijaké zaklínadlá, iba poručil dlhému Janovi, aby priviedol ku kobyle aj druhého koňa. Len čo zbadala svojho druha, radostne zaerdžala - a fuk von!

Bolo to celkom jednoduché a prirodzené. Len potrebovali Petra Konárika, aby im pohol rozum.

(Z knihy J.F. Kunika Vrchári-Betári, Martin 1981)

OSLAVY SV. CYRILA A METODA

Cyrilometodské slávnosti a stretnutie slovenských biskupov s mládežou a veriacimi sa pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda konali 5. júla na pamätnom mieste veriacich - na Kalvárii v Nitre. Slávnostnú sv. omšu pred kostolom Matky Božej, ktorú celebroval sídelný biskup nitriansky, kardinál Ján Chryzostom Korec, sledovalo asi 10 000 veriacich. Kázeň prednesol arcibiskup Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy, metropolita Ján Sokol.

Osobný pozdrav Sv. otca - pápeža Jána Pavla II. k sviatku vierožvestcov Cyrila a Metoda tlmočil zhromaždeniu apoštolský nuncius Svätej stolice v SR Luigi Dossena.

Ako v úvode bohoslužieb pripomenuл kardinál Korec, slávnosti a omša celebrovaná slovenskými biskupmi zakladajú v starobeľej Nitre novú tradíciu, v rámci ktorej si kresťanské Slovensko bude každoročne pripomínať a oslavovať veľký prínos a dielo solunských bratov, ktoré pretrvalo stáročia a aj dnes je svetom na ceste veriacich k pravde, Bohu a duchovnej obrode národa. „Cez sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda - povedal kardinál Korec - vidíme do hĺbky viac než tisícstoročných dejín Slovenska, vidíme semená zasiate vierožvestcami i dnešné kvety a ovocie v podobe veriaceho Slovenska“.

V ten istý deň sa na staroslávnom Devíne konali ústredné oslavy štátneho sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda, pod záštitou predsedu NR SR Ivana Gašparoviča. Tento významný, štátny i cirkevný sviatok oslavili obyvatelia aj v mnohých ďalších mestách a dedinách Slovenska. (TASR)

ORAVSKÝ VIRTUÓZ V KRAKOVE

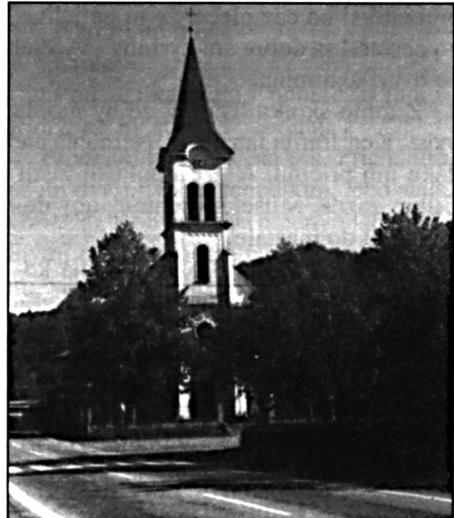
V rámci 6. ročníka letných organových koncertov v Krakove sa predstavili viacerí

svetoví majstri organovej hudby, medzi nimi aj oravský organista Andrej LUKA z manželkou Aliciou. Ich vyše hodinový koncert sa konal 1. augusta v známom Mariánskom kostole a prilákal veľa záujemcov o tento druh hudby. Počas koncertu Andrej Luka s veľkou expresivitou zahral rad organových skladieb C. Francka, S. Moniuszka, L. Boëllmanna, O. Messiaena, J. Kaszyckého a ďalších. Majstrovskú hru Andreja obohatila svojím vynikajúcim spevom (mezzosoprán) manželka Alicia, ktorá zaspievala niekoľko svetoznámych árií, o.i. Moniuszku, Fauirea a Bordesea. Za mimoriadne pekný koncert manželia Lukovci obdržali dlhotrvajúci aplauz a samozrejme nespočetné kyticce kvetov.

Andrej Luka sa narodil v roku 1957 v rodine Márie a Emila Lukovcov v oravskej obci Malá Lipnica. Už ako päťročné dieťa začínať hrať pod vedením svojho deda, ale aj otca Emila (písali sme o ňom v Živote č.2/94) - vynikajúcich lipnických organiztov. V rokoch 1972-76 študoval na lýceu v Jablonke a súčasne navštievoval aj Štátnu hudobnú školu 2. stupňa v Krakove. Po jej zavŕšení postúpil na Hudobnú akadémiu, ktorú ukončil s vyznamenaním. Neskoršie pokračoval v štúdiach na Hudobnej akadémii v Zúrichu (vo Švajčiarsku), kde získal diplom majstra organovej hudby. Od r.1986 je organistom v kostole sv.Tomáša v Bazileji (vyhral náročnú súťaž na túto funkciu). Zároveň je aj profesorom na konzervatóriu v Zúrichu.

Spolu s manželkou Aliciou, ktorá pochádza z Limanovej a je od roku 1988 sólistkou opery v Zúrichu, často koncertujú po Európe. Vystupovali už v Česku, Holandsku, Belgicku, Nemecku, Taliansku a samozrejme Švajčiarsku a Poľsku. Zatiaľ, ako povedal našej redakcii A. Luka, sa nepodarilo záistiť organový koncert na Slovensku. Počas pobytu v Poľsku koncertovali už v Olive, Gdaňsku, Gdyni, Tyńci a Krakove. Nikdy nezabúdajú ani na Malú Lipnicu na Orave.(jp)

A.Luka s manželkou po koncierte

Kostol v Krivej na Orave

NA NÁVŠTEVE V KRIVEJ

Nedaleko Dolného Kubína, sotva 20 km od poľsko-slovenskej hranice, leží malebná dedinka Krivá. Jej názov je odvodený asi od tamojšieho potoka, ktorý sa prediera pomedzi kopce. Je to ozaj čaravné miesto - nielen okolitá príroda, ale i dedinka s peknou zástavbou a majestátnym kostolom, stojacim v strede obce. Bol postavený roku 1925 a posvätený o rok neskôr. Dnes, pekne vynovený, čaká na svoj veľký sviatok - 70-ročné jubileum.

V krivianskom kostole pôsobí miešaný spevácky zbor, ktorý sme nedávno mali možnosť obdivovať aj na sv. omši v Jablonke, počas III. dní slovenskej kultúry na Orave. Kostol má znamenitú akustiku, ktorá ešte viac zvýrazňuje úroveň zboru. Pekne znejúce tóny priam nutkajú poslucháča pripojiť sa k zboru. Spieva v ňom aj Ing. Peter Zajac, s ktorým som sa zoznámil práve v Jablonke. Vďaka jeho pozvaniu som mal možnosť navštíviť toto čaravné zájuktie, spolu s prednóstom Ing. Jozefom Tokarčíkom, znamenitým rozprávačom, priam zaľúbeným do tohto kraja. Na otázku, ako sa mu darí viest túto neveľkú obec s 350 obyvateľmi, odpovedal: - *Jednoducho treba, nikto to za mňa neurobi.*

Návšteva ubehla veľmi rýchlo. Ani sme nezbadali, keď sa začalo zvečeriavať. V lúčoch zapadajúceho slnka dedina vyzerala ako v rozprávke. Uličky sa pomaly vyľudnili a pouličné lampy i svetlá v oblohe jednoznačne potvrdili, že nadišiel večer, teda aj čas rozlúčky s pohostinnými Krivčanmi. Ešte posledný pohľad na Krivú, obec i žblnkotajúci potok, a musel som sa pobrať smerom k hranici, za ktorou je môj domov, aj keď očarený som si v duchu opakoval: - Škoda, že to bolo tak krátko.

Ktokoľvek by však tadeto prechádzal, nech nezabúda, že nedaleko Dolného Kubína leží malebná obec...

MAREK ŚLUSARCZYK

4. VÝROČIE VYHLÁSENIA ZVRCHOVANOSTI SR

Prijatie Deklarácie o zvrchovanosti SR (17. júla 1992) je na Slovensku pamätným dňom. Každoročne sa oslavuje zapalovalím vatier a ďalšími kultúrno-spoločenskými podujatiami, ktoré v tomto roku trvali od 13. do 21. júla. Ústredné oslavy sa konali 20. júla v geografickom strede Európy nad Kremnickými Baňami v okrese Žiar nad Hronom, kde sa pri románskom kostolíku sv. Jána Krstiteľa zhromaždilo vyše tisíc osôb z celého Slovenska. Medzi účastníkmi osláv bol o.i. minister kultúry Ivan Hudec, štátny tajomník Ministerstva Spravodlivosti Ľubomír Dobrík, poslanci NR SR, predstavitelia Matice slovenskej a ďalší.

V príhovore I. Hudec vyzdvihol význam vyhlásenia zvrchovanosti pre slovenský národ a zdôraznil, že nebyť symbolickej vaty, ktorá sa rozhorela aj v strede Európy, nebolo by samostatnej Slovenskej republiky. Potom zástupcovia MS odovzdali I. Hudecovovi peceň chleba upečený už z tohoročnej múky a oslavy pokračovali kultúrnym programom, v ktorom vystúpili o.i. folklórne súbory z Podhoria a Žiaru nad Hronom. Na záver zapálili na nedalekom Jánском vršku vatu zvrchovanosti. (TASR)

TURNAJ O POHÁR VOJTA

V poslednom období sa v oblasti športu čosi rozhýbalo. Je tomu tak vďaka snaživosti miestnych nadšencov, ale aj záujmu a finančnej pomoci jednotlivých samospráv. V nedeľu 21. júla sa v Kacvíne uskutočnil futbalový turnaj, ktorého sa zúčastnili štyri mužstvá. LZS Blesk z Kacvína, LZS Zor z Fridmana, LZS Orol z Nedece a LZS Skalky z Tribša. Turnaj (hralo sa 2x20 min.) otvoril poslanec gminnej samosprávy J. Rataj, ktorý tímom poprial veľa šťastia v hre a získanie

hlavnej ceny - Pohára vojta gminy Nižné Lapše. Po žrebovaní si ako prví svoje sily zmerali domáci Kacvínčania s Tribšanmi a prehrali 0:1. Tu sú ďalšie výsledky: Fridman-Nedeca 1:0; Kacvín-Fridman 1:0; Tribš-Nedeca 3:0; Kacvín-Nedeca 0:0.

V poslednom, rozhodujúcom zápase sa stretol Fridman s Tribšom, ktorý napokon po veľmi vyrównanom boji vyhrali Tribšania 2:1 a získali Pohár vojta. Samozrejme všetci hráči, spolu s kapitánom Róbertom Domianom, sa veľmi tešili. Druhé miesto obsadil na turnaji Kacvín, tretie Fridman, vlaňajší víťaz turnaja, a na štvrtom mieste skončila Nedeca. Turnajové zápasy, ktoré sledoval S. Kowalczyk z novotarskej správy LZS, viedli skúsení rozhodcovia z Nového Targu - K. Włosiński, J. Włosiński a B. Górník.

Pohár a príležitostné diplomy odovzdal tímom nižnolapšanský vojt W. Haber.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KAŽDÉMU TO, ČO MU PATRÍ

Len prednedávnom sa mi dostalo do rúk prvé tohoročné číslo časopisu „Na Spisu“, v ktorom ma zaujala spomienka na belianskeho a neskôr krempašského farára, prelátu J. Kozieľa, napísaná k 1. výročiu jeho úmrtia. Dozvedel som sa z nej o.i., aký bohatý život mal kňaz J. Koziel, akej veľkej dôvere sa tešil v metropolitnej kúrii, aké mal zásluhy a na koľkých pôsobiskách bol, kým prišiel na Spiš. Nuž spomienka ako spomienka. Neboľo by na nej nič neobvyklé, nebyť toho, že autor - Józef Łukasz - píšuc o príchode kňaza Kozieľa do Novej Belej neopomnenul zmieňať sa podrobnejšie o vtedajšej situácii v obci a zatvorených kostoloch, čo nazýva národnostným konfliktom.

Podľa mňa v N. Belej i Krempachoch národnostného konfliktu nebolo. Bola to obrana svojej národnej identity. Vieme predsa, čo spôsobilo napätie. Šlo vlastne o zachovanie slovenčiny v kostoloch, teda - hovoriac všeobecne - o rešpektovanie práva ta-

majúcich Slovákov na bohoslužby i spevy v materinskom jazyku. Táto požiadavka, ba vlastne samo jestvovanie Slovákov na Spiši znamená pre autora národnostný problém, ktorý vraj pretrvával celé desaťročia a vyústil do otvoreného konfliktu. V očiach autora, aj keď to priamo nepovedal, na vine mohli byť iba Slováci, ktorí žiadali to, čo im právom patrilo. Ja si myslím, že keď sa už píše o konflikte, treba sa na to pozrieť aj z jednej, aj z druhej strany a jasno povedať, kto bol zodpovedný za to, že Belánska a Krempašania mali osem rokov zatvorené kostoly. A už vôbec je smiešne autorovo tvrdenie, že tento spor podporoval vtedajší komunistický režim. Potom, keďže aj dnes sa vyskytujú konfliktné situácie, mohlo by sa povedať, že je za ne zodpovedný dnešný demokratický systém. A to by bol absurd. Je to smutné, že niektorí považujú menšinu za nutné зло, že snaha o zavedenie materinského jazyka do bohoslužieb je v očiach nepriaznivcov národnostným problémom. Ja si myslím, že každý má mať, čo mu patrí. Ved' napokon to majú na zreteli mnohé medzinárodné dohody a rôzne právne akty venované národnostnej problematike.

A.B.

FUTBALOVÝ SVIATOK VO VELKEJ LIPNICI

V nedeľu 28. júla t.r. zavítali do Veľkej Lipnice požiarnici zo Štefanova na Slovensku, známeho viacej našim čitateľom z vystúpení divadelného súboru Vendo, ktorý sa už viackrát predstavil na Spiši a Orave. Prišli sa zúčastiť 3. ročníka futbalového turnaja za účasti miestnych hasičov, učiteľov a kňazov pochádzajúcich z tejto obce. Desiatky divákov videli na rozmoknutom ihrisku celkom pekné zápasy a množstvo gólov. Najlepšie si s t'ažkými podmienkami poradili učitelia, ktorí vyhrali so Štefanovčanmi 5:0 a s kňazmi dokonca 8:2. Nad kňazmi zvíťazili aj miestni požiarnici 4:0. Bola to pekná iniciatíva, kiežby podobných bolo viac.

PETER KOLLÁRIK

Kacvínčania tvrdzovali s Tribšanmi...

... ale pohár získali Tribšania

NEDAJME SA!

O Slovácoch vo svete, najmä tých v zámorií - Spojených štátov či Kanade, vieme hodne, ale už o krajanoch žijúcich v stredoeurópskych krajinách, teda skoro v susedstve - oveľa menej. Mnohí z nás sa iste zamýšľajú, či majú zabezpečené národnostné práva, či im štát vytvára podmienky pre ďalší rozvoj, či sa tiež - ako trebárs my - stretávajú s problémami, s ktorých riešením štát otála.

Všimnime si napr. slovenskú menšinu v Maďarsku. Nedávno som v novinách čítal, že ešte po vojne žilo v tejto krajine vyše 150 tisíc Slovákov. Teraz však tých, čo sa ešte otvorené hlásia k slovenskému pôvodu, je vraj už len 16 tisíc. Nechcelo sa mi veriť, že by tam prirodzená asimilácia tak rýchlo napredovala. Vedľa len uvážme - za tisíc rokov poroby a silnej maďarizácie si Slováci dokázali zachovať svoju národnú identitu, kým teraz, za necelé pol storočia, by sa mali tak ľahko vzdáť? A jednako čosi v tom je. Vysvetlenie som našiel v ďalšej časti článku, v ktorej sa hovorilo, že príčinou tohto stavu je nedostatočná starostlivosť o menšiny, v tom o slovenskú, nerešpektovanie všetkých jej práv, čo otvorilo cestu maďarizácii, nazývanej dnes často asimilácia, ibaže násilná. To všetko sa uskutočňuje aj napriek tomu, že maďarský parlament schválil celkom pekný národnostný zákon, na ktorý napr. my v Poľsku budeme iste ešte dlho čakať.

Majú teda maďarskí Slováci podobné problémy ako my. Ich situáciu vôbec nemôžu porovnať s postavením maďarskej menšiny na Slovensku, aj keď tá, presnejšie jej vodcovia, vykrikujú do sveta, že sú národnostne utláčaní. Ako príklad uvádzajú o.i. jazykový zákon, ktorý však podľa mňa Národná rada SR schválila práve na obranu slovenčiny, najmä v oblastiach obývaných maďarskou menšinou. Nebudem tu vyaratúvať všetko, čo maďarská menšina na Slovensku má. Viackrát o tom písal aj Život, napr. v č. 2/96 na str. 4 a každý si to môže prečítať. Chcem len zdôrazniť, že Slováci mali pochutné dejiny, že dlho, predĺženo museli zápasit o svoju národnú existenciu, a jednako vydržali. Verím, že aj tí, čo dnes žijú mimo svojej starej vlasti, predsa len vydržia.

A.B.

ZLET PRI TROCH HRANICIACH

V dňoch 6.-7. júla t.r. sa na križovatke poľskej, slovenskej a českej hranice v Jaworzyne pri Istebej uskutočnil II. ekumenický zlet mládeži, ktorý usporiadala Spoločnosť Poľsko-Česko-Slovensko za spoluúčasti Združenia malopoľských gmin, Grodzkej skupiny PTTK a ďalších mládežníckych a študentských organizácií. Podujatia sa zúčastnilo 6 zorganizovaných skupín, ako aj nezdravieni turisti z Poľska, Slovenska a

Jedna zo skupín účastníkov zletu

Česka - spolu vyše 120 osôb, ktorí prišli na miesto zrazu po beskydských turistických trasách. Večer, v prvom dni stretnutia, sa pri vatrách konali zaujímavé vystúpenia mladých umelcov, odmenené cenami. Na záver druhého dňa sa účastníkom zletu so svojím programom predstavil predseda MS SSP v Krakove Jerzy M.Bożyk. Koordinátor mládežníckeho zletu Jerzy M.Chmielowiec už začína pripravovať nasledujúce podobné podujatie, ktoré sa uskutoční počas návštavy Sv. otca v Poľsku na budúci rok.

J.M.B.

**OPEL PRIŠIEL
DO JABLONKY**

Dňa 24. júla t.r. sa v automobilovom salóne OPLA firmy Marimex v Myśleniciach konala milá slávnosť - vyhodnotenie súťaže „Pocít' chut' víťazstva“, organizovanej firmou General Motors Poland pri príležitosti júnových futbalových majstrovstiev Európy, ktoré sa konali v Anglicku. Účastníci tejto súťaže mali vykonať skúšobnú jazdu automobilom Opel u niektorého z dealerov v Poľsku a zatípovať si výsledok finálového zápasu na šampionáte, ktorého hlavným sponzorom bol práve Opel. Cenou, ktorá čakala na víťaza, bol Opel Astra Fresh.

Šťastie sa usmialo na p. Danutu Grapu z Jablonky, ktorá získala prvú cenu, tipujúc víťazstvo futbalistov Nemecka, a stala sa tak čerstvou majiteľkou novučičkého Opla. Gratulujeme a želáme veľa kilometrov bez nehody.

PETER KOLLÁRIK

**ČITATEĽSKÝ TÁBOR
PRE KRAJANSKÉ DETI**

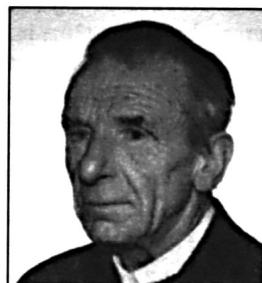
Poznávanie historie a súčasného kultúrneho, spoločenského a politického života na Slovensku bolo náplňou 7. ročníka Čitateľského tábora krajanov, ktorý sa konal od 14. do 26. júla t.r. Zúčastnilo sa na ňom 45 študentov slovenských gymnázií o.i.

z Rumunska, Juhoslávie, Maďarska, Poľska a Ukrajiny. Zorganizovala ho Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavе v spolupráci s Maticou slovenskou, Úniou slovenskej mládeže a ďalšími inštitúciami.

Počas svojho pobytu účastníci tábora navštívili postupne Bratislavu, Senec, Banskú Bystricu, Martin a Nitru, prezreli rôzne pamätné miesta slovenskej histórie a stretli sa s viacerými významnými osobnosťami. V centre slovenskej kultúry Martine, kde krajanských stredoškolákov prijali predstaviteľia Matice slovenskej, prezreli si tiež jej literárne múzeum, Národný cintorín a Múzeum slovenskej dediny v Jahodníckych hájoch. (TASR)

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 17. júna 1996 zomrel v Malej Lipnici vo veku 73 rokov kraján

EMIL KOBROŇ

Zosnulý bol dlhoročným členom MS, členom folklórneho súboru Korodoň (hral na husliach) a verným čitateľom Života. Navždy nás opustil vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Malej Lipnici

Z KALENDÁRA NA SEPTEMBER

Záhradkári

V tomto mesiaci sa končí leto a začína jeseň. Dni sú ešte teplé, ale noci chladnejšie a koncom mesiaca na Spiši a Orave prichádzajú prvé mrazíky. Preto v našich oblastiach v septembri vrcholí zber plodovej zeleniny, ktorá je citlivá na mrazy. Dozrieva fazuľa na zrno, ktorú zberáme s celou nadzemnou časťou a na suchom mieste necháme dosušiť. Pravidelne zberáme rajčiaky. Pred príchodom mrazíkov oberejme aj zelené a uskladníme ich v teplejšej miestnosti, kde majú možnosť dozrieť.

V septembri je u nás hlavné obdobie zberu uhoriek a dyní. Uhorky zberáme pravidelne každé 2-3 dni. Nesmieme dopustiť, aby ich na hriadke zastihli mrazíky. Preto je dobre na noc zakrývať rastliny staršou fóliou, čím zároveň predĺžime obdobie rastu aj o dva týždne. So zberom hlúbovej a najmä kořenovej zeleniny sa nemusíme ponáhľať - slabšie, niekoľkostupňové mrazíky jej neuškodia. Na ňu budeme mať čas v októbri.

Starostliv záhradkári si už teraz pripravujú hriadky na budúci rok, predovšetkým hnojením (maštárným hnojom alebo kompostom) a rýlovaním bud' oraním. Treba dávať pozor, aby na hriadkach nevznikli suché hruďky. Možno ešte vysieváť a vysádzat niektoré rastliny pre jarný zber, napr. špenát, cesnak, šalát a pod. V septembri začíname pripravovať priestory na zimné uskladnenie zeleniny. Treba ich vyčistiť, vybieliť vápenným mliekom s príavkom modrej skalice a dôkladne vyvetrať.

Ovocinári

V tomto mesiaci dokončujú rez kôstkovín a ovocných krov, ako aj tvarov-

ných stromčekov. Možno tiež, na začiatku mesiaca očkovať, prípadne preočkúvať neujuaté egreše a ríbezle a presvetľovať všetky kôstkoviny. Hlavnou úlohou v tomto mesiaci je najmä dokončenie obeťačky letného ovocia a začatie (v druhnej polovici mesiaca) oberania niektorých zimných druhov jabĺk a hrušiek. Väčšina sa oberá v októbri. Jadrové ovocie Oberáme asi týždeň pred dosiahnutím plnej konzumnej zrelosti, kým zimné druhy čo najneskoršie. Predčasne obrané ovocie už nenadobudne typickú príjemnú chuť a arómu. V opačnom prípade, ak ovocie ponecháme na strome dlhšie, najmä jesenné druhy, stráca trvanlivosť a chuťové vlastnosti. Ovocie je vlastne súčasťou naoberanie vtedy, keď sa plody dajú otočením ľahko odtrhnúť, ale ešte nezačali opadávať. Samozrejme obrané ovocie treba ihneď potriediť a najmenej trvanlivé čo najskôr zužitkovať.

Už teraz treba pripraviť miestnosti na uskladnenie ovocia cez zimu - vyčistiť, vybieliť a vydenzifikovať. Vhodné podmienky v nich rozhodujú o dĺžke uskladnenia, ale o tom nabudúce.

Chovatelia

Kedže noci sú už chladnejšie, v chovných priestoroch osadzujeme plné dvere a zasklené obloky, aby hydina nemrzla. Zároveň sliepkam umele predĺžujeme svetelný deň, aby sme podporili znášku. Tá je súčasť zmenšená, keďže sliepky už od augusta pchňu, preto aby sa im perie obnovilo a znáška čo najskôr zlepšila, musíme ich aj vhodne krímiť. Keď sme nútene zabezpečiť si vlastné násadové vajcia,

musíme pouvažovať o prípadnej výmene kohúta, moriaka, gunára, či káčera. Vyraďujeme nosnice a nahradzujeme ich odchovanými mládkami. Hydine treba naďalej umožňovať čo najdlhší pobyt na výbehu. Počas ich neprítomnosti čistíme a upravujeme chovné priestory. Naďalej tiež pripravujeme na zimu krmivá, v tom aj sušený zelený krm a zásobu hrubého piesku.

Včelári

Kvitnúcich rastlín je stále menej a nektár sa v prírode už takmer nevykrytuje. Dni sa krátia a teplota klesá. Matka, ktorú mladušky krímia stále slabšie, postupne prestáva klášť vajíčka. Včely v úloch spracúvajú podávané krmivo a zavieckúvajú medové zásoby, teda sa pudovo a intenzívne chystajú na zimu. Včelár im v tom musí pomáhať.

Začiatkom mesiaca urobíme posledné technické úpravy. Z medníkov vyberieme vysušené plásty a umiestníme ich v chladnej miestnosti. Z plodísk odstráňme mriežky, na plodiskách pripravíme krímidlá a nakoniec znižíme letáčový otvor úla na 0,6-0,7 cm, aby sa doň nedostala myš alebo piskor. Tieto práce treba robiť rýchlo, najlepšie ráno buď večer, aby nedochádzalo k napadaniu. Po skončení týchto prác doplníme zimné zásoby podávaním cukrového roztoku v pomere 2:1 alebo 3:2 (cukor:voda). Treba dbať, aby na každý ponechaný plást pripradlo 1,5 kg glycidových zásob. Doplnanie zásob by sme mali ukončiť do polovice septembra. Ide o to, aby podávaný sirup spracovali ešte staré, krátkoveké včely za pomerne teplejšieho počasia. Neskoršie podané zásoby môže včelstvo dostatočne nespracovať a nezavieckovať, v súvislosti s čím sa zásoby môžu znehodnotiť. (jš)

ZBIERAME BYLINY

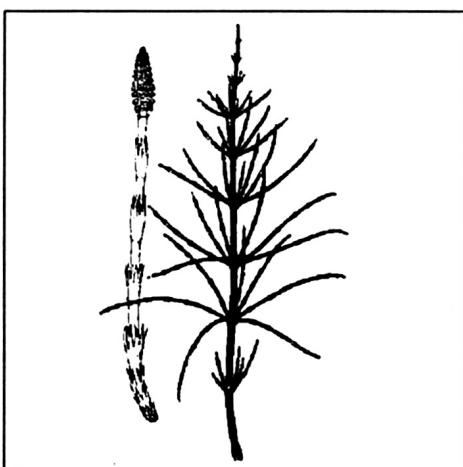
Na našich poliach, lúkach a v lesoch rastú desiatky a snáď aj stovky rastlín, okolo ktorých prechádzame ľahostajne, keďže si neuvedomujeme, že majú veľký vyznam napr. v liečiteľstve. Patrí k nim napr. PRA-SLIČKA ROLNÁ (poľsky skrzyp). Často ju nachádzame ako vlhkomilnú burinu slabo obrábaných rolí, mokrých lesných okrajov, na nevýživných, väpnitých a vlhkých stanovištiach, ako sú priekopy a pod. Je to trváca bylina s článkovanými dvojakými stonkami: jarné sú vysoké 10-20 cm a letné 10-60 cm. Na uzloch majú vreckovité hnedo-zelené plochy z 5-10 mm dlhých šupinatých listov a sú praslenovite rozkonárené na článkované štvor- až päťhranné konáriky.

Predmetom zberu (od mája do októbra) sú jalové letné biele, ale bez čiernych spodných častí. Treba ich sušiť hned po zbere - aby zachovali pôvodnú zelenú farbu - v

tenkých vrstvách, v tieni, na vzdušných a dobre vetraných miestach, pri teplote nanajvýš 40°C. Biele musia byť dobre usušené, aby nesplesniveli a neočerneli. V sušených byliach sa nachádza veľa kyseliny kremičitej, menej oxalovej a akonitovej, hodne glykozidov a trochu silice.

Bežne sa prasličkové biele používajú predovšetkým ako diuretickum (liek podporujúci činnosť obličiek), potom na zastavenie rozličných krvácaní, proti poteniu pri tuberkulóze a ako liek pri zvápenatení tepien. Zvyčajne denné dávky drogy sú 4 plné čajové lyžičky (asi 5 g) na odvar. Zvonka sa uplatňuje do kúpeľov a byliiných obkladov na zle sa hojace rany, vredy, na kloktanie pri zápale mandlí a na výplachy pri krvácaní z nosa. V lekárňach býva praslička aj ako zložka čajovín. V homeopatii sa z čerstvých jarných výhonkov prípravuje esencia, vhodná pri ochoreniach močových orgánov, pri tuberkulóze a na kloktanie pri zápaloch.

V ľudovom liečiteľstve sa najčastejšie odporúča čerstvo lisovaná šťava prasličky roľnej, najmä pri plučných ochoreniach. Známe je aj technické použitie prasličkových bylí, napr. na čistenie kuchynského riadu a nefarbeného nábytku. (jš)

MÚDRY MACO

Bol raz jeden ovčiar a ten mal troch synov: dvaja boli rozumní a ten tretí bol hlúpy a volal sa Maco.

Stalo sa raz, že ovčiar išiel na jarmok a dvaja starší synovia mali pášť ovce. Maco nechcel ísiť na pašu; ten len tak za pecou sedieť, ryby piečť v popole a spať. Toho dňa zobudila ho matka na pravé poludnie a kázala mu, aby bratom zaniesol obed. Dala mu do jedného hrnčeka kapustnice a do druhého halušiek; do kapsy vložila mu pol pecna chleba a povedala mu:

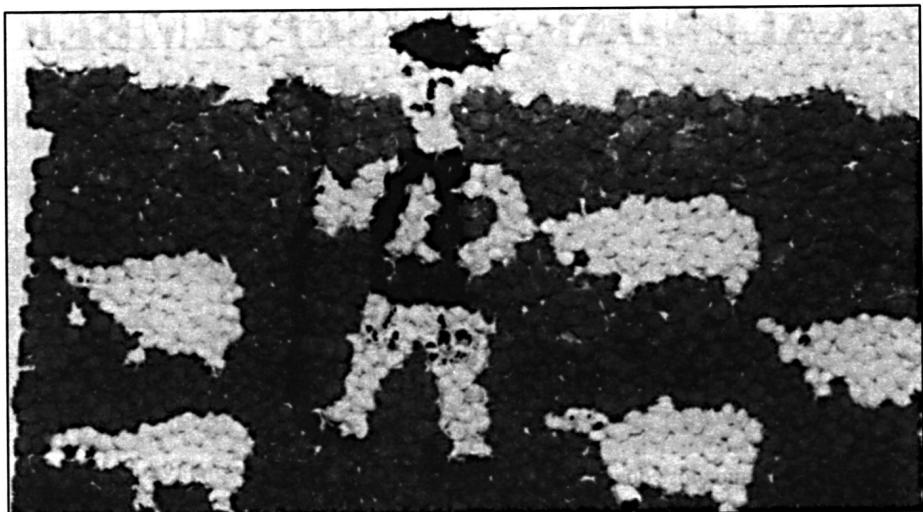
„Chod', Macko, a bud' rozumný po ceste.“

Maco počúvol a išiel za bratmi. Ale hned' za domov musel prejsť cez deravý most. Bál sa, aby nespadol do diery a nezlámal si nohu. „Nohu si zlomiť,“ myslí si Maco, „to je veľká hlúpost, a matka mi prikazovala, aby som bol rozumný“. Vzal teda rozum do hrsti, vyňal z kapsy pol pecna chleba a tú dieru ním zapchal; potom ju preskočil a obzrel sa, či do nej nepadol. Ako sa obzrel, nazrel za sebou svoju tôňu. Prečakol sa, lebo si myslel, že niečo za ním stojí a chce ho zjest'. Pustil sa do behu, len sa tak za ním kúrilo. Ale čo raz sa obzrel, tôňa bola stále pri ňom. Ked' priadal do kroku, aj tôňa sa ponáhľala. Ked' už veľmi ustal, zastavil sa, utrel si pot z čela a hovorí tôni:

„Ak ma nezješ, dám ti halušiek.“

A hodil jednu halušku za seba, potom druhú, tretiu, štvrtú... a tak hádzal, až všetky povyhadzoval. Ked' sa halušky minuli, zase sa len bál; ved' mu matka prikazovala, aby bol rozumný, a to by predsa spravil veľkú hlúpost', keby sa dal zjest'. Povedal teda tôni:

„Ak ma nezješ, dám ti kapustnice s klobásou.“

Oravský bača – koláž T. Zahoru z Jablonky (12 r.) Repr. J. P.

A vykydol za seba lyžicu, potom druhú, tretiu, až kým sa všetko neminulo. Ked' už ani kapustnice nebolo, zase sa rozbehol a šťastlivu dorazil k bratom. Dal im hrnčeky, ale prázne.

„A kdeže je jedlo?“ opýtali sa bratia.

Maco ukázal na svoju tôňu a povedal:

„Toto čertisko ma naháňalo a chcelo ma zjest', tak som mu dal halušky aj kapustnicu, aby ma nezjedlo.“

„Ved' je to tôňa, a nie čertisko, ty hlupák!“

„To ste mi mali prvej povedať,“ vráv mudy Maco; „druhý raz už nebudem taký hlupák.“

Ale čo ich bolo do toho, že Maco bude druhý raz mûdrejší, ked' teraz boli oni hladní. Rozhodli sa, že sa pôjdu domov najest', a Macovi kázali, aby za ten čas on pásol ovce. Má ich vraj zahnať dokopy, keby sa mu rozchodili.

„Pas ovce, Maco, a bud' rozumný,“ prikazovali mu.

Maco si dobre rozvážil, čo bratia hovorili; vzal veľkú bakul'u a tak sa zahnal na každú ovcu, ktorá zabejhúvala, že hned' bolo po nej; pobité kládol na jednu kopu. Za chvíľu ležala poriadna hromada oviec.

Ked' sa potom bratia od obedu vrátili, Maco bežal proti nim a volal: „Podívajte sa, ako vám pekne ovce pasiem; skoro všetky mám nakope.“

Ale oni začali bedákať a nariekáť, lebo viac ako polovica oviec bola pobitá.

„Čo si to, ty nešťastník, vyviedol? Ved' si nám tol'ko ovieci pobil!“

„To ste mi mali vopred zakázať; druhý raz už nebudem taký hlúpy.“

Nevedeli, čo si počať. Ale Maco im hned' poradil, že ovce poodnášajú do ovčiarne, tam ich zamknú, a oni utečú do hory, aby ich otec nezastihol, ked' sa vráti. Tak ovce odnášali do ovčiarne; brali ich po dve naraz, len Macovi kázali nosiť po tri alebo štyri. Ked' všetky poodnášali, utiekli do hory. Prešli už hodný kus cesty, a vtom im prišlo na um, že zabudli ovčiareň zamknúť. Kázali teda Macovi:

„Chytro bež nazad a zamkní vráta, aby ich nikto nemohol otvoriť, lebo ked' l'udia uvidia pobité ovce, budú nás naháňať. A dones aj niečo pod Zub.“

Maco sa vrátil do dediny, nakradol matke hniličiek a pochytil fl'ašu s octom; potom išiel do ovčiarne, vysadiel z pántov vráta, vzal ich na plece a myslí si: „Ked' mám vráta, tak nám ich nik neotvorí.“

Ked' došiel k bratom, podáva im vráta a hovorí:

„Tu ich máte, môžete si ich sami strážiť, aby nám ich nik neotvoril.“

„Ach, si ty už len za mudrcu!“ bedákal bratia. „Ale počkaj, ked' si ich až sem dovliekol, budeš si ich aj d'alej nosiť.“

„Čo len to! Vráta ja ľahko unesiem,“ odpovedal Maco, „ale hniličky a fl'aša, tie

Za vodou, za vodou...

[Allegro]

L. Görik, [1882–4], Hajdušica, [Banát, Juhoslávia]

Za vo - dou, za vo - dou, za vo - dič - kou,
hrá - la sa má mi - lá s ho - lu - bič - kou; hrá - la sa má mi - lá
s čiernym or - lom: o - žen sa, šu - haj - ko, s pánom bo-hom!

Za vodou, za vodou, za vodičkou,
hrála sa má milá s holubičkou;

hrála sa má milá s čiernym orlom:
ožeň sa, šuhajko, s pánom bohom!

sú mi ľažké. Zavesím ich na vráta, nech aj ony niečo nesú."

Ako povedal, tak aj urobil. Potom už stúpali všetci traja hlbšie do hory, a šli, kým sa nezotmelo. Za tmy sa vyškriabali na vysokú borovicu, aby na nej prenocovali. Len čo sa na ňu vyštverali, počuli akýsi hrmot pod ňou. Prišli ta zbojníci, a bolo ich šest; chlapi ako duby. Sadli si pod borovicu, rozložili oheň a piekli si zbojnícku pečienku. Tí tam na strome sotva dýchali od strachu a potili sa ako myši. A najviac sa potil Maco, lebo mal tie vráta na pleci a boli veľmi ľažké. Ale Maco si mysel, že to hniličky sú také ľažké, a vraví potichu staršiemu bratovi:

„Pustím ja dolu tie hniličky.“

„Nepušťaj ich, ty hlupák,“ zakazoval brat.

Lenže hniličky už leteli nadol po haluziach.

A zbojnici pod stromom hovorili:

„Nebude už d'aleko do rána, vietor tuhšie fúka; šušky ráňa.“

Vráta zaľahli na Maca ako olovo a on si zas mysel, že je to tá fláša s octom taká ľažká, a zase šepol bratovi:

„Pustím ja dolu tú flášu.“

„Nepušťaj, to nás prezradí,“ zakazoval brat.

Ale Maco ju predsa len pustil. Na šťastie zachytila sa na haluziach a len ocot sa vylihal; roztekal sa po ihliči a kvapkal na zem.

„Veru už nebude d'aleko do rána; rosa padá,“ povie jeden zo zbojníkov.

Maco už teraz zvedel, že sú to vráta také ľažké, a pustil aj tie. Leteli s veľkým rachotom nadol po haluziach. Zbojnici sa naľakali a kričali:

„Čert letí zo stromu!“

A dali sa na útek.

Ale jeden z nich bol kuľhavý, nemohol sa zo zeme tak chytrou pozbierať, vráta padli na neho, keď si kládol kus mäsa do úst, a odtrhli mu jazyk.

Bežal potom aj on za ostatnými a chcel volať na nich „čakajte“, ale keď nemal jazyk, volal čosi ako „te-kaj-te“. Tým naprieku sa zdalo, že kričí „utekajte“, a ešte väčšimi bežali.

Vtedy bratia zišli zo stromu a začali jedať pečienku, lebo zbojnici od strachu všetko tam nechali: aj mäso, aj dve vrecia peňazi. Peniaze si potom bratia vzali, aby mali čím zaplatiť za pobité ovce. Vrátili sa domov, a keď všetku škodu vynahradili, ostalo im ešte pol druhu vreca peňazi. Kúpili si dom, súkenné šaty a hodvábne šatôčky. Aj Maca vyparadili ako dákeho pána. Ale on zostal len Macom.

Poľská ľudová rozprávka.

(Prevzaté z knihy Hop, čižmičky, sto mil!, Bratislava 1977)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život v spolupráci so školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '96 pod názvom

CHRÁNIME PRÍRODU

Neviete ako na to? Nie je to až také náročné. Stačí sa prejsť po okolí a určite si všimnete niečo, s čím by ste sa chceli s nami podeliť. Musí to však byť niečo príťažlivé, zaujímavé, a možno aj alarmujúce. Pre istotu vám predsa len ponúkame niekoľko pomocných námetov, ktoré by vám mali prácu uľahčiť:

- čo ničí prírodu,
- ako chrániť prírodu,
- prírodné pamiatky vo vašej obci a okolí, ktoré treba chrániť,
- škola a ochrana prírody,
- ekologicky najkrajšie a najznečistenejšie miesto vo vašej obci.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí záujemci, ktorí navštievujú základnú školu, ak nám pošlú aspoň jednu výtvarnú prácu na uvedenú tému. Veríme vo vašu fantáziu a nápaditosť. Pri práci môžete používať ľubovoľné techniky – ceruzku, temperu, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca by mala obsahovať tieto údaje: názov (titul), meno, priezvisko, adresu autora, školu a svoj vek.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie najneskôr do 15. decembra 1996.

Najlepšie práce budú odmenené a uverejnené v Živote.

Srdečne vás, mladí priatelia, pozývame!

LUCYNA KRZEMENIECKA IDE PETER DO ŠKOLY

Ide Peter do školy,
kohútik naň volá:

- Kikirík! Petříček,
páči sa ti škola?

- Páči sa mi, pekná je,
novučičká, nová,
ved' jej múry vysoké
otec vybudoval.

Ide Peter do školy,
potôčik naň zurčí:

- Žblnk, žblnk! Čo t'a, Petříček,
nová škola učí?

- Čítať, písat', počítat', -
Petřík zašvitorí.

- Aj piesenku o tebe,
potok krištál'ový.

ČO JE TO?

Zo zeme pochádza,
kŕmi a napája,
a keď umrie, pocty mu nedajú,
ani ho nepochovajú!
(ynilh z ceinrh)

* * *

Dnes ešte za peniaze,
zajtra darmo dáme.
(send ej ydžV)

* * *

Kobylka stojí, na nej baran leží
a baran bl'ačí, keď kôň po nej beží.
(elsuH)

VESELO SO ŽIVOTOM

- Ako sa stupňuje príslovka „zle“?

- Zle, horšie, zomrel.

* * *

Učiteľka chce žiakom vysvetliť význam slovesa „oddychovať“.

- Ľubo, čo robí tvoj otec po práci?

- Aj mama sa pýta to isté.

* * *

Dvaja učitelia sa stretú na druhom svete:

- Aký oddych, aký pokoj po všetkých tých rokoch v školských službách!

- Skutočne, tu sa máme dobre. Ale dovoľte mi spresniť jednu podrobnosť, - nie sme v raji.

* * *

Chlapec sa pýta matky:

- Mama, čo sa stane s autom, ktoré sa stále kazí?

- Nič. Vtedy ho jednoducho predajú tvójmu otcovi!

* * *

Janko sa pýta Mikuláša, ktorý mu práve doniesol darčeky:

- Mikuláš, a čo robíš počas zostávajúcich 364 dní?

* * *

Učiteľ sa pýta žiaka:

- Aký je rozdiel medzi lekárom a zverolekárom?

- Lekár sa môže oženiť so svojou pacientkou, ale zverolekár nie!

* * *

Malá Evička vraví priateľke:

- Keď narastiem, vydám sa za Mikuláša, je taký bohatý!

HRDINOVIA OH V ATLANTE

Uplynulo už niekoľko týždňov od ukončenia najvýznamnejšieho tohoročného športového podujatia - XXVI. letných olympijských hier v Atlante. Vďaka televíznym prenosom sme vyše dva týždne mohli obdivovať zápolenie najlepších športovcov sveta zo 197 krajín. Boli sme svedkami nádhornej slávnosti otvorenia hier, vynikajúcich výsledkov, ale i tragického teroristického útoku, ktorý si vyžiadal 2 obete na životoch. Šport však zvíťazil.

Ako sa všeobecne očakávalo, celkovým víťazmi OH sa stali športovci USA, ktorí vybojovali až 101 medailí, vtom 44 zlatých, 32 strieborných a 25 bronzových. Za nimi sa umiestnilo Rusko (26+21+16), potom Nemcko (20+18+27), Čína (16+22+12) a Francúzsko (15+7+15). Poľsko so 17 medailami (7+5+5) skončilo vysoko, na jedenástom mieste.

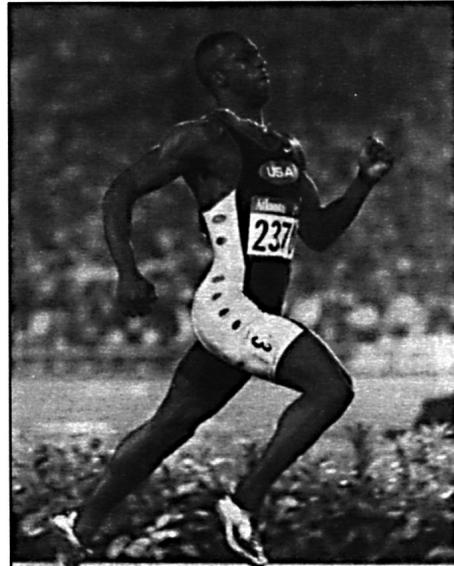
Ako na každom veľkom športovom podujati býva, aj OH v Atlante mali svojich hrdinov, ktorí nám svojim vystupovaním (nielen športovým) nadľah utkveli v pamäti. Hned počas otvorenia hier na ústach miliónov divákov bol jeden človek - bývalý americký majster sveta v boxe, ktorý odmietol ísiť na vojnu do Vietnamu a stratil titul - Muhammad Ali, ked', postihnutý parkinsonom, zapaľoval trasúcou sa rukou olympijský oheň. Prvou hrdinkou hier bola azda gymnastka Kerri Strugova, ktorá sa napriek väznemu zraneniu nohy rozhodla skákať a spolu s družstvom získala pre USA zlatú medailu. Potom všeobecnú pozornosť upútal malý turecký mocnár, vzpierač Naim Suley-

manoglu, ktorý v boji o zlatú medailu prekonal 3 svetové rekordy. Turka čoskoro vystriedal kráľ atlétov, Carl Lewis, ktorý vo svojom štvrtom olympijskom štarte vybojoval v Atlante - v skoku do diaľky - svoju deviatu zlatú medailu. Mohol získať aj desiatu (mal by ich najviac na svete), v štafete, čoho sa dožadovala hľadom väčšina Američanov, ale ho do tohto behu nenominovali.

Napokon sa na prvé stránky novín dostal dvojnásobný zlatý medailista v behoch (200 a 400 m) Michael Johnson a jeho fantastický svetový rekord na 400 m, o ktorom sa všeobecne hovorilo, že podobne, ako kedysi Beamonov skok, patrí už do 21. storočia. Poznamenajme, že na podobných tratiach v súčaži žien zvíťazila Francúzka Marie Jose-Perecová, ktorú si však massmédia oveľa menoje všímali.

Ozajstným multimedailistom OH sa stal ruský gymnasta Alexander Nemov, ktorý si z Atlanty odviezol až 6 medailí - 2 zlaté, 1 striebornú a 3 bronzové. Samozrejme nevyrovnal sa tým hrdinom predošlých hier, napr. Kristin Ottová (NDR), Markovi Spitzovi (USA) či Vitalijovi Ščerbovi (Rusko), ktorí len na jedných OH získali po 6 zlatých medailí. Preto hodnotiac Atlantu, podľa mňa hodnotnejší výsledok tam dosiahla americká plavkyňa Amy van Dykenová, ktorá až štyrikrát stála na najvyššom stupienku víťazov.

Samozrejme viačnásobných medailistov bolo viac. Spomenejme ešte aspoň Íru Michelle Smithovú, Rusa Alexandra Popova a Garyho Halla z USA (plávanie), gymnastky Simone Amanaruovú z Rumunska a Li-Xiaoshuang z Číny, kajakára Martina Doktora (Česko) atď. Nepochybne k hrdinom hier patrili i poľskí gréckorímski zápasníci, ktorí získali až 5 medailí, vtom 3 zlaté (Ryszard

Svetový rekordér Michael Johnson

Wolny, Włodzimierz Zawadzki a Andrzej Wroński) a boli najlepší v tejto disciplíne.

Na OH v Atlante sa po prvýkrát ako samostatný štát predstavilo i družstvo Slovenska. Slovenskí športovci si počínali celkom dobre a vybojovali tri medaily: Michal Martíkan v horskom kajakárstve - zlatú, Jozef Kňazovický v kanoistike - striebornú a Jozef Gonci v streľbe z malorážky - bronzovú. Boli viditeľní aj v iných športových odvetviach. Viacerí z nich majú iste šance na dobré umiestnenie aj na budúcom OH v Sydney.

Chystá sa tam aj najstarší žijúci olympijský majster, 97-ročný Juhoslov Leon Stukelj, ktorý bol v Atlante čestným hostom. „Ak Boh dá, pôjdem. Ved' čože je to 101 rokov“ - povedal bodrý olympionik.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády SOUL ASYLUM

Mnohí znalci mládežníckej hudby si iste pamäťajú dramatickú pesničku *Runaway Train*, ktorá sa pred niekoľkými rokmi stala veľkým hitom a niekoľko mesiacov bola na čele najpopulárnejších skladiet nielen v Spojených štátach, ale aj vo viacerých západných krajinách. Skladbu ilustroval neobvyklý videoklip, predstavujúci portréty mladých, ešte nedospelých chlapcov, ktorí ušli z domu. Viacerí z mladých utečencov, ktorí video-clip videli, sa vrátili k rodičom, bud' s nimi nadviazali kontakt. Skladba bola veľkým úspechom - komerčným, umeleckým, ale aj spoločenským - dovtedy málo známej skupiny Soul Asylum.

Asi vďaka tejto skladbe veľký úspech mal aj album tejto skupiny *Grave Dancer's Union*, ktorý mal niekoľkomiliónový náklad. Potom sa však skupina na dlhší čas odmlčala, bolo o nej ticho, aj keď sa jej vedúci Dave Pirner (druhý sprava) dostal na stránky

novín. Z inej príčiny, ktorá nemala nič spoľočné s hudbou. Stal sa totiž „oficiálnym“ snúbencom známej hollywoodskej hviezdy Wynony Ryderovej. Musela to byť naozaj veľká láska, kvôli ktorej D. Pirner zabudol na hudbu. Po dvoch rokoch sa však spomäťala a vrátil sa do skupiny, ktorá sa naťastie nerozpadla. Opäť začali spolu cvičiť, koncertovať a nahrávať. Po niekoľkých mesiacoch od návratu sa v predaji ukázal nový album

skupiny *Let Your Dim Light Shine*, v ktorom hlavnou skladbou je melodická pesnička *Misery*. Dobre sa počúva, aj keď jej čosi chýba k úrovni prvého hitu skupiny. V súčasnosti skupina Soul Asylum pracuje na novom albume, ktorý sa má ukázať v predaji ešte v tomto roku. Zároveň sa chystá na dlhšie turné po Spojených štátach a potom po Európe. (jš)

NA ŠPORTOVО A VKUSNE

Základom sú tu jednoduché, klasické čierne šaty, ktoré sa hodia prakticky k všetkému a na každú príležitosť. Pre svoju jednoduchosť si ich každá žena, ktorá sa aspoň trochu vyzná v šití, môže ušiť. V poslednom období práve tieto šaty urobili veľkú kariéru, tým viac, že sa hodia ku každému štýlu a každému typu ženskej krásy. Napr. spolu s lesknúcou sa vestou pôsobia omladzujúco, kým so žaketom typu bouclé dostávajú športový charakter, podobne ako s kvietkovanou, pásikavou, či inou blúzkou košeľového strihu. Celkom dobré duo tvoria tieto šaty aj s petrofarebným, dalo by sa povedať - trochu extravagantným žaketom.

Skúste, a presvedčíte sa. (jš)

WĘTERYNARZ

PIEŁEGNOWANIE ZWIERZĄT

Zdrowie i wydajność zwierząt zależy między innymi od odpowiedniego pielęgnowania. Bodajże najważniejszą przy pielęgnacji jest skóra. Jest ona narządem, przez który organizm oddycha oraz wydziela pot i łój. Jeśli skóra nie czyści się i nie myje, to łuszczycy się naskórek i kurz osiadający na skórze, oraz pot i łój wydzielane przez gruczoły skórne zatykają pory, przez co oddychanie skórne jest utrudnione, a skóra swędzi. Na nieoczyszczonej skórze gnieżdżą się różnego rodzaju pasożyty, jak wszy, pchły lub kleszcze oraz zarazki. Przez oczyszczenie skóry nie tylko usuwa się brud i pasożyty oraz usprawnia oddychanie skórne, lecz również masuje się ją, co umożliwia szybsze krażenie krwi, a tym samym lepszą przemianę materii. Jeśli porównamy zwierzęta codziennie czyszczone ze zwierzętami tak samo żywionymi, lecz zawsze oblepionymi brudem, przekonamy się, że czyste nie tylko wyglądają lepiej, lecz są bardziej żywotne i wydajne. Stwierdzono, że bydło o czyszczonej codziennie skórze daje więcej mleka, od stale brudnego. Czyszczenie winno być dokonywane na dworze. Jeśli np. w zimie robi

się to w pomieszczeniu, to należy je natychmiast przewietrzyć. Nie czyści się zwierząt podczas karmienia, gdyż niepokoi to je i zanieczyszcz karmę. Do czyszczenia koni i bydła używa się szczotki i wiechcia słomy. Szczotką pociąga się raz pod włos a raz z włosem, aby zebrać brud. Po każdym po ciągnięciu z włosem należy szczotkę oczyścić o zgrzebło. Należy pamiętać, że zgrzebło służy tylko do czyszczenia szczotki, w żadnym wypadku nie wolno zgrzebłem czyścić zwierzęcia, ponieważ można je pokaleczyć, zwłaszcza na biodrach, kolanach czy stawach skokowych. Zgrzebło uszkadza skórę, a przez uszkodzoną skórę łatwo przenikają do organizmu zarazki. Ogon i grzywę konia rozczesuje się palcami a potem czyści się szczotką. Zwrócić trzeba uwagę na ogon krowy, bardzo często umazany nawozem. Trzeba go więc wytrzeć wiechkiem słomy, a potem umyć. W ciepłe dni o temperaturze powyżej 18°C należy bydło i konie pławić w wodzie i umyć. W upalne dni robi się to rano lub popołudniu. Trzeba tylko uważać, aby zwierzęta nie były zgrzane i spoccone. Po każdym myciu zwierzę powinno wyschnąć możliwie na słońcu. Oprócz koni i bydła należy też pamiętać o świach, które czyści się wiechkiem słomy. Owieczka nie czyści się ze względu na wełnę. Należy im wobec tego zapewnić czystość i porządek w owczarni. Przy strzyżeniu zaś uważać, aby nie zranić

skóry, a w razie skałeczenia ranę zaraz zjadynować.

Niezwyczajną sprawą w chowie bydła mlecznego, stanowiącą jeden z podstawowych warunków uzyskania wysokiej mleczności, jest pielęgnowanie wymienia, a więc dokładne mycie cieplą wodą i wytrącenie suchą ścierką przed dojeniem. Tutaj z pomocą przyszła nam chemia dostarczającą cały szereg preparatów bardzo silnie działających na zarazki oraz zapobiegających zapaleniom wymienia.

U niektórych sztuk bydła i u baranów rogi wyrastają nadmiernie, a zginając się ku dołowi uciskają głowę w okolicy oczu. Czasem rogi są zbyt ostre i zdarza się, że krowa z takimi rogami bodzie swoje sąsiadki i kaledczy je. Aby do tego nie dopuścić, stosujemy przycinanie rogów.

ZAPALENIE STAWÓW

U bydła często występuje schorzenie stawów. Przyczyny są różne. W niektórych okolicach kraju przywiązuje się krowom między nogami dragi, aby ograniczyć im swobodę ruchów. Krowa taka przestraszona ucieka – a drag obija jej nogi. Czasem obicia są tak silne, że mogą wystąpić obrzęki. Podobne skutki może mieć bicie krów kijem po nogach lub rzucanie w nie kamieniami. Jeżeli

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

BARANÍ PILAV. 400 g baraniego mäsa, 60 g masti, 180 g ryže, 40 g cibule, 40 g rajčiakov, 30 g parmezánu alebo iného tvrdého syra, soľ, červená paprika, čierne korenie, zelený petržlen, voda.

Na masti zapeníme pokrájanú cibuľu, pridáme mäso pokrájané na kocky, červenú papriku, tlčené čierne korenie, soľ, podlejeme vodou a dusíme. K polomäkkému mäsu pridáme ryžu sparenú horúcou vodou, všetko zalejeme vodou a prikryté dusíme do mäkkia. Hotové rizoto natlačíme do naberačky, vylípíme, posypeme, postrúhaným syrom, ozdobíme zeleným petržlenom a rajčiakmi pokrájanými na kolieska alebo krížalky. Podávame so šalátom alebo uhorkou.

BRAVČOVÉ DUSENÉ NA HUBÁCH. 400 g bravčového mäsa z pliecka, 30 g masti, 40 g cibule, 100 g čerstvých alebo 20 g sušených hríbov, 20 g hladkej múky, soľ, tlčená rasca, čierne korenie, voda.

Naklopané rezne opiečieme na masti, pridáme pokrájanú cibuľku a spolu popräžíme. Potom okoreníme tlčenou rascou a čiernym korením, posolíme, pridáme umyte

pokrájané hríby, trochu vody a dusíme. Udušené rezne zaprášíme múkou a ešte podusíme. Podávame so zemiakmi, ryžou alebo tvarohom.

BRYNDZOVÉ STRAPAČKY. 1000 g ošúpaných zemiakov, 200 g hladkej múky, 100 g sterilizowanej sójovej pasty, 250 g bryndze, 30 g údenej slaniny, kôpor, soľ.

Ošúpané zemiaky jemne postrúhameme, pridáme múku zmiešanú so sójovou pastou, trocha soli a vypracujeme cesto. Do vriacej osolenej vody hádžeme cez sito alebo nožom malé strapačky. Keď vyplávajú na povrch, vyberieme ich dierkovou naberačkou a premiešame s rozdrobenou bryndzou. Pred podávaním ich posypeme kockami rozškvarenej slaniny a kôrom posekaným nadrobno. Namiesto bryndze môžeme použiť aj tvaroh alebo postrúhaný syr.

FAZUĽOVÁ POLIEVKA (po španielsky). 200 g fazule, 1,5 l vývaru z teľacieho mäsa, 100 g kapusty, kúsok zeleru, 2 zemiaky, 2 lyžice ryže, 2 lyžice tenkých makaronov, šafrán, soľ.

Prebratú a umytú fazuľu vopred namočíme a varíme w tej istej vode. Keď začne mäknúť, pridáme zeleninu a zemiaky pokrájané na väčšie kúsky a pomaly varíme ďalej, až kým zelenina tiež nezačne

mäknúť. Potom pridáme sparenú ryžu, makaróny, šafran, soľ a varíme do mäkkia.

MÚČNIKY

PIŠKÓTOVÉ GULKY. 200 g masla, 2 lyžice kakaa, 150 g piškót, 100 g práškového cukru, 1/4 dl rumu.

Maslo vymiešame s práškovým cukrom, pridáme kakao, rum, pomrvené piškóty a všetko spolu spracujeme. Z masy robíme guľky, ktoré obalujeme v postrúhaných orechoch, mandliach alebo kokosovej mûčke a vkladáme do papierových košíčkov. Môžeme ich aj poliať čokoládovou polevou.

ŠALÁTY

ŠALÁT Z KYSLEJ RYBY. 1 žltok, 80 g oleja, soľ, lyžička horčice, 2 väčšie kyslé uhorky, 2 zemiaky, 2 stredné cibule, 1 dl kyslej smotany, 250 g kyslých rýb, ocot, práškový cukor.

Žltok zmiešame so soľou a horčicou a zástaleho miešania prikvapíme olejom. Majonézovú zmes rozriedime kyslou smotanou, pridáme do nej na kocky pokrájané uhorky, zemiaky a cibuľu, ako aj vykostenú a pokrájanú rybu a premiešame. Podľa potreby šalát dosolíme, okyslíme a prisládime práškovým cukrom.

ŚWIADCZENIA DLA REPRESJONOWANYCH

Osoby represjonowane podczas II wojny światowej, które były wtedy i są obecnie obywatełami polskimi oraz mieszkają na terytorium RP, otrzymają świadczenia pieniężne.

Ustawa z dnia 31 maja 1996 r. o świadczeniu pieniężnym przysługującym osobom deportowanym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i ZSRR stanowi realizację postulatu Sejmu z 18 listopada 1994 r. oraz wniosków organizacji osób represjonowanych. Zgodnie z jej zapisami comiesięczne świadczenie pieniężne będzie przysugiwało jedynie tym osobom, które w okresie represji były obywatełami polskimi i są nimi dotaz, oraz posiadają stałe miejsce zamieszkania w Rzeczypospolitej. Dodatkowym warunkiem jest to, aby osoba taka nie miała prawa do dodatku kombatantkiego lub też dodatku za tajne nauczanie. Natomiast w przypadku gdy prawo do świadczenia zbiegłyby się z prawem do dodatku z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników lub też z uprawnieniami przysługującymi żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionym w kopalniach węgla, kamieniołomach i zakładach wydobywania rud uranu, wypłacane będzie albo świadczenie, albo jeden z wymienionych dodatków, w zależności od tego, która z tych form pomocy finansowej będzie wyższa, tudzież którą z nich wybierze osoba uprawniona. Świadczenie to będzie wynosiło 0,5 proc. przeciętnego wynagrodzenia w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin ostatnej w 1995 r. waloryzacji rent i emerytur, za każdy pełny miesiąc trwania pracy. Nie może być jednak wyższe niż 10 proc. tego wynagrodzenia. Nie będzie ono podlegać dziedziczeniu, będzie zaś wypłacane niezależnie od wieku uprawnionego i będzie waloryzowane. Decyzje o tym, kto jest uprawniony do jego otrzymywania podejmować będzie Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych na podstawie wniosku zaopiniowanego przez właściwe stowarzyszenie osób poszkodowanych.

Wprowadzenie omówionego rozwiązania nie zwalnia rządu od starań o odszkodowanie ze strony państwa niemieckiego oraz państwa rosyjskiego. Wypłacenie świadczeń z polskiego budżetu państwa jest jedynie natomiastą zadośćuczynienia, jakie osoby represjonowane powinny otrzymać.

REFERENDUM GMINNE

Jedną z ważniejszych instytucji wspomagających rozwój społeczności lokalnych jest referendum mieszkańców gminy. W tego rodzaju głosowaniu obywatele mogą wyrazić swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia ważnej dla gminy sprawy oraz wpłynąć na odwołanie rady gminy.

Po kilku nowelizacjach został obecnie opublikowany jednolity tekst ustawy z dnia 11 października o referendum gminnym. Ustawa ta reguluje przede wszystkim:

- * ogłaszenie referendum z inicjatywy rady gminy i na wniosek mieszkańców,
- * przeprowadzanie referendum w sprawie odwołania rady gminy,
- * tryb przeprowadzania oraz ustalania i ogłaszenia wyników referendum.

Zgodnie z ustawą o referendum gminnym rozstrzygnięcia w sprawach samoopodatkowania mieszkańców na cele publiczne oraz odwołania rady gminy przed upływem kadencji mogą nastąpić wyłącznie w drodze referendum.

Uchwała rady gminy w sprawie przeprowadzania referendum powinna być podjęta bezwzględną większością głosów przy co najmniej połowie ustawowej liczby radnych. Natomiast z inicjatywą przeprowadzania referendum na wniosek mieszkańców gminy może wystąpić obywatel lub grupa obywateli, którym przysługuje prawo wybierania do rady gminy lub struktury terenowej partii politycznej oraz organizacji społecznej działającej na terenie danej gminy.

Przeprowadzone referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30 proc. uprawnionych do głosowania.

Ostatnia nowelizacja ustawy o referendum gminnym pochodzi z kwietnia br. Wprowadzono wówczas podział organów powołujących obwodowe komisje referendalne w zależności od rodzaju sprawy, który ma być rozstrzygnięty w drodze referendum. I tak jeżeli referendum ma dotyczyć samoopodatkowania się mieszkańców lub innych ważnych dla gminy spraw, komisje obwodowe powoływanie są przez terytorialne komisje referendalne. Jeżeli natomiast przedmiotem referendum ma być odwołanie rady gminy, komisje obwodowe powołują wojewódzki komisarz wyborczy. Doprecyzowano również zasady i terminy, w jakim następuje założenie działalności przez radę gminy odwołaną w drodze referendum. Gdy od takiego wyniku referendum został wniesiony do sądu wojewódzkiego protest, nie można w okresie 14 dni, zarządzić przedterminowych wyborów do rady gminy.

POZBAWIENIE MAŁŻONKA PRAWA DO LOKALU

Zgodnie z art. 7 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmiejskich lokaliach i dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. nr 105, poz 509), małżonkowie wspólnie zajmujący lokal są z mocy prawa najemcami tego lokalu, chociażby umowa najmu została zawarta tylko przez jednego z nich. Oznacza to, że jeżeli najemca zatrzyma związku małżeńskiego w czasie trwania najmu, to współmałżonek nabywa prawo wspólnie najemcy po zamieszkaniu w lokalu.

Jeżeli współmałżonek z lokalu się wyprowidzi, to stracił status najemcy wskutek wypowiedzenia przez tzw. fakty dorozumiane. Nie ma zatem potrzeby wypowiadania mu najmu, który on już rozwiązał. Z chwilą powrotu męża do lokalu uzyska on ponownie status wspólnie najemcy.

w oborze jest kilka krów i wszystkie spuszczają się z łańcuchów jednocześnie, łatwo może któraś przepychając się uderzyć w futrynę drzwi i uszkodzić sobie staw biodrowy. Przy skakaniu przez rowy, ogrodzenia, przy złym stąpieniu na wybojach może również nastąpić uszkodzenie stawu i jego zapalenie. Zapalenie stawów zdarza się również po przebyciu chorób zaraźliwych jak brucelzoza i pryszczycza, po porodzie, czy przy reumatycznie. Zapalenie stawów powoduje kulawiznę, a przy obmacywaniu chorego stawu stwierdza się ciepły, bolesny obrzęk. Na obrzękłe stawy należy zrobić okład ściągający. Kawałek czystego płótna zwilża się roztworem sporządzonym np. z tabletek Alscet lub wodą zmieszana pół na pół z octem i przykłada na obrzękłe miejsca owijając jeszcze drugą szmatką, aby okład nie spadł. Taki okład spełnia swoje zadanie tylko wtedy, gdy jest wilgotny. Dlatego też mniej więcej co godzinę trzeba go zwilzać tym samym płynem. Jeżeli obrzęk występuje w miejscu, w którym trudno jest przyłożyć okład, zastępuje się go gliną rozrobioną na rzadkie ciasto wodą zmieszana pół na pół z 3 % octem. Okład z gliny trzeba co jakiś czas polewać rozcieńczonym octem, aby glina nie zaschła. Jeżeli po 2-3 dniach zwierzę nadal kuleje, należy wezwać lekarza.

HENRYK MĄCZKA

ZAVÁRAME

HUBY V OCTE. Huby (hríby, masliaky, kozáky, bedle, rýdziky, suchohríby a pod.) umyjeme a väčšie prekrojíme. Do vody s octom dáme cukor, soľ celé čierne korenie, horčicové semeno, bobkové listy a všetko varíme, až huby zmäknú. Cibuľu pokrájanú na kolieska vložíme do vriaceho nálevu trochu neskôr, aby sa varila ok. 15 min. Potom huby naložíme do pohárov, zalejeme nálevom, uzavrieme a sterilizujeme ok. 15 min. Na liter vody dávame 3 dl octu, 30 g soli a 30 g cukru. Niektorí pripravujú nálev zvlášť a vodu z uvarených hub využívajú napr. do polievky. Tým sa však chuť hub zhoršuje.

MIEŠANÁ ZELENINA V OCTE. Pripravíme si rovnaké množstvo mrkví, zeleru, zelenej fazuľky, papriky, cibuľky a uhoriek. Očistenú mrkvú, zeler a fazuľku pokrájame na malé kúsky, dáme do trochu osolenej vody a povaríme. Uvarené ocedíme a dáme do väčšieho hrnca. Pridáme do toho pokrájanú surovú papriku, cibuľku a uhorky, všetko premiešame a dáme do pohárov. Zalejeme ich vodou prevarenou s octom a olejom. Na liter vody dávame 2 dl octu, 30 g soli, 30 g cukru a 1 dl oleja. Sterilizujeme asi 15 minút.

HVIEZDY O NÁS

VÁHY (24.9.-23.10.)

Mal by si sa zamyslieť, či svojej práci a jej kvalite venuješ náležitú pozornosť. Nemusíme zdôrazňovať, že od toho závisí tvoja budúcnosť. V tomto mesiaci budeš mať menšie finančné ľažkosti, ale niekto z kruhu tvojich blízkych ti pomôže. V citovom živote, ale aj v práci, sa budeš musieť vyrovnať s konkurenciou.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Je to v podstate dobrý mesiac – pred tebou sa otvára cesta ku kariére. Nebudú ti chýbať ani romantické zážitky, ale nesmieš to prehnáť. Finančná situácia tiež nebude najhoršia. Môžeš vyhrať na lotérii alebo v loterke. Tu však jedno upozornenie: nezabúdaj na svojho partnera, mohlo by to mať väzne následky.

STRELEC (23.11.-21.12.)

V tomto mesiaci bude najlepšie venovať sa predovšetkým svojej rodine, prijímať hostí a starať sa o milé ovzdušie. Samozrejme musí to byť bez akéhokoľvek flirtu, lebo by to mohlo ohrozíť tvoj manželský zväzok a citové vzťahy. Aj keby si to za normálnych okolností neurobil, kúp si lós. Podobne ako Škorpión, budeš mať šťastie v hre.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Pousiluj sa zaistit rodine pocit väčszej bezpečnosti a istoty. V najbližšom čase t'a očakáva romantické stretnutie a situácia, v ktorej rozum môže podlahnúť srdcu. Bude to všobec trochu nepokojný mesiac. Budeš mať veľké množstvo rôznych plánov a nápadov, ale nezabúdaj na jedno, že sa máš sústrediť na to najdôležitejšie.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

V najbližšom období budeš veľmi zaneprázdný predovšetkým rôznymi materiálnymi problémami. Nemusíš sa však príliš znepokojovaliť, lebo tvoje úsilie prinesie v podstate dobré výsledky. Nie je všobec vylúčené, že ti aj niekto pomôže. Je tu len jeden háčik, značné napätie v tomto období totiž spôsobí, že budeš unavený a dekoncentrovaný. Preto, ak si napr. vodičom, budeš si musieť na cestách dávať pozor.

RYBY (19.2.-20.3.)

Nie je všobec vylúčené, že sa zanedlho ocítneš v centre pozornosti. Nová situácia bude však od teba vyžadovať veľkú rozvahu. V osobnom živote, najmä v tvojom manželskom zväzku, t'a čakajú viaceré nedorozumenia a asi aj väčnejšie rodinné hádky. Tu je jedna rada: nepokúšaj sa ich vyriešiť za každú cenu. Bolo by to na škodu. Čas je najlepší lekár a všetko sa pomaly samo urovná.

BARAN (21.3.-20.4.)

V tomto období budeš mimoľudne aktívny, plný elánu a životnej energie. Snaž sa to využiť čo najrozvážnejšie. Predovšetkým nepokúšaj sa tlciť hlavou o stenu, ako to máš obvyčajne vo zvyku, lebo ti to všobec nepomôže nič vyriešiť. Vyhýbaj sa akýmkoľvek prekážkam. Samozrejme tie, ktorími sa ti nepodarilo vyhnúť, snaž sa prekonávať čo najopatrnejšie a s rozvahou.

BÝK (21.4.-20.5.)

Bude to pre teba v podstate celkom dobrý mesiac. V najbližšom čase totiž prejavíš mimoriadne veľa rozvahy a vytrvalosti, čo ti prinesie výrazné zlepšenie situácie v tvojom osobnom živote. Snaž sa využiť každú vhodnú príležitosť a získať nové priateľstvá. V práci ti sice isté úradné prekážky trochu pokazia náladu, ale zato môžeš si byť celkom istý šťastím v láske.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Môžeš očakávať, že to bude mesiac predovšetkým dobrého zdravia, príjemnej nálady a celkom milých stykov s priateľmi. V manželstve alebo v kontaktoch s niekym blízkym môže súčasť dojst' k istému napätiu, ktoré hrozí komplikáciami, ale po čase sa všetko urovná. Vo finančných otázkach t'a však čakajú značné ľažkosti, spôsobené istými starými záväzkami, ktoré musíš splniť.

RAK (22.6.-22.7.)

Po značnom napätiu v minulých týždňoch budeš pochopiteľne unavený a voči okolitému svetu ľahostajný. Nebude to však škodiť tvojej pracovnej aktivite, ktorá ti iste pomôže upevniť tvoje postavenie v zamestnaní. Keď ide o citový život, v najbližšom období v láske neočakávaj príliš veľa šťastia, predovšetkým však nesúr a nenaliehaj, lebo práve v takých situáciách by si mohol všetko pokazit'.

LEV (23.7.-23.8.)

Tvoj veľký záujem o opačné pohlavie môže priniesť ľažkosti a spôsobiť, že si významne zhorší vzťahy s najbližším okolím. Nad tvojim manželstvom sa začínajú hromadiť čierne mraky a zanedlho môže dojst' k prudkým hádkam a nedorozumeniam. Pouvažuj, či v tom nebude aj tvoja vina, ako aj o tom, čo by si mal urobiť, aby sa všetko čo najskôr urovnalo.

PANNA (24.8.-23.9.)

V najbližšom období musíš byť veľmi zhovievavý k svojmu partnerovi. Totiž problém je v tom, že jeho psychický stav nie je teraz práve najlepší. Tvojmu citu, ale aj priateľstvu s okolím, hrozia konflikty, preto musíš urobiť všetko, aby si ich čo najviac zmiernil. Najväčšie zadostučinenie t'a čaká v práci – predovšetkým možnosť povýšenia, finančná prémia, no a prejavu uznania. (js)

NÁŠ TEST

Máte dosť trpezlivosti?

Dozviete sa to, keď odpoviete na naše otázky. Musíte však odpovedať buď „áno“ alebo „nie“, bez vykrúcania.

1. Rozčluje t'a dlhé čakanie u lekára?
2. Dokážeš počkať na oneskoreného priateľa (dohodli ste sa) aspoň pol hodiny?
3. Máš nejakého konička, ktorý vyžaduje trpezlivosť (rybárenie, vyšívanie a pod.)?
4. Rozčluje t'a, keď nemôžeš do konca vylúštiť nejakú krížovku alebo hádanku?
5. Zdá sa ti, že ľudia okolo teba pracujú príliš pomaly?

6. Niekomu čosi dlho vysvetľuješ, ale on to stále nechápe. Vysvetliš mu to pokojne a ochotne ešte raz.
7. Chceš si niečo kúpiť, ale v obchode je dlhý rad. Odídeš bez nákupu?
8. Stáva sa ti, že nemôžeš v noci zaspáť, keď sa na druhý deň má rozhodnut' o nejakej pre teba dôležitej veci.
9. Nájdeš v schránke dôležitý list. Čítaš ho okamžite, alebo až doma?
10. Chceš si niečo kúpiť, ale dozvieš sa, že v obchode bude o pol roka to isté, ale modernejšie a lacnejšie. Počkáš pol roka?
12. Počúvaš trpezlivu priateľa, ktorý rozvláčne vypráva svoje nudné príbehy z cest?
13. Rozčuli t'a, keď sa niekto vziači pred teba do radu?
14. Stojíš pred telefónou búdkou, v ktorej niekto nemôže skončiť rozhovor. Čakáš dalej? ,
15. Pozrel si sa na výsledky testu, kym si začal odpovedať na otázky?

Bez slov

- Čašník, v mojej polievke je mucha.
- A čo by ste chceli za 75 centov? Pečenú teľaciu?

Na Podhalí sa objavilo oznamenie dopravného inšpektorátu, že za prekročenie rýchlosťi v uzavorennej osade sa bude platiť pokuta 50 zlých.

- Prečo ste znížili pokutu na polovicu? - pýtali sa policajti.
- Doteraz sa predsa platilo 100 zlých.
- Museli sme to znížiť, lebo za 100 zlých nikto nechcel prekračovať rýchlosť.

Záujemca si chce prenajať byt. Po obhliadke sa ho majiteľ spýta:

- Tak čo, ste spokojný?
- Áno, veľmi, len nikde nevidím maštaľ.
- Načo vám je maštaľ?
- Pre somára, ktorý vám zaplatí také vysoké nájomné!

- Chcem vám povedať, pán riaditeľ, že plat, ktorý dostávam, vôbec nezodpovedá mojej kvalifikácii.

- To je pravda, ale nemôžem predsa súhlasiť s tým, aby ste zomreli od hladu.

VÝSLEDKY

Dáš si 1 bod za každé „áno“ na otázky 1, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 15 a za každé „nie“ na otázky 2, 3, 4, 6, 7, 10, 15.

12-15 bodov: Tvoja trpezzlivosť je obdivuhodná. Len pozor, všetkého moc škodí. Zamysli sa, či nie si príliš flegmatický, pomalý, málo energický. Neškodilo by ti trochu viac aktivity a iniciatívy.

5-11 bodov: Blahoželáme! Máš takú dávku trpezzlivosti, ktorá ti pomáha dosiahnuť cieľ. Platia o tebe také porekádla o trpezzlivosti ako napr.: trpezzlivosť ruže prináša; trpezzlivosť je najlepším liekom; trpezzlivosť všetko prekoná.

0-4 body: Si veľmi netrpezzlivý. Keď to tak d'alej pôjde, bude z teba nervózny človek, s ktorým nikto nevydrží. Stratíš zdravie a priateľov. Cvič svoju trpezzlivosť!

MENO VEŠTÍ

ŠIMON - dôtipné, suverénne, egoistické a dravé meno.

Je to najčastejšie človek pomerne nízky alebo strednej postavy, štíhly, so svetlými, hnedými alebo červenými kučeravými vlasmi, podlhovastou tvárou a veľkými čiernymi, sivými alebo aj modrými očami.

Šimon pochádza obyčajne z početnej roľníckej, remeselnickej alebo robotníckej rodiny. Jeho matka je dobrá, múdra a rozvážna žena. Šimonovi sa v základnej škole nedarí príliš dobre a niekedy musí opakovat triedu. Má však zmysel pre kreslenie a veľké technické nadanie. Svoje vzdelanie končí najčastejšie iba základnou školou, občas učňovskou a len zriedkakedy strednou školou. Fyzicky je veľmi zdatný, preto od najmladších rokov je nadšeným športovcom. Má zmysel pre kolektívne hry, najmä futbal a hokej.

Žení sa pomerne skoro a najčastejšie máva šťastie - dostáva sa mu dobrá, múdra a nadaná žena. Šimon je cholerickej typ - rýchlo vzplanie a len pomaly sa uklidňuje. Veľmi rád rozkazuje. Uznáva len tých priateľov, ktorí sa mu dokážu podrobniť. V zamestnaní je dobrým, ceneným a všeobecne uznávaným pracovníkom. Ako šef býva veľmi náročný, opatrny a často podozieravý. Najčastejšie býva kresličom, mechanikom, technikom, zväračom, ale niekedy aj novinárom. Je znamenitým organizátorom, rozhoduje sa až po starostlivom uvážení. Preto nielen sám, ale aj jeho skupina, za ktorú je zodpovedný, vždy splní úlohu, ktorú prisľúbil budť sa podujal urobiť. Veľmi sa stará o svoj zovnajšok. Je mimoriadne ctižiadostivý a domyselný.

Šimon dosť často trpí na neurózy, srdcové choroby a reumatizmus. Je dobrým a starostlivým manželom, prísnym, ale spravodlivým otcom a ctižiadostivým hospodárom. Vyhýba sa alkoholu, ženám a akýmkoľvek hazardným hram. Keďže je veľmi sporívý, ba dokonca dosť skúpy, stáva sa pomerne rýchlo zámožným. Pre rodinu by urobil skoro všetko, najmä pre deti a ich vzdelanie. Všetky - máva obyčajne 2 - 3 - posila študovať, aj keď niekedy nie sú najnadanejšie. Najšťastnejšie obdobie v jeho živote je medzi tridsiatkou a štyridsiatkou. V zamestnaní žije v neustálych konfliktoch, ale chová sa tak, ako keby vôbec neexistovali. Dožíva sa pomerne vysokého veku. (js)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Vedje to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

Amor, vidieť ho - láska, ktorá nebude trvalá.

Báseň čítať - veľmi prijemná správa.

Bavlnu priasť alebo tkať - veľký zisk alebo nejaká výhra.

Berla - veľké neprijemnosti v práci; vidieť ju - budeš žiadať cudzu pomoc; zlomiť ju - zdravie, prospech.

Bežať (sám) alebo vidieť niekoho bežať - dostaneš peniaze; a nemocť sa pohnúť z miesta - budeš dlho čakať na výsledky svojej práce; a dosiahnuť cieľ - šťastie v práci; a predbehnuť niekoho - zažiješ dobré časy. Blúdiť - čaká t'a mnoho ľažkostí.

Bonbón jesť - zanedbalo sa niekoho zamiluješ.

Borievky vidieť - skromná domácnosť; jesť - nemoc, hádka s príbuznými; hľadať - veľká námaha; nájsť - ľahký zisk.

Bozkávať niekomu ruku - máš pred sebou pekné vyhliadky; pekné dievča - skorá svadba; muža - nevera; chcieť a nemocť - veľké starosti; zem - starosti, problémy; zadané osoby - hádka, nepríjemnosť; deti - veľa radosti v živote.

Brava mať - veľké šťastie; zabit - výhody; kŕmit - musíš sa starať o budúcnosť; v bahne vidieť - budeš mať zlú domácnosť; divokého - zlí ľudia ti urobia škodu; zastreliť ho - strach pomínie, nemusíš sa ničoho báť.

Bravčové mäso soliť - staráš sa o svoju budúcnosť; jesť - nič sa nezmení, zostaneš tam, kde si; mať - máš vážny dôvod k šetreniu. Cigória - výstraha pred falošnosťou, s ktorou sa môže stretnúť.

DIANA A KLENOTY. Keď sa Diana vydávala za britského následníka trónu, princa Karola, mala iba jednu šnúru perál a zlatú retiazku s príveskom v podobe písmena D. Jej otec lord Spencer daroval pred svadbou dcére peknú, ale prázdnú krabici a povedal: „Už nikdy nebudeš kupovať klenoty, túto krabici ti zaplní rodina Windsorcov“.

Dnes už nežijúci lord mal pravdu. Diana má dnes impozantnú zbierku bižutérie: 65

náhrdelníkov, 50 náramkov, 14 hodiniek, 17 prsteňov, 15 brošní atď. Sú to veľmi cenné klenoty. Napr. snubný prstienok od Karola stál 90 tis. dolárov, nádherný prsteň, dar kráľa

Saudskej Arábie, sa odhaduje na milión dolárov, brošňa a náušnice s množstvom zafirov a diamantov, ktoré Diane darovala kráľovná Alžbeta, majú hodnotu 1,6 mil. dolárov. Najcennejší je prekrásny diadém, zhotovený r. 1914 pre manželku kráľa Juraja V. Mary, ktorého cena sa odhaduje na 2 mil. dolárov.

Ako sme už písali, Karol sa rozvádzajú s Dianou, ktorá však za súhlas na rozvod kladie viaceré podmienky. Napr. chce mať právo vychovávať deti, zachovať titul a dostať mnohomiliónové „odškodné“. Chce mať peniaze, aj keď je už dnes veľmi bohatá vďaka dedičstvu po otcovi a babičke. Kráľovná matka, ktorá je ináč veľmi šetrná, považuje finančné podmienky Diany za príliš prehrané. Diana však hrozí, že keď žiadanú sumu nedostane, vystaví svoje klenoty na predaj. Znalci tvrdia, že na aukcii budú mať oveľa vyššiu cenu, ako je ich skutočná hodnota. Na snímke: princezná Diana.

KTO S KÝM? Počas tohoročnej jari a leta sme boli svedkami (aspoň v novinách) viačerých sobášov slávnych párov, zná-

mých z filmového plátma. Tak napr. jeden z najdriečnejších filmových Bondov - Pierce Brosnan, ktorý pred 5 rokmi ovdovel, sa rozhodol opäto-

vne oženiť a vzal si austrálsku novinárku Keely Shaye Smithovú. Sobáš sa konal v Austrálii a vedeli o ňom len najbližší priateľia. Brad Pitt, ktorého sme nedávno poznali z filmu Dvanásť opíc, oznámil, že sa ženil s 22-ročnou herečkou Gwendyb Paltrovou, ktorú William Baldwin s mladou speváčkou Chynou Philipsovou. Slávna roc-

ková hviezda Rod Stewart je už päť rokov manželom Rachel Huntovej. Sú tak šťastní, že v tomto roku slávnostne zopakovali sobášnu prísahu. Zväzok americkej filmovej hviezdy Brooke Shieldsovej a slávneho tenistu Andre Agassihu trvá už tri roky. Doteraz nemali

čas na sobáš, ale podľa posledných správ sa vraj už onedlho zoberú na Havajských ostrovoch. Na snímkach: dole – P.Brosnan s K.Smithovou a hore – A.Agassi s B.Shieldsovou.

CESNAK A VERNOSTЬ. Mnohí z čitateľov si iste pamäťajú americký seriál Dynastia, ktorý pred dvomi rokmi vysielala poľská televízia. V jednej z hlavných úloh vystupovala Heather Locklearová, ktorá v súčasnosti hrá hlavnú úlohu v ďalšom seriáli

Melrose Place, plnom erotických scén. Jej partnerom je tam herc Jacek Wagner, známy ako veľký zvodca žien. Pekná Heather má však veľmi žiarlivého manžela, člena skupiny Bon Jovi Ritchie Sambora, ktorý sa v snahe predísť prípadnej zrade manželky, rozhodol tiež hrať v seriáli, aby ju - ako hovorí - mal „na oku“. Zaroveň sa snažil vymôcť na producentoch, aby zmenili scenár a zmenšili počet erotických scén. Tí však odmietli. Preto Heather, ktorá manžela veľmi líbí, sa rozhodla problém vyriešiť a presvedčiť manžela o svojej láske. Celkom jednoducho! Pred každou „horúcou“ scénou, v ktorej dochádza k bozkom, sa napcháva... cesnakom. V takejto situácii sa chudák J.Wagner nielenže nepokúša Heather zvádziať, ale sám chce rezignovať zo všetkých filmovaných bozkov. -Je to peklo - hovorí. - Lúdia mi možno závidia, keď ma vidia na plátne, ale ja mám toho dosť. To sa nedá vydržať. Len

čo sa vrátim domov, musím sa osprchovať a umyť si zuby, ale aj tak smrdim cesnakom. Na snímke: Heather Locklearová.

REKORDY. Keby sa olympijského súťaženia zúčastnili všetky živé tvory na Zemi, človek by bol asi na poslednom mieste. Tak napr. leopard vyvinie rýchlosť až 100 km/hod., kým najlepší šprintéri nedosiahnu ani štyridsiatku. Maratóncov by iste zahanbil

somálsky oslík, ktorý dokáže prebehnuť 25 km rýchlosťou až 48 km/hod. Podobné sklamania by čakali plavcov. V bazene sa človek nevyrovňa nielen rybám, ale ani cicavcom žijúcim vo vode. Tak napr. najlepší plavci dokážu na krátkom úseku plávať rýchlosťou ok. 7,5-8 km/hod., kým delfíny päťkrát rýchlejšie a niektoré ryby prekročia aj 50 km/hod. Človek sa dokáže ponoriť do vody na 2,5 až 3 minúty, kým tuleň vydrží pod vodom aj 40 minút. Najväčšimi rekordérimi v živočíšnom svete sú však blchy. Dokážu skočiť do takej výšky, ktorá 133 -krát presahuje rozmery ich tela. Aby sa im človek vyrovnal, musel by prekonáť vyše dvestometrovú výšku. A zatiaľ, ako niektorí vedia, svetový rekord Kubánca Sotomayora dosahuje „sotva“ 245 cm. Na snímke: psí rekordér.

ZAUJÍMAVOSTI. Pani Sue Evansová, 45-ročná Angličanka z mestečka Yate, sa už 26 rokov pokúša získať vodičský preukaz. V rámci príprav na skúšky najazdila už 1500 hodín. Skúšky robila 41 razy, ale vždy prepadla. Nemieni sa však vzdávať. Je zaujímavé, že jej manžel je policajtom, odborníkom v cestnej premávke.

Americký časopis Discover uviedol štatistiku týkajúcu sa neštastných nehôd. Vyplýva z nej, že jedna osoba na 6 miliónov hynie počas nehôd vo výťahu, jedna na 12 mil. pre pohryznutie psom, alebo zemetrasenie a jedna osoba na 75 tis. zahynie od blesku. Zo štatistiky tiež vyplýva, že riziko nehody počas jazdy automobilom je 2500 -krát väčšie, ako počas letu lietadlom.

Angličan James Oldham si myslí, že objavil spoľahlivú metódu boja s plešivením. 53-ročný Angličan sa dvakrát denne na niekoľko minút postaví na hlavu, čo spôsobuje lepšie prekrvenie pokožky na hlave. Vďaka tejto neobvykléj kúre mu už vraj narastlo 50% vlasov, ktoré predtým vypadali.

Z Fridmana

Z Jablonky

SPIŠSKÉ A ORAVSKÉ DETI

Foto: J.Pivovarčík
P.Kollárik

Z Malej Lipnice

Z Tribša

Z Novej Belej

Z Falština

Z Čiernej Hory od Jurgova

Z Podvlnka

Stará, skoro storočná drevenica v Čiernej Hore. Foto: J.Pivovarčík

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. I*, (rocznik), Kraków 1993 3,00 zł
- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. III*, (rocznik), Kraków 1995 3,50 zł
- * J. Ciągwa, J. Szpernoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 2,50 zł
- * Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 5,00 zł